

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спілка молодих науковців

ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
ОСВІТНІЙ
І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ
АСПЕКТИ

Всеукраїнська
науково-практична конференція
молодих науковців та студентів
(30 березня 2021 р., м. Чернігів)

Чернігів
2021

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спілка молодих науковців

**ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
ОСВІТНІЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

**Всеукраїнська
науково-практична конференція
молодих науковців та студентів
(30 березня 2021 р., м. Чернігів)**

**Чернігів
2021**

УДК 008:37.016.811.111:821
П 50
ББК Ш 10 я 43
DOI: 10.5281/zenodo.4642831

Відповідальний редактор – канд. пед. наук *Шевкопляс Л. В.*

Редакційна колегія:

канд. пед. наук, доц. *Стеченко Т. О.*, докт. філол. наук, проф. *Борисов О. О.*,
докт. філос. наук, проф. *Столяр М. Б.*, канд. пед. наук, доц. *Гергуль С. М.*,
канд. філос. наук, доц. *Каранда М. В.*, канд. філос. наук, доц. *Ольховик М. В.*,
канд. філос. наук, доц. *Пуліна В. І.*, канд. філол. наук, доц. *Росстальна О. А.*,
канд. пед. наук, доц. *Сазонова О. В.*, канд. пед. наук, доц. *Смоліна С. В.*,
канд. пед. наук, доц. *Тютюнник О. М.*, канд. філол. наук, доц. *Шуміло С. М.*

Упорядник: канд. пед. наук, ст. викл. *Шевкопляс Л. В.*

П 50 ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР: ОСВІТНІЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ //
Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів (30 березня 2021 р.). – Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2021. – 136 с.

ББК Ш 10 я 43
УДК 008:37.016.811.111:821

У збірнику представлені результати досліджень семантичних, структурних, прагматичних і лінгвокогнітивних особливостей одиниць різних підсистем англійської мови, висвітлено актуальні питання філософського, культурологічного та літературознавчого аналізу тексту, а також методики викладання рідної та іноземних мов і літератур у контексті нової парадигми освіти.

У збірнику збережено автентичність авторських текстів.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради філологічного факультету
(Протокол № 7 від 18.03.2021)

© Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, 2021
© Автори, 2021

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Бабич В. А.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Борисов О. О.

УГРУПУВАННЯ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «FIGURE SKATING»

Синоніми – це два або більше слів, що належать до однієї частини мови і мають одне або кілька однакових або майже однакових денотативних значень, що взаємозамінні в деяких контекстах. Семантичне поле (СП) – найбільша змістова парадигма, яка об'єднує слова різних частин мови, значення яких мають одну загальну семантичну ознаку. Семантичні поля включають у себе більш дрібні групи слів: тематичні групи (ТГ), лексико-семантичні групи (ЛСГ), синонімічні ряди, антонімічні пари [1, с. 202-204].

На основі системи компонентів значення «*figure skating*» було побудоване таке поняття, яке функціонує в сучасній англомовній свідомості:

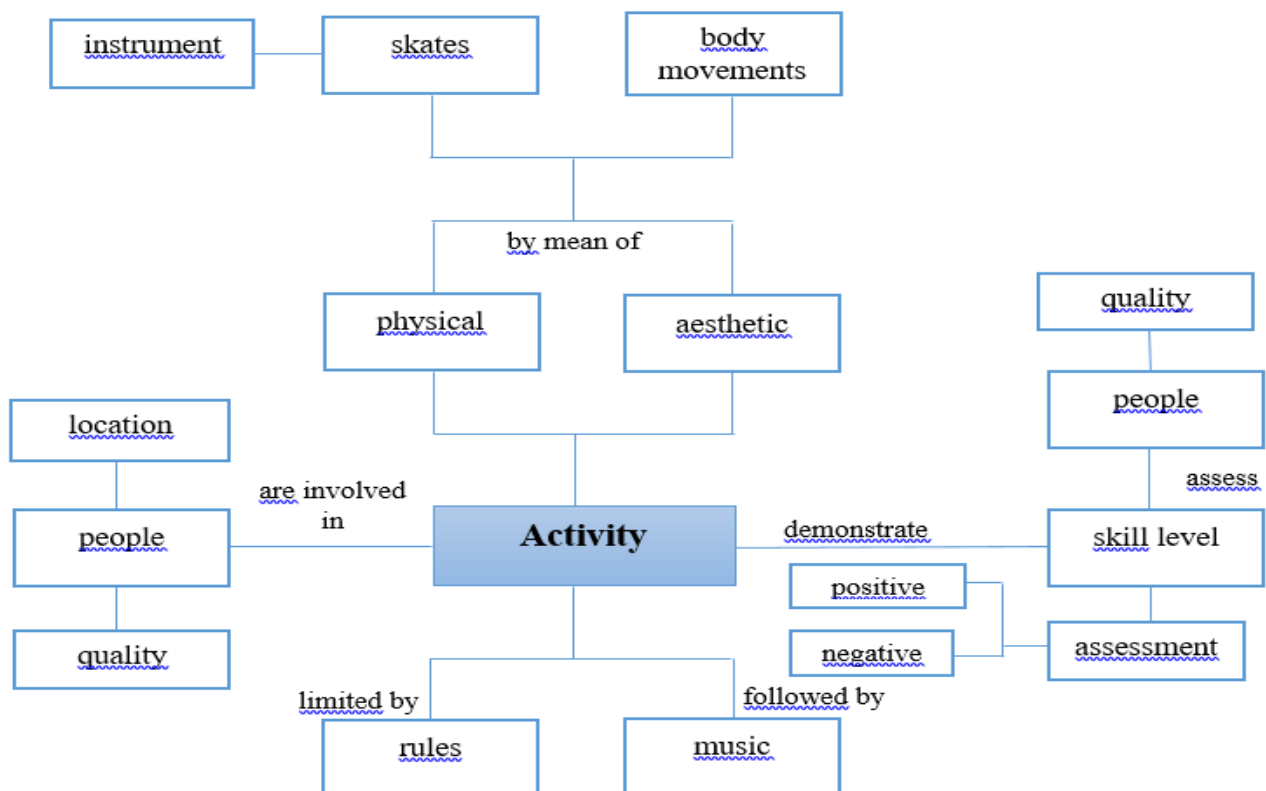

Рис. 1. Структура поняття *figure skating* сучасної англомовної свідомості

Був проведений аналіз 10 ЛСГ значення «figure skating», які включали в себе іменникові та прикметникові СР:

- ЛСГ 1 «**sport participants**» (СД «**people**»), де іменникові СР: «sportsman» (спортсмен), «competitor» (конкурент), «athlete» (атлет), «amateur» (непрофесіонал), «professional» (професіонал), «participant» (учасник), «junior» (юніор), «player» (гравець), «opponent» (опонент), «member» (учасник) та прикметникові СР: «sportsmanly» (спортивний), «athletic» (спортивний), «amateur» (любительський), «professional» (професіональний), «participable» (учасницький), «junior» (молодший), «playable» (гральний), «opposite» (протилежний), «membered» (учасницький);

- ЛСГ 2 «**observers**», які оцінюють спортивні досягнення (СД «**people**»), де іменникові СР: «jury» (журі), «commission» (комісія), «committee» (комітет), «referee» (арбітр), «assessor» (оцінювач), «coach» (тренер), «trainer» (тренер), «adviser» (радник), «instructor» (інструктор), «mentor» (наставник), «audience» (аудиторія), «spectators» (глядачі), «fans» (вболівальники) та прикметникові СР: «coaching» (тренінговий), «instructional» (навчальний), «advisable» (доцільний), «qualitative» (якісний), «instructive» (повчальний), «evaluative» (оціночний);

- ЛСГ 3 «**activity**», як різновид фігурного катання (СД «**skating**»), де іменникові СР: «ice skating» (катання на ковзанах), «pair skating» (парне катання), «single skating» (одиначне катання), «synchronized skating» (синхронне катання), «free skating» (вільне катання);

- ЛСГ 4 «**music**», як вид мистецтва, що поєднує вокальні або інструментальні звуки (СД «**tone**»), де іменникові СР: «melody» (мелодія), «harmony» (гармонія), «tune» (мелодія), «composition» (композиція), «song» (пісня), «sound» (звук), «recording» (запис), «symphony» (симфонія), «rhythm» (ритм), «tempo» (темп) та прикметникові СР: «musical» (музичний), «symphonic» (симфонічний), «harmonic» (злагоджений, гармонійний), «melodic» (мелодійний), «tuneful» (мелодійний), «euphonious» (милозвучний);

- ЛСГ 5 «**body movements**», що описує діяльність із залученням руху тілом під музику (СД «**movement**»), де іменникові СР: «jump» (стрибок), «spin» (кружляння), «move» (рух) та прикметникові СР: «quick» (швидкий), «fast» (швидкий), «rapid» (швидкий);

- ЛСГ 6 «**skates**», як один з атрибутів фігуристів (СД «**skates**»), де іменникові СР: «professional skates» (професійні ковзани), «amateur skates» (аматорські ковзани), «middle-class skates» (ковзани середнього класу), «hockey skates» (хокейні ковзани), «figure skates» (фігурні ковзани), «walking skates» (прогулянкові ковзани) та прикметникові СР: «suitable» (відповідний), «appropriate» (доречний), «comfortable» (зручний);

- ЛСГ 7 «**physical**», як один з видів діяльності, пов'язаної з фізичним навантаженням (СД «**activity**»), де іменникові СР: «exercise» (вправа), «training» (тренування), «activity» (активність) та прикметникові СР: «energetic» (енергійний), «active» (активний), «dynamic» (динамічний);

- ЛСГ 8 «**aesthetic**», як один з видів діяльності, пов'язаної з естетичним фізичним навантаженням (СД «**exercise**»), де іменникові СР: «aerobics» (аеробіка), «gymnastics» (гімнастика) та прикметникові СР: «acrobatic» (акробатичний), «gymnastic» (гімнастичний);

- ЛСГ 9 «**location**», як місце розташування вболівальників та спортсменів під час чемпіонату ПЛСГ 1 «**location**» (ціле) (СД «**area**»), де іменникові СР: «stadium» (стадіон), «arena» (арена), «skating rink» (каток); ПЛСГ 2 «**location**» (частина), де іменникові СР: «seats» (сидіння), «aisles» (проходи), «box» (ложа), «tribunes» (трибуни);

- ЛСГ 10 «**instrument**», як один з видів обладнань, що підтримує ковзани у належному стані, складається з іменникових та прикметникових лексем: «skate sharpener» (точило для ковзанів) та «sharp» (гострий).

Всі розглянуті ЛСГ входять до ТГ «figure skating».

Література

1. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. Київ: Академія, 2003. С. 202-204.
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>
3. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
4. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com>

ПРЕДМЕТНА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ВИГАДКИ В АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗКАХ

Казкову вигадку, слідом за О.Ю. Клейменовою, розуміємо як ментальний конструкт, породжений синкретичним авторським замислом, що представляє собою екзистенційно нереалізовану комбінацію елементів репрезентованих у тексті діахронічно гетерогенними елементами [1, с. 12], який може об'єктуватися у тексті набором прямих лексико-семантичних номінацій (ПЛСН) і тропеїчних номінацій. Предметна ПЛСН ґрунтується на категорії предметності, яка знаходить своє словесне втілення за допомогою іменників.

ПЛСН вигадки, виражена власними іменниками, виконує ідентифікуючу функцію, позначаючи назви ірреальних місць, наприклад: *So she sat on, with closed eyes, and half believed herself in Wonderland* [3]; *There were only four witches in all the Land of Oz* [2]; *Professor Quirrell will be one of your teachers at Hogwarts* [4].

У досліджуваних казкових текстах група власних іменників, що об'єктивують вигадані місця не є чисельною за кількістю номінативних одиниць, але досить репрезентативною за кількістю контекстуальних репрезентацій.

Предметні засоби ПЛСН, виражені загальними конкретними іменниками, становлять найбільшу кількість номінативних одиниць на позначення вигадки. Серед них виявлено тематичні групи, що номінують: вигаданих, фантастичних істот (*pixie, leprechaun, sprite* тощо): *This isn't a great time for me to have a house-elf in my bedroom* [4]; вигаданих рослин (*gillyweed, crazyberry, bubotuber* тощо): *Mandragora is a powerful restorative* [4]; фантастичних тварин (*phoenix, griffin, basilisk* тощо): *There is none more curious or more deadly than the Basilisk* [4]; людей з надприродними силами (*witch-maiden, wizard, sorcerer* тощо): *The Guardian of the Gates led them to <...> the Palace of Oz, the Great Wizard* [2]; проявів паранормальних явищ (*ghost, boggart, banshee* тощо): *An 'bangin' on about some banshee he banished* [4]; магічних предметів (*wand, time-turner, invisibility cloak* тощо): *He pulled off Harry's invisibility cloak* [4]; реальних предметів матеріальної культури, яким у казковому світі надаються магічні властивості, наприклад: *«Lacewing flies, leeches, fluxweed, and knotgrass», she murmured, running her finger down the list of ingredients* [4].

Таким чином, засоби предметної лексико-семантичної об'єктивації вигадки є досить різноманітними і продуктивними вербалізаторами вигадки у англійській літературній казці, серед яких загальні конкретні іменники превалюють за кількістю лексичних одиниць, їх контекстуальних актуалізацій та тематичних груп.

Література

1. Клейменова В. Ю. Языковые формы репрезентации реальности и вымысла в английской волшебной литературной сказке: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.04. СПб, 2015. 50 с.
2. Baum L. F. The Wonderful Wizard of Oz. URL: <http://www.fairytalescollection.com/FrankBaum/TheWonderfulWizardofOz.aspx>
3. Carroll L. Alice in Wonderland. URL: <https://www.gutenberg.org/files/11/11-h/11-h.htm>
4. Rowling J. K. (1999). Harry Potter and the Chamber of secrets.

СУТНІСТЬ «ЕМОЦІЙ» У ЛІНГВІСТИЦІ

Емоції займають вагоме місце під час намагання особи невербально виразити власне відношення до обставин, що сталися, оскільки є джерелом певних знань, навичок і, певною мірою, перешкодою для них.

Оскільки емоції є невід'ємною часткою внутрішнього особистого стану людини, вони впливають на те, як мовцем формуються реакції на певні обставини, явища. Вони є певним індикатором позитивного або негативного відношення діяльності особи, її досягнень або результатів.

Емоції грають важливу роль стосовно обрання особи стилю життя та впливу на те, як взаємодіяти з іншими особами, а також впливають на рішення які особа приймає під їх впливом. Поглиблено вивчаючи типи емоцій, можна зрозуміти, як вони виражаються, та яким саме чином впливають на поведінку особи.

Однією з основних функцій емоцій є здатність кращого порозуміння між людьми, можливість зрозуміти стан людини, шляхом комунікативних якостей налагодити взаємозв'язок. Л.Г.Бабенко підтверджує, що «багатство світу емоцій відображено насамперед у мові і мовленні... У мовній картині світу відображений емоційний світ людини, що проявляється у великій кількості, різноманітні арсеналу мовних засобів, покликаних позначати та виражати емоції» [1, с. 51].

Емоції відіграють важливу роль під час набуття особою власного життєвого досвіду [2, с. 54]. Беручи на себе функцію позитивного або негативного посилення, вони сприяють усвідомленню корисних форм поведінки та дозволяють позбавитися небажаних.

С. Кларк, П. Хоггетт та С. Томпсон стверджують, що емоції – це ірраціональні пристрасті, які загрожують зруйнувати спокійно впорядковане життя індивіда. На думку авторів, під час переживання будь-яких емоцій виникає жорстка енергія. Вона змушує діяти нас не за власною волею і, як наслідок, неможливо контролювати поведінку. Відповідно до цього твердження, емоції загрожують нормам і правилам, від яких залежить сама цивілізація [3, с. 54].

Е. Даффі вважає, що емоційний аспект у сприйнятті індивідом довкілля варто розглядати через призму понять «активації» та «збудження», які хоч і не є досить різнобічними, але вони спрямовані на ґрунтовне вивчення конкретних станів особи [4, с. 54].

На думку М.С. Лебединського та Н.В. Мясичева емоція характеризується як один з найголовніших елементів психіки, що виражається в оціночному ставленні особи до дійсності. Емоції інтегрально позначають тонус нервово-психічної діяльності, що виражається у всіх психічних процесах особи і впливають на загальний стан організму [7, с. 154].

Досліджуючи сутність «емоцій» з філософської позиції, емоція – це реакція особи на події, які є не тільки зовнішніми, але й внутрішніми. Саме завдяки емоціям ці зовнішні та внутрішні подразники мають суб'єктивні ознаки, які також складаються із спектру почуттів та переживань [6, с. 54].

Р. Декарт вважав, що емоції це – пристрасті душі. Вони є сприйняттями, відчуттями або душевними рухами, які з'являються у людині через присутність духів, які посилюють та підтримують їхній прояв [5, с. 498]. Він вважав, що емоції регулюються природнім шляхом, і людство не спроможне ними керувати. Основна дія пристрастей душі є

спонування та налаштування душі індивіда бажати виконувати ті команди, які сигналізує його тіло [5, с. 499].

Наразі вчення про емоції вважається недостатньо дослідженим. Дж. Ейчисон, висловлює думку стосовно боязливості емоцій мовознавцями. Вважає, що емоції є складною та багатосторонньою сферою для опрацювання з лінгвістичної точки зору.

Варто зазначити, що аспектам взаємозв'язку емоцій та мови довгий час у мовознавчих колах не приділялося достатньо уваги. Існували сумніви щодо необхідності дослідження означеного феномену через призму лінгвістичних дисциплін, і тому перспективи студіювання емотивної складової у мові були невтішними. Проте, численні напрацювання у багатьох галузях, а особливо фізіології, соціології та психології, стверджували, що емоції – це не тільки інструмент для невербального пізнання світу, але й значний компонент мовлення, уникання якого може призвести до неповноцінного сприйняття та описування навколишнього середовища.

Література

1. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке Свердловск : Издательство Уральского университета, 1989. 184 с.
2. Вітенко І. С., Вітенко Т. І. Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 256 с.
3. Clarke S., Hoggett P., Thompson S. The Study of Emotion : An Introduction. Emotion, Politics and Society. London : Palgrave Macmillan, 2016. P. 3–13.
4. Duffy F. Activation and Behavior. New York : John Wiley and Sons, 1962. 384 p.
5. Descartes R. The Passions of The Soul. Cambridge : Cambridge University Press, 1985. 654 p.
6. Ильичев Л. Ф., Федосеев П. Н. Философский энциклопедический словарь. М. : Советская энциклопедия, 1983. 836 с.
7. Лебединский М. С. Введение в медицинскую психологию. Л. : Медицина, 1966. 432 с.

Вальчук В. В.

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Науковий керівник – ст. викл. Іщенко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТИЛІСТИЧНО ЗАБАРВЛЕНИХ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ

Життя сучасного суспільства та бізнесу неможливо уявити без реклами. Реклама – динамічна сфера людської діяльності, що швидко трансформується; і за останні десятиліття індустрія реклами перетворилася в повноцінний засіб масової комунікації, що має суттєвий вплив на свідомість, звички, поведінку людей. Глобалізація економічних процесів неминує виводить компанії на міжнародний ринок, український у тому числі, тому виникає потреба перекладу рекламних матеріалів, а особливо – рекламних слоганів.

Слоган прийнято вважати структурною складовою рекламного тексту, однак він також може існувати як самостійна текстова одиниця. Саме слоган є чи не найважливішою ланкою комунікації між компанією та потенційним споживачем, адже лаконічна змістовна фраза – те, на що звертають увагу в перші секунди контакту з рекламним матеріалом, і те, що найбільш ймовірно закарбується в пам'яті потенційного споживача.

За своєю специфікою рекламні слогани мають особливе прагматичне завдання – вплинути на споживача. У англomовному рекламному дискурсі ключовими мовними засобами впливу є стилістичні засоби, як-от гра слів, метафори, порівняння і т. д. [1, с. 489]. Так, при перекладі фахівцям необхідно не просто перекласти, а передати ідею оригінального повідомлення з метою досягнення початкової комунікативної мети. Складність перекладу за таких умов полягає у підборі релевантних мовних засобів мови перекладу із врахуванням особливостей менталітету, традицій, поведінки цільової аудиторії, для якої перекладається слоган.

Серед основних помилок, які допускають перекладачі рекламних слоганів, виділяють такі як:

1. Буквалізм.

У загальному розумінні буквалізм – це пожертва сенсом чи інформацією про структуру на користь передачі формальних або семантичних компонентів фрази [3, с. 375]. Наприклад: «Do the Dew!» (лимонад Mountain Dew) [4], в якому застосовано стилістичний прийом алітерації, і «Зроби росу» – структуру збережено, на відміну від сенсу (в оригіналі це заклик спробувати напій);

2. Переклад без врахування культурних особливостей.

Якби компанія Google перекладала українською слоган *I'm feeling lucky* для свого архіву дудлів як «Я почувуюся щасливим», навряд чи користувачі зацікавилися б натисканням на однойменну кнопку у пошуковій стрічці. Натомість слоган переклали як «Мені пощастить», завдяки чому у користувачів виникає бажання натиснути на кнопку та поглянути на цей «лотерейний квиток». Компанія також адаптувала слоган відповідно до особливостей інших цільових мов та культур. Так, носії мови пушту (Афганістан) бачать на першій сторінці Google фразу «Я вірю в Бога», адже звичне нам поняття талану йде всупереч з їхніми релігійними переконаннями [2];

3. Вибір слова без огляду на контекст.

Другу частину слогану «Volkswagen. Drivers wanted» (реклама авто) [5] можна перекласти як «потрібні водії» або як «розрахуються водії». У даному випадку доречнішим буде останній варіант, оскільки метою оригінального повідомлення є певна гумористична алюзія на оголошення про розшукуваних злочинців за допомогою дієслова «wanted».

Отже, аби якісно перекладати та адекватно передавати комунікативні повідомлення стилістично забарвлених англomовних рекламних слоганів перекладачам необхідно уникати буквалізму, перекладу без врахування культурних особливостей та вибору слів без огляду на контекст. Перспективи дослідження цієї теми вбачаємо у подальшому вивченні труднощів перекладу слоганів та адекватних способів перекладу стилістичних засобів впливу, що є характерними для англomовного рекламного дискурсу.

Література

1. Бондаренко О. М. Особливості перекладу рекламних текстів (стилістичний аспект). *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Запоріжжя: Просвіта, 2007. Вип. 21. С. 488-490.
2. Бондаренко М. Impossible is Nothing: Переклад і реклама. URL: <https://everest-center.com/pereklad-i-reklama/>
3. Виноградов 2006 – Виноградов В. С. Перевод. Общие и лексические вопросы. М., 2006. 240 с.
4. Do the Dew. Retrieved from <https://www.pepsico.com/news/press-release/do-the-dew-goes-global03302015>
5. WARC. Volkswagen of America, Inc.: Drivers Wanted campaign. Retrieved from <https://www.warc.com/content/paywall/article/gale-emmc/volkswagen-of-america-inc-drivers-wanted-campaign/84319>

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. Гуль М. В.

АНГЛИЦИЗМЫ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОМ ПОЛЕ «МОДА»

Словарь русского языка складывался веками, но он состоит не только из исконно русских слов. В современных словарях насчитывается внушительное количество заимствований из разных языков. Лингвисты выделяют несколько причин заимствования. Наиболее распространенными из них являются лингвистические и экстралингвистические причины.

Одним из самых многочисленных по количеству англицизмов является лексико-семантическое поле является «Мода». Оно подразделяется на несколько тематических групп. Основными группами являются ткани, одежда, обувь.

Тематическая группа «Ткани» отличается особенно широким использованием англицизмов. Значительное количество слов, входящих в данную группу, имеют не исконное происхождение. Исконно русскими из них являются только названия льняных тканей (*белье, полотно, холст, кросна*).

Термины тематической группы «Ткани» подразделены на следующие категории: по виду волокна, по лицевой поверхности, по своему качеству, по месту изготовления. В состав тематической группы «Ткани» входят англицизмы: *бостон (boston)* – ткань из чистой шерсти, имеющая саржевое переплетение, скрученное в две и более нити; *джерси (jersey)* – трикотажное полотно из шерстяного, хлопчатобумажного, шелкового или синтетического волокна; *кэмбрик (cambric)* – льняная ткань полотняного переплетения нитей или тонкая и гладкая двусторонняя хлопчатобумажная ткань.

Одежда – это совокупность предметов, которыми покрывают, одевают тело [1]. Дефиниции тематической группы «Одежда», в современном русском языке, представлены многочисленными классами единиц, которые выделяются по таким признакам, как гендерный признак одежды; сезон, для которого предназначена одежда; характер кроя; возрастной признак; функция назначения и использования в определенной сфере деятельности; части тела, на которую надевается одежда, характер крепления на фигуре и так далее. Англицизмы называют следующие предметы одежды: *худи (hoodie)* – свитер из мягкого хлопчатобумажного трикотажа или флиса с капюшоном; *коктейльное платье (cocktail dress)* – укороченное женское платье для торжественных случаев без воротника и рукавов; *бойфренды (boyfriend jeans)* – модель прямого широкого кроя с достаточно низкой посадкой.

Обувь – это одежда для ног, защищающая их от холода и своей нижней частью, подошвой, делающая нечувствительными неровности пути [1]. Тематическая группа «Обувь» представлена в английском языке двумя основными единицами: *shoe, boot*. Именно на их основе формируются видовые понятия. Примеры англицизмов в этой группе: *оксфорды (oxfords)* – обувь, характеризующаяся «закрытой» шнуровкой, где союзка нашита поверх берцев; *дерби (derby)* – туфли с открытой шнуровкой, на которых берцы нашиты поверх союзки; *челси (chelsea boots)* – короткие ботинки с чуть заостренным округленным носом.

Таким образом, в русском языке англицизмы в лексико-семантическом поле «Мода» играют очень важную роль. Англоязычные заимствования помогают обозначить понятия, которые ранее пришлось бы характеризовать с помощью описательного метода (*худи = кофта с капюшоном; бойфренды = женские джинсы мужского кроя*).

Литература

1. Толковый словарь Т. Ф. Ефремовой. URL: [https:// www.efremova.info/](https://www.efremova.info/)

НОМІНАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛЕКСЕМИ «RESTAURANT» СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Іменникова лексема *restaurant* запозичена з французької мови і вперше з'явилася в англійській в XIX столітті. Вона утворено суфіксальним способом від дієслова 'restaurer', що означає «підкріплюватися», «відновлювати сили», «освіжати» (відзначимо й неочевидну на перший погляд спорідненість іменника «ресторан» і дієслова «реставрувати» – відновлювати). У французькій мові слово 'restaurant' на початку своєї появи несло значення «заклад, у якому за плату можна отримати страви та напої». Зараз воно майже не змінилося [1, с. 11].

На основі аналізу дефініцій *restaurant*, поданих у Collins English Dictionary, Macmillan English Dictionary for Advanced Learners, Cambridge Advanced Learner's Dictionary, Oxford Advanced Learner's Dictionary та Dictionary by Merriam-Webster, можемо найбільш повно й узагальнено (тобто з найменшим ступенем однословникового суб'єктивізму) представити семантичний зміст лексичної одиниці *restaurant*, який є наявним у сучасній англійській мові: *a place where the meal and drinks you bought are served at your table by waiters* (місце, де придбані Вами їжа та напої подаються Вам на стіл офіціантами) [2, 3, 4, 5, 6].

Виходячи з того, що значення номінативної одиниці складається з класами, а також архісеми / архісем та різноманітних диференційних сем, відзначимо таке. По-перше, класема значення «restaurant» співвідноситься з загальним граматичним значенням субстантивності, предметності, що дає нам право віднести це слово до лексично-граматичного класу іменників та констатувати більш дрібні граматичні смисли, типу *однина :: множина, називний відмінок :: родовий відмінок*.

Якщо денотативним значенням номінації є безпосередньо її лексичне значення, а саме – *a place where the meal and drinks you bought are served at your table by waiters*, то конотативне (тобто оцінне, стилістичне або експресивне) значення у нього відсутнє.

Денотація складається з архісеми 'place', що позначає локацію виконання суб'єктом певної дії, спрямованої на іншого суб'єкта. Вона уточнюється диференційними семами, із них дві є рівноправними – 'meal' (приготовлений продукт харчування) та 'drink' (рідина, призначена для пиття); при цьому кількісна сема 'many' специфікує 'drink' (визначає велику кількість). Розглянемо інші семи: 'bought' демонструє *результат отримання продукту/ послуги за гроші*; 'served' вказує на *процес подавання (на стіл)*; якщо 'table' уточнює *вид меблів, на якому розміщують приготовлену їжу*, то 'your' визначає *приналежність до певної особи* (тобто тимчасову локалізацію суб'єкта в самому закладі); і остання сема 'waiter' позначає *працівника галузі громадського харчування, що обслуговує відвідувачів, подаючи страви*. Відповідно глибина реконструйованого семантичного дерева у сучасній англійській мові налічує чотири семантичних кроки.

Таким чином, у ході дослідження було створене синтезоване значення лексеми *restaurant* у сучасній англійській картині світу. Використовуючи метод компонентного аналізу, ми виділили класему, архісему та вісім диференційних сем, проконстатували семантичну глибину у чотири рівня значеннєвої структури «restaurant» англійської мови.

Література

1. Оробейко Е.С., Шредер Н.Г. Организация обслуживания: рестораны и бари: посібник. М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2006. 320 с.
2. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
3. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>
4. Macmillan Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com>
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
6. Dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com>

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Борисов О. О.

НОМІНАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ОСНОВНОГО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ВАРІАНТУ «CAREER» СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Лексема *career* має одразу ж декілька варіантів свого походження: у латині *carrus* означало *віз, візок*; французька одиниця *carrier* дослівно означає *дорога, інодром*; італійське слово *carrier* позначало *дію, життєвий шлях, поприще* [2].

У словнику Oxford English Dictionary Online подається таке значення *career*: *the series of jobs that a person has in a particular area of work, usually involving more responsibility as time passes (серія посад, які людина займає у певній галузі, зазвичай зі збільшенням відповідальності з часом)* [5].

Приблизно таке ж визначення у словнику Cambridge English Dictionary Online: *the job or series of jobs that you do during your working life, especially if you continue to get better jobs and earn more money (робота або серія робіт, які виконуються протягом робочого життя, особливо якщо ви продовжуєте займати вищі посади та заробляти більше грошей)* [1].

У джерелі MacMillan Dictionary Online наявними є такі дефініції: 1) *a profession for which one trains and which is undertaken as a permanent calling (професія, для якої людина готується і яка береться за постійне покликання)*; 2) *a field for or pursuit of consecutive progressive achievement especially in public, professional, or business life (поле для послідовних прогресивних досягнень або досягнення їх, особливо у суспільному, професійному чи діловому житті)* [4].

У Thesaurus Online функціонує декілька визначень: 1) *an occupation or profession, especially one requiring special training, followed as one's lifework (заняття або професія, особливо та, яка вимагає спеціальної підготовки, яка виконується як життєва робота)*; 2) *a person's progress or general course of action through life or through a phase of life, as in some profession or undertaking (прогрес людини або загальний хід дій протягом життя або через життєву фазу, як у якійсь професії)*; 3) *success in a profession, occupation, etc. (успіх у професії, сфері зайнятості тощо)* [6].

Дещо схоже визначення дає словник MacMillan English Dictionary Online: *a job or series of related jobs that you do, especially a profession that you spend a lot of your working life in (робота або серія пов'язаних робіт, якими ви займаєтесь, особливо професія, в якій ви проводите багато свого трудового життя)* [3].

Дослідивши дефініції з вищезгаданих словників та беручи до уваги їхні спільні та відмінні риси, виводимо синтезоване пряме денотативне значення «career» сучасної англійської мови: *a job or series of jobs in a particular area that a person does through life with more responsibility and higher salary as a result.*

Маючи загальну дефініцію, представимо її схематично (рис. 1).

Тож, етимологічно *career* має цікаву «семантичну історію», означаючи (у французькій, латині) дорогу або транспорт (який імовірно рухався по дорозі), що з часом метафорично (в італійській та англійській) стало позначати зростання (шлях) особи по соціальним сходам у певній професійній сфері. Синтез дефініції дав таке розуміння ЛСВ1: *a job or series of jobs in a particular area that a person does through life with more responsibility and higher salary as a result.* Значення ЛСВ має дві архісеми – ‘series’ та ‘job’, та одинадцять диференційних сем – ‘many’, ‘particular’, ‘area’, ‘person’, ‘does’, ‘life’, ‘more’, ‘responsibility’, ‘higher’, ‘salary’, ‘result’, які уточнюють їх на п’яти рівнях його семантичної структури.

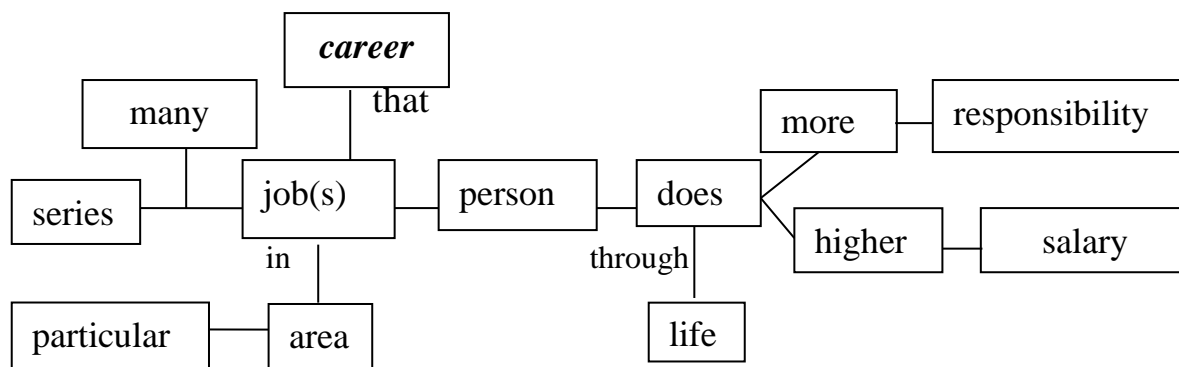

Рис. 1. Семантичне дерево значення ЛСВ 1 *career* сучасної англійської мови

Література

1. Cambridge English Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/amp/>
2. Etymological Dictionary Online. URL: <https://www.etymonline.com/word/career>
3. MacMillan English Dictionary Online. URL: <https://www.macmillandictionary.com>
4. Merriam-Webster Dictionary Online. URL: <https://www.merriam-webster.com>
5. Oxford English Dictionary Online. URL: <https://www.lexico.com>
6. Thesaurus Online. URL: <https://www.thesaurus.com>

Киричун Л. П.

Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. Гуль М. В.

КОМПОЗИЦИЯ КАК СПОСОБ ТЕРМИНООБРАЗОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

Трудно представить научно-профессиональную сферу без такого понятия как термин. Толковый словарь С.И. Ожегова даёт следующее определение данному понятию: «Термин – это слово или словосочетание, называющее определённое понятия какой-нибудь специальной области науки, техники или искусства» [1]. Термин является кратким, сжатым закреплённым понятием, которое называет то или иное явление. Именно поэтому в научно-профессиональной сфере терминология играет основополагающую роль. Логично заключить, что научное знание закрепляется в языке в виде терминов, поэтому для языка, касающегося научно-профессиональной сферы, вопрос терминообразования является одним из базовых.

Термины могут образовываться абсолютно различными способами. Основными способами терминообразования являются синтаксический и морфологический. Каждый способ имеет свои особенные модели (типы) словообразования. Именно к таким моделям относится композиция, или словосложение. Она является одним из основных типов морфологического способа, наравне с суффиксацией и префиксаций. Зачастую именно сложные термины как в русском, так и в английском языке образуются с помощью композиции. Самое понятие «композиция» можно охарактеризовать следующим образом: композиция – это способ образования слов путём присоединения двух корней или основ, которые впоследствии будут функционировать как одно целое. Таким образом, если говорить об этом способе словообразования в контексте терминологии, распространение

наименований терминов с помощью других слов или терминов ведёт к детализации первоначальных понятий и обозначению абсолютно новых явлений. Как и в любом другом способе словообразования в композиции имеются наиболее продуктивные модели терминообразования. К ним относятся:

1. *N + N*: *body-guard* (телохранитель), *catchpole* (судебный пристав), *radioactivity* (радиоактивность);
2. *Adj + N*: *frank-law* (статус свободного человека), *blackmail* (шантаж);
3. *Pron + N*: *non-electrolyte* (неэлектролит), *self-diffusion* (самодиффузия);
4. *N + prep + N*: *man-in-possession* (хранитель описанного имущества);
5. *Num. + N*: *first-order reaction* (реакция первого порядка); *three-center link* (трехцентровая связь);
6. *prep + N*: *by-law* (в соответствии с законом).

Однако, стоит отметить, что в каждой научной сфере преобладают свои приоритеты в выборе композиционных моделей. К примеру, в сфере юридических терминов в английском языке преобладают *N + N = N* и *Adj + N = N* («birthright» (birth+right) – право по рождению, «life-estate» (life+estate) – имущество в пожизненном пользовании, «blackmarketer» (black + marketer) – спекулянт на черном рынке), а в сфере биотехнологий более распространены композиты с причастиями (*N+PI*; *N+PII*). В данной сфере именно с помощью данных схем сформировано около 40% терминологического вокабуляра (*antigen-binding function* – антигенсвязывающая функция; *body-producing cells* – клетки, продуцирующие тело; *embryo-derived cells* – клетки, полученные из эмбриона).

Таким образом, можно сказать, что композиция в терминологии имеет широкое распространение в английском языке. Данный способ необходим для более детальной и точной номинации новых понятий. Такая номинация отражает существенные признаки понятия, что в научно-профессиональной сфере является важным условием. Поэтому логично заключить, что вклад композиционного метода словообразования в терминологическую базу любого языка достаточно велик.

Литература

1. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. 4-е изд. М.: Азбуковник, 1997. 944 с.

Ковганко Е. А., Сыч М. А.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

Научный руководитель – ст. преподаватель Сыч М. А.

ПЕРЕВОД ТЕКСТА КАК ОСНОВА МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Культуры человечества, как и сам человек, не могут находиться в изоляции друг от друга, особенно в современном мире. Из-за естественных социокультурных, геополитических и исторических причин любая культурная среда не только открыта для восприятия нового чужого культурного опыта, но и готова делиться своим накопленным культурным опытом с другими культурами и народами. Такое целенаправленное и тесное взаимодействие культур можно назвать межкультурной коммуникацией. Взаимодействие различных народов и национальностей, исследование других культур, взаимодействие с иностранцами как отдельными элементами социума, обмен культурными ценностями и многое другое характеризуют межкультурную коммуникацию. А. П. Садохин даёт следующее

определение данному понятию: «Межкультурная коммуникация есть совокупность разнообразных форм отношений и общения между индивидами и группами, принадлежащими к разным культурам». [1] Естественно, никакое общение невозможно представить без использования языка, так как язык до сих пор является самым универсальным способом общения между людьми. Данный феномен демонстрирует важность языка не только в налаживании коммуникации между народами, но и в понимании иной культуры, в формировании общества в принципе. Однако в современном мире тысячи языков и каждый из них участвует в создании современной мировой культуры. Для гармоничной межкультурной, межязыковой коммуникации используется перевод. Понятие «перевод» полисемично, но в данной статье, мы обращаемся именно к лингвистическому пониманию данного понятия. Говоря кратко, перевод – это процесс замещения текста на одном языке (оригиналом) текстом на другом языке (собственно переводом). А. В. Фёдоров в своей работе рассматривает перевод, как «речевое произведение в его соотношении с оригиналом и в связи с особенностями двух языков и с принадлежностью материала к тем или иным жанровым категориям» [2]. Однако, если перевод будет подчиняться только лингвистическим законам, то вряд ли можно будет добиться успеха в коммуникации. Возникает, острая необходимость учитывать культурный контекст. Язык и культура, в данном случае, являются чем-то единым, поэтому и перевод должен отталкиваться в своём процессе от особенностей обоих данных понятий. Смысл перевода может быть понятен только в верном культурном контексте, а культурный контекст не может быть объяснен без перевода.

Для адекватного перевода необходимо владеть не только нормами двух языков, но и пониманием обеих культур, иметь социально-культурный опыт. При переводе любого коммуникативного текста недостаточно просто корректного перевода всех лексических единиц: необходимо сохранить культурные особенности текста, его жанрово-стилистическую принадлежность. Только в таком переводе возможна адекватная передача идеи коммуникации. Как уже говорилось ранее, для достижения такой цели перевода необходимо знание другого культурного кода переводчиком. Это и является основной проблемой. Для того, чтобы человек понял другую культуру, стал её частью необходимо много времени и усилий. Особенно если две культуры абсолютно различны. Контраст между родной культурой и иностранной, заложенные нормы и стереотипы могут не позволить переводчику объективно выполнять свою работу. Не понимая другую культуру, человек не сможет адекватно адаптировать её, что приведёт к непониманию или даже конфликту. Следовательно, межкультурная коммуникация не будет достигнута.

Из вышесказанного следует, что перевод должен характеризоваться как лингвокультурологическое явление, так как соединяет в себе языковую и культурную направленность. Можно утверждать, что в переводческом акте происходит коммуникация двух культур. Общие элементы передаются напрямую, а новые, специфические элементы заимствуются или адаптируются под другую культуру. Перевод становится своеобразным мостом, который помогает преодолеть дистанцию между культурами и наладить межкультурную коммуникацию между народами.

Литература

1. Старыгина Г. М. Межкультурная коммуникация: учебно-методическое пособие. Благовещенск: Амурский гос. ун-т, 2014. 112 с.
2. Фёдоров А. В. Основы общей теории перевода. М., 1983. 115 с.

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Борисов О. О.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ «MAGIC» У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ ЛЕКСИКОНІ

Концепція чаклунства та віра в його існування зберігалися протягом усієї записаної історії. Вони були присутніми та навіть центральними у різний час та у багатьох різноманітних формах серед релігій та культур по всьому світу [1, р. 29]. Саме поняття «magic» вже використовувалося у XIV столітті й позначало мистецтво впливу, передбачення подій та породження чудес із використанням прихованих природних сил [6].

У словниках Longman [4], Macmillan [5], Collins [3], Chambers [8], Oxford [7] та Cambridge [2] наводиться значна кількість синонімів до лексеми «magic». Їх можна поділити на синонімічні ряди, які, у свою чергу, формують лексико-семантичні групи та утворюють тематичну групу даного поняття. Таким чином, до ТГ «magic» входить 138 одиниць, які утворюють шість ЛСГ: «person», «capacity», «force», «activity», «instrument» та «effect».

ЛСГ «**person**» включає СР1 із синонімічною домінантою «*wizard*». ЛСГ «**capacity**» можна представити двома ПЛСГ – «*mental capacity*» та «*physical capacity*». Першу ПЛСГ «**mental capacity**» складають іменниковий СР2, прикметниковий СР3 та дієслівний СР4 із синонімічними домінантами «*clairvoyance*», «*paranormal*» та «*to prophesy*». Друга ПЛСГ «**physical capacity**» представлена іменниковим СР5 із домінантою «*transfiguration*», дієслівним СР6 із домінантою «*to transform*» та лексичною одиницею «*to vanish*». ЛСГ «**force**» сформована на основі СР7 та СР8 із синонімічними домінантами «*the occult*» та «*supernatural*». ЛСГ «**activity**» утворюється з п'яти синонімічних рядів – СР9 із домінантою «*wizardry*», СР10 із синонімічною домінантою «*sorcerous*», СР11 з домінантою «*to charm*», СР12 та СР13 із синонімічними домінантами «*occultism*» та «*mystical*». ЛСГ «**instrument**» представлена двома ПЛСГ – «*verbal instrument*» та «*non-verbal instrument*». ПЛСГ «**verbal instrument**» відбивається в іменниковому СР14 із синонімічною домінантою «*incantation*». ПЛСГ «**non-verbal instrument**» складається з двох іменникових СР15 та СР16 із домінантами «*charm*» та «*potion*», а також містить такі лексичні одиниці як «*tarot*», «*wand*» і «*crystal ball*». Останню ЛСГ «**effect**» складають іменниковий СР17, прикметниковий СР18, прислівниковий СР19 із синонімічними домінантами «*enchantment*», «*enchanted*» та «*mysteriously*», у тому числі синонімічна пара, яка утворює СР20 із домінантою «*spectral*», лексична одиниця «*prophecy*» та прикметниковий СР21 із домінантою «*oracular*».

Література

1. Jones W. R. Sorcery and Witchcraft in European History. *The History Teacher. Society for History Education*. 1971. Vol. 5, No. 1. P. 26–36.
2. Cambridge Dictionary. URL: [https:// dictionary.cambridge.org/](https://dictionary.cambridge.org/) (дата звернення 12.01.2021)
3. Collins Dictionary. URL: [https:// www.collinsdictionary.com/](https://www.collinsdictionary.com/) (дата звернення 10.01.2021)
4. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>
5. Macmillan Dictionary. URL: [https://www. macmillandictionary.com/](https://www.macmillandictionary.com/) (дата звернення 12.01.2021)
6. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення 09.01.2021)
7. Oxford Living Dictionaries Online. Lexico. URL: [https://www. lexico.com/](https://www.lexico.com/) (дата звернення 12.01.2021)
8. The Chambers Dictionary. URL: <https://chambers.co.uk/> (дата звернення 12.01.2021)

ЯЗЫК И КУЛЬТУРА В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Мы живем в информационном обществе. Это новая историческая фаза развития цивилизации, в которой главными продуктами производства являются информация и знания. Зачастую общение происходит в Интернете. Простота общения и обмена информацией привлекает все больше и больше пользователей. Большой поток информации подразумевает быстрое изменение человека и его культуры, что отражается в языке. Язык меняется вместе с человеком. В языке появляются новые слова и фразы, другие же употребляются всё реже, а потом совсем забываются.

Изучением новых форм употребления и использования языка, которые возникли из-за активного развития интернет-пространства и новых средств передачи информации, занимается интернет-лингвистика.

Интернет-лингвистику можно изучать с точки зрения четырёх концепций: социолингвистической, образовательной, стилистической и практической. Все эти концепции взаимосвязаны и имеют влияние друг на друга.

Социолингвистическая концепция изучает то, как общество воспринимает влияние Интернета на изменение и развитие языков. Общение между людьми изменилось благодаря Интернету и новым платформам для коммуникаций. Новые средства связи с использованием компьютерных систем показывают насколько разнообразным может быть общение в Интернете.

Образовательная концепция изучает влияние интернета на использование формального языка. Быстрое развитие Интернета повлекло за собой появление новых языковых особенностей, которые включают в себя возрастание использования неформального письменного языка, противоречивость в стиле написания и стилистике, использование новых аббревиатур в интернет-чатах и мгновенных текстовых сообщениях, в которых технические ограничения на количество слов привели к появлению новых аббревиатур.

Стилистическая концепция изучает как Интернет и связанные с ним технологии способствуют развитию новых языковых форм, в особенности в литературе, а также рассматривает Интернет как средство, способствующее появлению новых языковых феноменов.

Практическая концепция рассматривает Интернет с точки зрения его коммуникационных возможностей, где Интернет – это платформа, на которой пользователи могут увидеть существование «мультиязыка». Количество используемых в интернете языков возрастает поскольку все больше и больше членов языковых общностей становятся пользователями сети.

Появление новых компьютерных технологий и создание пользователями новых способов общения в интернет-пространстве будут стимулировать развитие интернет-лингвистики. Изучение развивающегося языка Интернета обеспечивает дальнейшее развитие онлайн-пространства, а также может помочь не только лингвистам, но и самим пользователям. Более того, взаимодействие английского языка с другими языками может стать особой темой для изучения, на основе чего рождаются новые формы общения между представителями разных культур.

Литература

1. Лассан, Э. Лингвокультурология. Очерк русской концептологии: учеб. пособие. Вильнюс: Вильнюс, пед. ун-т, 2008. 140 с.
2. Маслова, В.А. Введение в лингвокультурологию: учеб. пособие. М.: Наследие, 1997. 208 с.
3. Маслова, В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений. М.: Академия, 2001. 204 с.

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Борисов О. О.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ДИТИНСТВО» КЛЮЧОВИМИ ЛЕКСЕМАМИ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Розгляд мовних аспектів втілення різних граней людської особистості, до числа яких входить вивчення вікових періодів життєдіяльності людини, зокрема аналіз репрезентованого лексичними одиницями феномену *дитинства*, є актуальним питанням сучасної лінгвістики. У даній роботі порівнюємо та виявимо аломорфні та ізоморфні риси вербалізованого поняття *дитинства*, яке функціонує в колективній свідомості сучасних англійської, німецької, російської, української спільнот.

У сучасній **англійській мові** функціонують такі визначення поняття «дитинства»: 1) *Childhood* – is the state or period of being a child [14], 2) *Childhood* – is the time when someone is a child [9], 3) *Childhood* – is the time of your life when you are a child [12]. Проаналізувавши дефініції зі словників, бачимо, що у трьох словників дефініції співпадають. Для більш повного опису семантики лексичної одиниці *childhood* та точного її розуміння розширимо відповідну дефініцію (методична процедура детально описана в [1, с. 59-60]), розглянувши визначення слова *child* (is young human being below the age of puberty or below the legal age of majority [14]): ***childhood*** – a period of being a young human below the age of puberty or below the legal age of majority.

Дане визначення має архісему – *period*, яка позначає відрізок часу, та характеризується семою ‘human’ (жива, наділена інтелектом істота, суб’єкт суспільно-історичної діяльності і культури), яка, у свою чергу, уточнюється семою ‘young’ (позначає особу, предмет, яка має небагато років, не досягла зрілого віку, юний). Подальша специфікація цієї семи відбувається в комплексних семах ‘age of puberty’ (‘puberty’ описує таку стадію розвитку людини, коли особа готова до розмноження) та ‘age of majority’ сумісно з компонентом ‘legal’, які вказують на повноліття, тобто вік після досягнення якого людина стає повноправним громадянином. Так віком набуття особою повних юридичних прав в Англії є 18 років [4].

У словниках сучасної **німецької мови** можемо знайти наступні визначення поняття «дитинства»: 1) *Kindheit* – Lebensabschnitt eines Menschen als Kind [11]; 2) *Kindheit* – lebenszeit eines jungen Menschen von der Geburt bis zur Geschlechtsreife [10]; 3) *Kindheit* – der Lebensabschnitt, in dem man Kind ist [17].

На основі представлених дефініцій одиниці ‘*kindheit*’ можемо сформувані наступне визначення: ***kindheit*** – *Lebensabschnitt eines Menschen von der Geburt bis zur Geschlechtsreife*. Дане визначення має архісему – *Lebensabschnitt*, яка позначає певну фазу життя. Визначення містить диференційні семи: ‘eines Menschen’ вказує на приналежність періоду життя саме людині, у свою чергу, так само лімітується семантичними компонентами ‘Geburt’ (народження) та ‘Geschlechtsreife’ (етап статевого дозрівання). У Німецькій мові поняття ‘Geschlechtsreife’ означає підлітковий вік та притаманні йому психологічні та соціальні зміни, які закінчуються приблизно в 21 рік [13].

Розглянемо визначення поняття «дитинства», у словниках сучасної **російської мови**: 1) *Детство* – это детский возраст, детские годы [5]; 2) *Детство* – это ранний, до отрочества, возраст; период жизни в таком возрасте [15]; 3) *Детство* – это детский возраст, детские годы (от младенчества до отрочества) [16]. Можемо сформувані наступну дефініцію на основі представлених: ***детство*** – это ранний возраст от младенчества до отрочества.

Архісемою визначення є *возраст* – позначає певний період у житті індивіда. Визначення має три диференційні семи: ‘ранний’ – описує вік на початковому етапі життя, ця сема уточнюється семами ‘младенчество’ – вказує на вік від самого народження та ‘отрочество’ – позначає вік статевого дозрівання особи, тобто у значенні так само задано часовий ліміт відрізка життя. За віковою періодизацією Д.Б. Ельконіна цей період включає у себе етап молодшого підліткового віку (11/12-15 р.) та етап старшого підліткового віку (15-17 р.) [8].

У словниках сучасної **української мови** знаходимо наступні визначення поняття «дитинство»: 1) *Дитинство* – це дитячий вік, дитячі роки [6]; 2) *Дитинство* – це стан дитини до повноліття [7], 3) *Дитинство* – життєвий відрізок між народженням і підлітковим віком, який починається з настанням статевого дозрівання [3]. На основі представлених дефініцій представимо її загальну семему: **дитинство** – це життєвий відрізок від народження до повноліття.

Дане визначення має архісему – *відрізок*, абстрактний характер якої конкретизується трьома рівноправними атрибутивними семами: ‘життєвий’ вказує на те, що період часу стосується саме життя індивіда, а комплексна сема ‘від народження до повноліття’ відокремлює його від інших етапів людського життя: ‘народження’ – позначає часову точку появи дитини у світі, а ‘повноліття’ – вказує на момент надання повних (законних) прав людині, який за українським законодавством відбувається у 18 років [2].

Таким чином, порівнявши вербалізовані поняття «дитинство» в українській, російській, німецькій та англійській мовах, бачимо, що у цих визначеннях збігається архісема ‘*період*’. Головна диференційна сема ‘від народження’ також є ізоморфною. Різницю бачимо у другорядних диференційних семах: в англійській та українській мовах спільною семою є ‘*повноліття*’, тобто бачимо акцент на юридичному аспекті переходу у дорослий вік, а в російській та німецьких культурах наголошується на психофізіологічному аспекті закінчення дитинства та відповідно настання дорослості – ‘*статеве дозрівання*’. В сучасній англійській мові до уваги беруться одразу два аспекти, як юридичне повноліття, так і пубертатний період.

Література

1. Борисов О. О. Мовні засоби вираження емоційного концепту СТРАХ: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англомовної художньої прози): Дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04. Житомир, 2005. 252 с.
2. Верховна рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дитинство>
4. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Age_of_majority (England)
5. Грамота. URL : <http://gramota.ru>
6. Словник Укрліт. URL : <http://ukrlit.org/slovnyk>
7. Словник української мови. URL : <http://sum.in.ua>
8. Эльконин Д. Б. Детская психология. М., 1960. 384 с.
9. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org>
10. Duden. URL : <https://www.duden.de/woerterbuch>
11. DWDS. URL : <https://www.dwds.de>
12. Macmillan Dictionary. URL : <https://www.macmillandictionary.com>
13. Netdoktor.at. URL : <https://www.netdoktor.at/kindergesundheit/pubertaet/pubertaet-maennlich>
14. Oxford Lexico Dictionary. URL : <https://www.lexico.com>
15. Povto. URL: <https://povto.ru/russkie/slovari/tolkovie/ozhegova/tolkovii-slovar-ozhegova-bukva-a.htm>
16. Povto. URL: <https://povto.ru/russkie/slovari/tolkovie/ushakova/tolkovii-slovar-ushakova-bukva-a.htm>
17. The Free Dictionary. URL : <https://de.thefreedictionary.com>

ТИПЫ АББРЕВИАТУР В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Английский язык характеризуется тенденцией к моносиллабизму и сокращениям слов, где аббревиатуры используются достаточно широко и отражают значимые социальные понятия и реалии повседневной жизни, науки, политики, экономики. Аббревиатура определяется как сокращение слова или фразы, которое может происходить различными способами. В английском языке существует четыре основных типа аббревиатур: усечения, инициализмы, акронимы, и смешения.

Усечения представляют собой сокращенную запись слова, состоящую из нескольких первых букв полной формы и оканчивающиеся точкой (*cont.* – *continued*). Образовывая целые слова, в усечении опускается точка, а полученное слово используется как самостоятельное (*photo* – *photograph*). Многие из таких слов вошли в речь как самостоятельные, поэтому их можно увидеть в словарях и научной литературе (*zoo* – *zoological garden*). С целью облегчения написания или произношения, усечения могут изменяться (*bike* – *bicycle*). Усечения употребляются в разговорной речи достаточно часто, однако, в официальных документах они не используются.

Инициализмы – это аббревиатуры, которые составлены из начальных букв слов (*CIA* – *Central Intelligence Agency*). Инициализмы могут быть сложны для перевода, в связи с чем их расшифровка должна производиться только со специальными словарями. Способ передачи инициализмов разный, но весьма часто встречается такой, как в исходном языке (*UEFA* – *Union of European Football Associations* на русском языке звучит как УЕФА). Инициализмы бывают двух видов: 1) читаемые по буквам (*BBC* – *British Broadcasting Corporation* читается как [bi:bi:’si:], 2) читаемые по правилам обычных английских слов (*UNESCO* – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*).

Акронимы совпадают по звуковой форме со словами английского языка (*WHO* – *World Health Organization*). Во многих случаях акроним становится термином, и его полная форма используется только в пояснительных контекстах (*laser* – *light amplification by stimulated emission of radiation*). Как вариант акронима выделяют слоговые аббревиатуры, образованные из начальных слогов нескольких слов (*Interpol* – *International + police*). Такие аббревиатуры, как правило, написаны с использованием строчных букв, иногда начиная с большой буквы, и всегда произносятся как целые слова.

Смешения состоят из нескольких начальных слогов фразы, но пишутся и читаются как одно слово (*digicom* – *digital communications*). В смешении два слова соединяются в одно. Новое слово приобретает значения обеих частей слияния. Благодаря им словарный запас английского языка пополнился на огромное количество емких слов, используемых в сфере рекламы, СМИ, политике, а также повседневной жизни.

Таким образом, в современном английском языке аббревиатуры занимают важное место, поскольку достаточно широко используются как в устной, так и в письменной речи, и могут быть замечены в названиях, научной литературе, СМИ, бытовой речи отдельных социальных групп людей. Современному английскому языку характерно наличие четырех основных типов аббревиатур, таких как усечения, инициализмы, акронимы, смешения.

Литература

1. Ренц, Т.Г., Рыцарева, А.Э. Словарь лингвистических терминов на английском языке. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2003.
2. Дубенец, Э.М. *Modern English Lexicology*. Москва: Глосса-Пресс, 2002.
3. Сергеева, Т.С. Аббревиатура в системе лексических сокращений. Тамбов: Грамота, 2013.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ФИЛЬМОВ

Художественный фильм – произведение киноискусства, в основе которого лежит вымышленный сюжет, воплощённый в сценарии и интерпретируемый режиссёром, который рождается с помощью актёрской игры или средств мультипликации [2]. Киноиндустрия с каждым годом всё больше развивается. Многие страны создают свои фильмы, которые наделены национальными традициями. В связи с этим возникает проблема перевода этих фильмов.

Одна из важных задач переводчика – передать реалии народного языка, которые освещают предметы, понятия, явления культуры, географические названия, народные традиции, и являются носителями народного колорита. Так, в мультфильме «Тайна Коко» (англ. «Coco») действия происходят накануне мексиканского праздника Дня Мёртвых (исп. *Día de Muertos*). Это праздник, который посвящён памяти умерших. Празднуют его в Мексике, Гватемале, Никарагуа, Гондурасе, Сальвадоре [2]. В мультипликационном фильме упоминается *ofrenda* – домашний алтарь, на котором члены семьи выставляют фотографии усопших родственников, а также их любимых предметов и еды. В русском дубляже указанное понятие переводится как «комната для воспоминаний». Это говорит об отсутствии эквивалента в русском языке.

Традиционным символом данного праздника является цветок бархатца (исп. *sembrasuchil*). Ими обычно украшают арки и кресты, а также лепестками данного цветка выкладывают путь для умерших от дома до подношений [1]. «Sembrasuchil» – «Лепесточек местоцветика нужен»

Следует отметить, что второстепенными героями мультфильма выступают алебрихе (исп. *Alebrije*). В мексиканской культуре это ярко-разукрашенные игрушки в виде зверей, создателем которых считается Педро Линарес [2]. В мультфильме же они выполняют роль так называемых проводников душ в Мире Мёртвых. «Whose alebrije is that?» – «Кто хозяин волшебного создания?».

Помимо народных традиций, связанных с Днём мёртвых, можно найти упоминание национального блюда тамале (исп. *tamale*). Данное яство представляет собой кукурузную лепешку с различными начинками. Реплика с упоминанием данного блюда «I asked if you would like more tamales» переводится «А сладенькое-то будешь? А то, для кого я старалась?». Для достоверности в данном случае и в случаях выше желательно использовать описательный перевод. Такой приём позволит более подробно объяснить значение безэквивалентной лексики.

Таким образом, проблема перевода художественного фильма не ориентируется только лишь на адекватном изложении его смыслового наполнения. Гораздо важнее раскрыть и акцентировать внимание на колорите иноязычной культуры, проявляющийся в репликах, интонационном рисунке речи героев, их своеобразном юморе, что, безусловно, отражает намерения режиссера и автора сценария, а также упрощает понимание нюансов того, что происходит на экране.

Литература

1. Sembrasuchil (бархатцы). URL: <https://girhasha.diary.ru/p190726597.htm?oam> (Дата доступа: 20.02.2021).
2. Википедия. URL: <https://ru.wikipedia.org/>. (Дата доступа: 10.02.2021).

СТИЛИСТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ОНИМОВ В РОМАНАХ ДЖОАН РОУЛИНГ О ГАРРИ ПОТТЕРЕ

В романах Джоан Роулинг о Гарри Поттере онимы выполняют информационно-стилистическую и эмоционально-стилистическую функцию. Они являются художественным средством, которое помогает автору раскрыть характер, создать образ персонажей, сформировать свое отношение к героям, вызвать эмоции у читателя, создать магический эффект.

Онимы, используемые в романах, можно разделить на следующие группы. Основная группа – антропонимы, собственные имена людей. Они образованы различными способами: это авторские имена; заимствованные из мифологии; имена и фамилии исторических лиц. Сочетание имен и фамилий достаточно оригинальны: многие из них «говорящие» имена; есть имена в которых зашифрован скрытый смысл. Все антропонимы придуманы автором не случайно: они характеризуют персонажи по внешности, по характеру, по роду деятельности. Например, имя доброго волшебника Альбуса Дамблдора (*Albus Dumbledore*) образовано от лат. «*Albus*» – ‘белый’, ‘седой’; имя преподавателя Северуса Снейпа (*Severus Snape*) – от лат. «*severus*», что значит ‘строгий’. Фамилия Невилла Лонгботтома (*Neville Longbottom*) дословно переводится как ‘толстозадый’. Анаграмма *Lord Voldemort* (черный маг, главный антагонист Гарри Поттера) образована из букв полного имени *Tom Marvolo Riddle*. Оригинальное прозвище «*Voldemort*» произошло от франц. «*vol de mort*» – ‘полет смерти’, а фамилия *Riddle* на английском означает ‘загадка’, ‘тайна’.

Главной функцией **топонимов**, собственных имен географических объектов, является сформировать фантазийное пространство. Чтобы показать отсутствие резкой границы между реальным и волшебными мирами, автор использует как реальные географические названия городов (*London, Paris, Bath*), улиц (*Charing Cross Road, Tottenham Court Road*), так и вымышленные – города *Little Whinging, Cokeworth*, улицы *Diagon Alley, Knockturn Alley, Spinner's End*.

Одной из самых значительных является группа имен волшебных существ. Волшебный мир наполнен самым невероятными существами, большинство которых взято из фольклора и мифов, например, *Фóукс* (англ. *Fawkes*) – феникс, *Крюкохвát* (англ. *Griphook*) – гоблин, *Флоренц* (англ. *Firenze*) – кентавр, *Пивз* (англ. *Peeves*) – полтергейст. Также есть существа, выдуманные Джоан Роулинг, например, *Дементоры* (англ. *Dementor*) – слепые существа, которые питаются человеческими эмоциями; *Фестралы* (англ. *Thestral*) – редкие волшебные существа, крылатые кони. **Зоонимы** – собственные имена (или клички) животных. Почти у каждого волшебника есть домашнее животное, их список обширный. Между домашними питомцами и их хозяевами присутствует мистическая связь, поэтому имена у них символические, *Букля* (англ. *Hedwig*) – сова Гарри Поттера, *Живоглóm* (англ. *Crookshanks*) – кот Гермiony, *Короста* (англ. *Scabbers*) – крыса Рона Уизли. **Фитонимы** – название растений, несуществующих в реальном мире, полностью выдумка автора для усиления эффекта магии и колдовства. Ядовитая фасоль *Тентакула* (англ. *Venomous Tentacula*) – магическое растение, которое обладает ядовитым вкусом; *Дьявольские силки* (англ. *Devil's Snare*) – внешне безобидное растение, активизирующееся при прикосновении; *Паффопод* (англ. *Puffapod*) – растение с розовыми стручками, полными бобов. **Эргонимы** – название предприятий или организаций. Все организации волшебного мира вымышленные, созданы для определенных целей, на что прямо указывает их название *Орден Феникса* (англ. *Order of the Phoenix*), *Отряд Дамблдора* (англ. *Dumbledore's Army*), *Пожиратели смерти* (англ. *Death Eaters*).

Онимы в романах Дж. Роулинг о Гарри Поттере играют важную роль. Все они стилистически верно подобраны, имеют особое значение и использованы для создания неповторимой атмосферы магии и волшебства. Многие онимы несут в себе скрытый смысл и является аллюзиями, требующими культурно-исторических знаний, раскрывающих их значение.

ИГРА СЛОВ И СПОСОБЫ ЕЕ ПЕРЕДАЧИ НА РУССКИЙ ЯЗЫК

Игра слов – сложный стилистический прием, требующий изучения с различных точек зрения: психологической, литературной, культурной, лингвистической и переводоведческой.

Для определения проблемы перевода игры слов необходимо рассмотреть понятие переводческой эквивалентности.

В. Коллер описывает пять видов эквивалентности: 1) описательную, передающую предметное содержание текста; 2) стилистическую, передающую коннотации текста; 3) текстуально-нормативную, предусматривающую жанровые признаки текста; 4) коммуникативную, передающую определенную установку на получателя; 5) формальную, передающую художественно-эстетические, каламбурные, и другие формальные признаки оригинала [1, с. 96-99].

По Т.Р. Левицкой, «передача каламбура в переводе – труднейшая лексико-стилистическая проблема, так как игра слов основывается на омонимии или близком созвучии, а совпадения такого рода в двух языках очень редки. В таких случаях переводчику приходится прибегать к заменам. Иногда игру слов все же можно сохранить» [2, с. 120].

По мнению О.В. Троицкой, основными приёмами перевода каламбура являются опущение, компенсация и калькирование [3, с. 43-44].

Опущение подразумевает отказ от передачи каламбура; текст оригинала переводится на другой язык, а комичный эффект теряется:

«– *It's Graaaaaaape soda! – Виногrrrrадная содовая! Обалдеть!*»

Каламбур строится на созвучности слов «*grape*» («виноград») и «*great*» («великолепный»). При переводе игру слов передать не удастся.

При компенсации переводчик создает новую, свою собственную языковую игру, которая может напоминать авторский каламбур, но зачастую имеет отличную основу и осуществляется иными средствами.

Калькирование означает, что лексические единицы одного языка переводятся путем замещения их структурных компонентов соответствующими элементами языка перевода. Получившаяся при этом новая лексическая единица «копирует» состав и структуру оригинальной единицы.

Таким образом, перевод игры слов осложнен тем, что он требует не только найти для содержания новую языковую форму, но и зачастую изменить саму форму оригинала. Поэтому переводчик часто сталкивается с необходимостью либо пожертвовать смысловым содержанием каламбура, либо отказаться от передачи языковой игры.

Оптимальный подход к переводу игры слов – это использование словарных эквивалентов или равноценных стилистических приемов. Комический эффект при таком подходе в большинстве случаев сохраняется.

Литература

1. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Quelle & Meyer Verlag GmbH & Co., 7, aktualisierte Auflage, 2004. 343 p.
2. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 120 с.
3. Троицкая О.В. Игра слов в английском оригинале и в переводе. *Русская речь*. О трудностях перевода каламбура в художественных произведениях. 2005. № 2. С. 40-46.

ЗАПОЗИЧЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ ФОНДІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Протягом століть англійська розвивалась та вбирала у себе різноманітну лексику з багатьох мов світу. Тісний зв'язок між країнами став каталізатором поповнення словникового фонду мови з різних куточків планети та зумовив її інтенсивний розвиток.

Згідно із визначенням Т. Жеребило, запозичення – це процес і результат переходу з однієї мови в іншу слів, граматичних конструкцій, морфем, фонем, який є одним з найбільш розповсюджених мовних контактів [2, с. 107]. Існує чимало класифікацій за якими поділяють запозичення, адже це питання цікавило багатьох науковців (І. Огієнка, В. Аристову, Л. Крисіна та ін.). До прикладу, мовознавець І.В. Арнольд розподіляє запозичення за джерелами та епохами [1, с. 228]. До цієї класифікації вона відносить латинські запозичення різних періодів, французькі, італійські, іспанські, кельтські, скандинавські, голландські та ін.

Мова продовжує свою еволюцію крізь багатовікову історію і до сьогодні, адже нові слова постійно з'являються у мові. Бурхливий розвиток суспільства зумовлює потребу у появі слів, що називатимуть нові явища. Зокрема, існує блог, ініційований Кембриджськими словником, який пропонує на своєму сайті останні варіанти лексики, яка потрапила у мову [3]. Найголовніше те, що ці слова та вирази ще не представлені у словниках, але вже вживаються у мовленні. Як приклад наведемо одне з останніх слів, яке було додане 18 січня 2021. Це слово *half-tourist*, позначає людину, яка подорожує в іншу країну чи місто, але віддалено працює частину свого часу.

Автори блогу пропонують нову лексику, наводять приклади її вживання та дають можливість читачам проголосувати чи слід нововведені слова додавати до словника.

Велика кількість іноземних мов зробила англійську мову такою, якою вона є зараз. Проте, незважаючи на те, що словниковий фонд англійської нараховує тисячі запозичених слів, вона не втратила своєї самобутності. Отже, іншомовна лексика, як і раніше, допомагає мові не обмежуватись рамками та постійно збагачуватись із плином часу.

Література

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие. Москва: Наука, 2012. 376 с.
2. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов: Справочное пособие. Назрань: Пилигрим, 2010. 486 с.
3. A blog from Cambridge Dictionary: About Words (2021). URL: [https:// dictionaryblog.cambridge.org/tag/neologisms/](https://dictionaryblog.cambridge.org/tag/neologisms/)

СТРУКТУРА СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ (НА ПРИМЕРЕ БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКА)

Словарная статья – это базисная структурная единица словаря. Основными частями словарной статьи могут считаться заглавная единица; текст, объясняющий заголовочную единицу и описывающий её главные характеристики.

Необходимо отметить, что тип словаря оказывает значительное влияние на структуру словарной статьи и словаря, что приводит к разделению информации, которая содержится в словарной статье, на основную и дополнительную части. Вид словаря определяет структурные особенности словарных статей; например, в толковом словаре дополнительной информацией являются произношение, этимология слова, а также его синонимы, антонимы и т.п., а в этимологическом словаре толкование значения слова может быть дополнительной информацией.

Словарная статья, как правило, разделяется на левую и правую часть. Началом словарной статьи любого словаря является заглавное (заголовочное) слово. Все заглавные слова образуют словник. Фонемы, морфемы, словоформы, лексемы, словосочетания могут входить в состав словника, а значит, быть заглавными словами.

В правой части словаря объясняется заголовочная единица. Так, для словарей иностранных слов таким объяснением служит перевод слова, для словаря синонимов это перечень синонимов представленного слова. В правую часть толкового словаря также входят следующие зоны: стилистическая; грамматическая; иллюстрации (цитаты, изречения); толкования; словообразовательное гнездо; тип значения; фразеологизмы (так называемая «заромбовая» часть).

Внутри словарной статьи можно часто встретить зону помет или просто пометы. Корпус словаря состоит из комплекса всех словарных статей. Помимо корпуса, каждый словарь, как правило, содержит предисловие, раздел «Как пользоваться словарём»; список условных сокращений, указатели и др.

Для примера возьмём словарные статьи в толковом и орфографическом словарях современного белорусского языка. Словарная статья слова *дабор* в *Тлумачальным слоўніку беларускай мовы* выглядит так: **дабор**, -у, мужчынскі род. Дзеянне паводле значэнне дзеяслоў дабіраць – дабраць [2]. Эта словарная статья состоит из заглавного слова (лексемы), объяснения заголовочной единицы, грамматической зоны и грамматических помет. А словарная статья *Беларускага арфаграфічнага слоўніка* этого же слова оформлена следующим образом: **дабо'р**, – у, – ы [1]. Эта словарная статья включает в себя словник (лексема), орфоэпическую зону (ударение) и формообразовательную зону.

Таким образом, состав словарной статьи включает в себя левую и правую части. Левая часть образует совокупность словарных слов. Это могут быть фонемы; морфемы; словоформы, лексемы; словосочетания. Правая часть представлена объяснением заголовочной единицы. Структура словарной статьи в основном определяется видом словаря.

Литература

1. Беларускі арфаграфічны слоўнік. Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы; уклад. Л. П. Кунцэвіч [і інш.]; пад рэд. А.А. Лукашанца. Мінск : Беларус. навука, 2009. 695 с.
2. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Скарнік. URL: <https://www.skarnik.by/tsbm>

Научный руководитель – ст. преподаватель *Ярошук М. В.*

НЕОБХОДИМОСТЬ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКОВ

Для заголовков англоязычных газетных СМИ характерно отражение сути происходящих событий в максимально сжатой форме. С этой целью в заголовке используются разнообразные лексические и синтаксические выразительные средства. Журналистами создаются экспрессивные заглавия с использованием переносного значения слов либо стилистически окрашенной лексики. В построении заголовков, как правило, используются пословицы, идиоматические выражения, названия известных произведений, цитаты из них, разнообразные элементы разговорного стиля, морфологические и фонетические средства выразительности.

При данных обстоятельствах появляется необходимость выявить эквивалентные комбинации, а также выявить преобразования формы и содержания, происходящие при замене единицы оригинала аналогичной ей единицей перевода и обеспечить такой тип межъязыковой коммуникации, при которой выстраиваемый переводчиком заголовок стал бы полноценной коммуникативной заменой оригинала и соответствовал бы всем нормам и правилам исходного языка.

В основном переводчики прибегают к трансформациям, которые помогают доносить информацию до иноязычного реципиента в максимально полной, содержательной и эстетичной мере. Многообразие переводческих трансформаций помогает достичь главной цели перевода – адекватности.

В.Н. Комиссаров утверждает, что главная задача переводчика в рамках достижения данной цели заключается в умении произвести надлежащие трансформации так, чтобы текст перевода предельно точно передавал информацию, заключенную в тексте оригинала. При этом нельзя забывать о необходимости соблюдать соответствующие нормы целевого языка [2, с. 228].

Для осуществления адекватного перевода необходимо знать и хорошо разбираться в особенностях переводческих трансформаций, поскольку именно осведомлённость в различиях между структурой англоязычных и русскоязычных заголовков позволяет максимально точно и лаконично передать смысл и специфичность заголовка.

Выделяют три группы переводческих трансформаций: лексические, грамматические и лексико-грамматические. Согласно данным исследования, проведённого Исаевой А.Ю., наиболее распространённым видом трансформаций из данной классификации является грамматическая трансформация, при этом чаще всего применяется синтаксическое уподобление. Переводчики всячески стремятся максимально приблизить заголовок на исходном языке к заголовку на языке перевода, сохраняя структуру, набор членов предложения и их последовательность. Также часто переводчики используют приём перестановки, что обуславливается отличающимся порядком слов в английском и русском языках, и чтобы добиться адекватного перевода, им приходится применять такую трансформацию [1, с. 307].

Следует также отметить, что, осуществляя процесс перевода, переводчику необходимо быть стилистически нейтральным. Если переводчик решается поменять стиль заголовка, ему приходится обращать внимание на описываемую в статье ситуацию, чтобы избежать недопонимания и курьёзности. Немаловажными требованиями также являются свободное владение лексикой газетного жанра, умение находить и различать все грамматические особенности заголовков, понимать и выявлять стилистическую связь между элементами заголовка и заголовка с текстом.

Литература

1. Исаева, А. Ю. Переводческие трансформации и деформации в процессе перевода газетного заголовка (на материале англ. и рус. яз.). *Известия ТулГУ. Гуманитарные науки*, 2014. С. 302-312.
2. Комиссаров, В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высш. шк., 1990. 253 с.

Петрашевич М. В.
Брестский государственный университет
имени А.С. Пушкина

Научный руководитель – канд. филол. наук,
доц. Гуль М. В.

ТРАНСПЛАНТАЦИЯ КАК СПОСОБ ЗАИМСТВОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЦИЗМОВ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ)

Заимствования является естественным путем развития и обогащения языка. В настоящее время основным языком-донором для новых слов в русском языке, как и для многих других, является английский язык. Английский язык довольно популярен в наше время и вошел в моду, как в свое время французский язык в XVIII веке. Именно слова, заимствованные из английского языка, называются англицизмами. Существует несколько способов заимствования англицизмов (транслитерация, транскрипция). В число этих способов так же входит и *трансплантация*, которая подразумевает введение слова из языка-донора в язык-реципиент с сохранением его графического и орфографического облика. Зачастую для трансплантата необходимы пояснения, синонимы, поскольку значение слова так же взято из языка-реципиента:

- *after party* – вечеринка, которая проводится после основного мероприятия, она обычно меньше, с меньшим количеством гостей;
- *bad boy* – человек, который не боится нарушать правила;
- *bus boy* – мужчина или парень, который накрывает на стол или убирает столы в ресторане;
- *non-stop* (безостановочный) – мероприятия, проводимое на протяжении долгого времени, без перерыва.

Несмотря на то, что трансплантаты вошли в язык через письменные источники, данные языковые элементы применимы в основном в устной речи и не имеют официального статуса. Люди, которые не знакомы с английским по той или иной причине не смогут понять значение этих слов. Но имеются так же и общепринятые трансплантаты (*CD, VIP, WC*).

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. *Зубов М. І.*

ДО ПИТАННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Соціальна реклама є одним з важливих інструментів формування системи цінностей в масовій свідомості. Саме вона використовується щоб інтенсивно впливати на формування орієнтирів, пріоритетів та моделей поведінки індивідуума зокрема та суспільства загалом. З метою визначення та виявлення найефективніших механізмів її реалізації соціальна реклама стала об'єктом вивчення лінгвістів та філологів всього світу (Д. Добровольська, В. Зірка, А. Ковалевська, Н. Коваленко, О. Крутоголова, Дж. Ліч, Г. Литвинов, Б. Мюллер, К. Танакі, Дж. Уільямс, К. Шидо). Розглядаючи соціальну рекламу як окреме дискурсивне явище, можна визначити закономірності побудови комунікації між джерелами і аудиторією, на яку направлено дія, визначити правила і методи побудови текстів соціальної реклами та визначити зв'язки з іншими видами дискурсу.

При дослідженні текстів соціальної реклами (письмо та аудіо) використовуються переважно методи когнітивної лінгвістики. У випадку соціальної реклами переважна частина інформації надходить до людини по візуальному каналу, лінгвістичне наповнення має велике значення, оскільки має намір вплинути на концептосферу цільової аудиторії. Соціальна реклама намагається побудувати ланцюгову реакцію між рекламним салоганом, концептом й формою соціальної поведінки. Д.С. Розенталь підкреслював, що головним мірилом цінності рекламного тексту є саме текст, що повністю розкриває ідею і основний задум реклами. Отже, замовники і виконавці реклами використовують широкий спектр мовних засобів і інструментів для впливу на аудиторію та спонукання до певних дій.

Соціальна реклама в США має певну антагоністичну спрямованість: проти зброї, проти паління, проти гендерну та расову дискримінацію. Також часто соціальна реклама використовується для підняття авторитету американської армії та національної гвардії. Досить часто використовується соц. реклама для благодійності на користь хворих дітей (St Jude Hospital), на користь бездомних тварин, вимираючих видів (білі тигри, пінгвіни). Також є соц. реклама, що спонукає допомагати народам в Африці.

На основі семантичного аналізу текстів англомовної соціальної реклами можна зробити висновок про такі характеристики: лаконічність, конкретність, сугестивність, виразність, образність, заклик до дій. Тексти рекламних роликів переписуються і відточуються у пошуку ідеальної формули впливу. Посилення впливу рекламного тексту досягається за допомогою фонетичних, лексичних і морфологічних засобів. Образність будується на основі синтаксичних, стилістичних і риторичних фігур. Так в англомовній соціальній рекламі, часто використовуються потрійні структури, наприклад: *The U.S. Marine Corps: The few. The proud. The marines* (*Нас мало. Ми горді. Ми морпехи*), які стають закликком. Цей риторичний прийом для демонстрації впевненості та сили.

В текстах англомовної соціальної реклами часто зустрічається персоніфікація – перенесення властивостей людини чи його дії на неживі предмети. За допомогою персоніфікації текст набуває образності та виразності. Часто у рекламі використовуються риторичні запитання. Наприклад, *one child is holding something that's been banned in America to protect them. Guess which one? У перекладі укр.: одна дитина тримає щось, що заборонено в Америці, щоб захистити її. Вгадайте, яка саме?* при цьому зображені дві дитини: одна тримає зброю, інша – солодощі. Не дивно, що саме спонукальні дієслова відіграють значну роль в тексті соціальної реклами. Достатньо пригадати відомий салоган: *Stop Handguns Before They Stop You*; у перекладі укр.: *зупиніть легку вогнепальну зброю до того, як вона зупинить вас*.

Окрім вивчення засобів виразності англомовних рекламних текстів, інтерес лінгвістів може бути звернений на тематичну спрямованість такої реклами, її кількісні і якісні показники. Така проблематика досліджень соціальної реклами є перспективною та актуальною особливо в сфері філологічних наук.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С КОМПОНЕНТАМИ-ЗООНИМАМИ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕКА В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Наименования животных являются одним из древнейших слоев лексики во всех языках мира. Чтобы охарактеризовать своё поведение, свои ощущения, свои состояния, человек прибегал к сравнению себя с тем, что было ему ближе всего – животным миром. Поэтому в языках разных народов можно найти множество пословиц и фразеологизмов, включающих зоонимы.

Фразеологические единицы, включающие в состав зоонимы, считаются одной из самых многочисленных групп фразеологического фонда современного английского языка. Среди них встречается большое количество идиом, характеризующих как положительные, так и отрицательные качества человека.

Так, например, зоонимы «собака», «осёл», «свинья», «козёл» в английском языке имеют негативную коннотацию, которая основывается на реальных наблюдениях за животными, а также на устоявшемся стереотипе представлений об интеллекте и характере животных. К примеру, «*eat like a pig*» в значении «есть, как свинья, есть с жадностью, чавкая»; «*as drunk as David's sow*» в значении «пьян в стельку»; «*like a sow playing on a trumpet*» в значении «очень неуклюже».

Прототипами трусости в английском языке выступают «кошки», «собаки» и «мыши». Примерами могут служить фразеологизмы «*like a cat in a strange garret*», «*like a cat on hot bricks*». Однако существуют и другие фразеологизмы с компонентом-зоонимом *cat*: «*curiosity killed the cat*» – любопытный человек; «*a bag of cats*» – злой, раздражительный человек; «*as conceited as a barber's cat*» / «*like a barber's cat*» – хвастливый человек; «*a fat cat*» – богач.

Негативное отношение к «собаке» прослеживается в английских фразеологических выражениях: «*done up like a dog's dinner*» и «*dressed up like a dog's dinner*» – одетый вульгарно. С собакой, вечно грязной и живущей в не самых комфортных условиях, сравнивается не подобающий вид и образ поведения человека, т. е. возникает ассоциация с чем-то неприятным. Английское фразеологическое выражение «*fight like cats and dogs*», имеющее коррелят и в русском языке – «жить как кошка с собакой», – отражает неуживчивость собаки, нетерпимость. Несмотря на отрицательное отношение к «собаке», английское выражение «*as clumsy as a puppy*» (неуклюжий, как щенок) имеет оттенок нежности и снисхождения. Фразеологизм «*work like a dog*» (работать, как собака) указывает на выносливость собаки. Таким образом, данные выражения имеют положительный оттенок.

«Мышь» как трусливое животное метафорически представлено во фразеологизме: «*Are you a man or a mouse?*». В английском языке зооним «*mouse*» помимо трусости выражает такие качества, как незаметность, скромность, что в зависимости от контекста может быть воспринято и в положительном смысле.

Символом хитрости в английском языке является «лиса». Английский словарь акцентирует внимание на негативной коннотации зоонима «*fox*» (человек, который обманывает). Например, такие фразеологизмы, как: «*cunning as a fox*», «*sly as a fox*», «*crazy like a fox*», «*play the fox*».

В английской лингвокультуре негативные аспекты также демонстрирует образ медведя: «*escape the bear and fall to the lion*» – спастись от медведя и попасть в лапы льва (из огня да в полымя); «*to take a bear by the tooth*» – без нужды подвергать себя опасности, лезть на рожон. Отрицательными характеристиками чаще всего наделяются люди, рискующие по пустякам.

Зооним «*snake*» несёт негативную коннотацию. Это связано с тем, что змея интерпретируется как опасность для человека. Например, «*serpent's tongue*» – бессердечный, ядовитый; «*snake in the grass*» – скрытая, неясная опасность; «*nurse a snake in (one's) bosom*» – «пригреть змею на груди».

Примерами животных, выражающих положительные качества человека, в английском языке выступают такие животные, как: лошадь, слон, пчела. Безусловно, издавна основным прототипом трудолюбия является лошадь. Это животное-трудяга. Основываясь на том, что лошадь справлялась с изнурительным трудом, огромное распространение получили фразеологические обороты с зоонимом «*horse*» в значении трудолюбия: «*strong as a horse*»; «*come off your high horse*»; «*flog a dead horse*»; «*hold smb. horses*»; «*eat like a horse*». Образ лошади может воплощать в себе долю риска и неизвестность. Так, «*a dark horse*» имеет значение – «человек, чей характер и принципы неизвестны, неясны».

Помимо этого, во фразеологии английского языка трудолюбие ассоциируется с бобром: «*an eager beaver*». Не менее важным символом трудолюбия является пчела: «*as busy as a bee*», «*no bees, no honey*».

Положительную коннотацию имеет зооним «*elephant*». Англичане полагают, что у слона уникальная память: «*have a memory like an elephant*» – «память как у слона», «*an elephant never forgets*» – слон всё помнит. Семантика этих фразеологических единиц мотивируется большой головой слона.

Таким образом, фразеологические единицы представляют особую ценность. Именно во фразеологизмах запечатлён исторический опыт народа, представления о быте, культуре, труде, животном и растительном мире, они – одни из самых ярких компонентов, которые создают языковую картину народов мира. Фразеологические единицы с компонентом-зоонимом представляют собой особый слой языка. Фразеологические единицы такого вида затрагивают все стороны жизни: социальные отношения и характеристики, явления культуры и окружающего мира, а также эмоциональную сферу. Кроме того, играют очень важную роль в любом языке, так как люди с древних времен тесно взаимодействовали с животным миром.

Литература

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии: учеб. пособие. Москва: Эдиториал УРСС, 2003. 216 с.
2. Винарева Л. А., Янсон В. В. Английские идиомы: учеб. пособие. Москва: ООО «ИП Логос-М», 2008. 384 с.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: учеб. пособие. Дубна: Феникс, 2005. 488 с.

Тищенко Ю. А.
Старший преподаватель
кафедры английской филологии
Брестского государственного университета
имени А.С. Пушкина

ОБРАЗ КРАПИВЫ В ДЕТСКОМ ФОЛЬКЛОРЕ БРИТАНСКИХ ОСТРОВОВ

Крапива произрастает на территории Британских островов с давних времен. Ботанические характеристики крапивы – жгучие волоски, способные поранить любого, кто пытается ее сорвать, повлияли на то, что за крапивой закрепился негативный образ. Это нашло отражение в детском фольклоре Британских островов. Рассмотрим примеры из аутентичных источников.

Так, согласно записям историков-фольклористов, английские дети шутили над своими сверстниками-горожанами следующим образом. Деревенские ребяташки резко сжимали крапиву, чтобы не обжечься, и говорили городским детям, что в этом месяце крапива не жжется. Последние дотрагивались до крапивы и получали ожег. Существовала даже вот такая песенка:

If you gently touch a nettle, it will sting you for your pains;
Grasp it like a lad of mettle and as soft as silk remains.

*Если нежно взять крапиву – обожжет тебя до боли,
Как храбрец ее возьмешь – будто шелком руки трешь [1, с. 349].*

Встречается и вот такой вариант этой же песни:
Tender-handed grasp the nettle, and it stings you for your pains,
Grasp it like a man of mettle, and it soft like silk remains.

*Резко взять крапиву не смог – получиай болючий ожег.
Схватишь крапиву резко довольно – и тебе не будет больно [2, с. 192].*

Также на территории Британских островах дети верили, что если ты искренний и честный, то сможешь сорвать крапиву и не обжечься [3, с. 17]. А вот так бранили детей, прогуливающих школу: Truantie-truantie, tread the bush! Where shall I get you? In ahint the nettle bush playing at shuggy shew! Лентяй, лентяй! В крапиву шагай! Ленивый такой – играй с крапивой! [4, с. 151].

Приведем примеры загадок про крапиву из детского фольклора:

Hitty-titty indoors,
Hitty-titty out.
You touch Hitty-titty,
Hitty-titty will bite you.

*То она дома,
То гуляет,
Тронь ее только –
Тебя покусает.*

Heg-beg adist the dike
and Heg-beg ayont the dike.
If ye touch Heg-beg
Heg-beg will gar you fyke.

*Растет за забором
И перед забором,
Дотронетесь –
И закричите все хором [5, с. 408].*

Таким образом, проанализировав примеры загадок, песен и игр связанных с крапивой, можно сделать вывод о том, что данное растение имело негативный образ в детском фольклоре Британских островов и ассоциировалась с ленью, обманом, непослушанием, болью, а также требовала храбрости от того, кто осмелиться его сорвать.

Література

1. A collection of Gaelic proverbs and familiar phrases : based on Macintosh's collection. (1881). Edinburgh.
2. Skinner, C. M. (1911) Myths and legends of flowers, trees, fruits and plants in all ages in all climes. Philadelphia and London : J. B. Lippincott Company.
3. Harford, R. (2019) Stinging Nettle Notebook (Its Past and Present Uses as Food and Medicine). Eatweeds.
4. Chambers, R. (1905) Popular Rhymes of Scotland. Edinburgh and London : W. & R. Chambers.
5. Northall, G. F. (1892) English folk-rhymes: a collection of traditional verses relating to places and persons, customs, superstitions, etc. London.

Тіщенко Ю. В.

Міжнародний гуманітарний університет (м. Одеса)

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Зубов М. І.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ У КОНТЕКСТІ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Проблеми взаємодії мови, культури і лінгвістики завжди займали ключові позиції в дослідженнях провідних лінгвістів, культурологів та філософів.

Мова концентрує особливості національного менталітету, звичаїв, традицій, усього культурного надбання, суспільної національної самосвідомості. Мова вважається основним засобом формування і зберігання інформації та уявлень людини про об'єктивний світ. Ця інформація виражена в словах, збережена в мовній формі. Сукупність цих знань дає можливість виокремити мовну картину світу.

З. Д. Попова та Й. А. Стернін зазначають у своїй монографії «Когнітивна лінгвістика», що «мовна картина світу» – це сукупність зафіксованих в одиницях мови уявлень про дійсність на окремому етапі розвитку народу, уявлення про дійсність, які виражені за допомогою мовних знаків та їх значенні [2, с. 38]. Мовна картина світу представляє суб'єктивний образ об'єктивної дійсності. Вона виступає універсалією в кожній мові та відображає психологію народу.

Будь-яка картина світу закладає в себе своєрідний світогляд і зміст. Світогляд формує метод пізнання, а картина світу виступає результатом пізнання. Картина світу включає в свої компоненти змістове та концептуальне знання про дійсність. Таку картину світу З.Д. Попова називає «когнітивною». Когнітивна картина світу – це в першу чергу ментальний образ дійсності, сформований когнітивною свідомістю людини або народу в цілому і виступає результатом як прямого емпіричного відображення дійсності органам чуття, так і свідомого відображення дійсності в процесі мислення [2, с. 37].

Кожна мова відображає свій спосіб сприйняття і концептуалізацію світу, національний менталітет, історію, культуру та цінності кожного народу. Тому об'єктом для сучасних лінгвокогнітивних зіставних досліджень є національні мовні картини світу. Формування ідентичності та самобутності народу можна прослідкувати в реалізації прислів'їв, приказок, фразеологізмів. Світогляд народу може яскраво відбиватися в стилістичних засобах, таких як: метафора, метонімія, порівняння та ін.

Національна картина світу відображає світогляд та традиції народу. Розуміння нації, національного колориту та характеру закладається саме в національній картині світу. Національні мовні картини світу формуються на основі здобутих знань, традицій та світогляду народів. Засобами вербалізації виступають паремії, стилістичні засоби, які формують авторську мовну картину світу.

В більшості випадків, поняття «мовна картина світу» співвідноситься з менталітетом народу, його традиціями та надбанням, але ця кореляція базується частіше всього на лексико – семантичному рівні. Зрозуміло, що мови різняться між собою і відмінності полягають у диференційованому сприйнятті реальності [1, с. 10].

Втрата національної ідентичності може призвести до втрати власної мови народу. Мова єднає народ у просторовому та часовому вимірах.

Всі картини світу – різноманітні, це залежить від диференційованого спрямування світогляду людини. Світогляд людини формується суб'єктивно під впливом об'єктивної реальності. Мовна картина світу є складовою загальнонаукової та підсистемою концептуальної картини світу, вміщуючи компоненти, які співвідносяться з окремими мовними знаками. Мовна картина світу виступає особливим елементом формування національних картин світу. Це пов'язано з тим, що людина здатна пізнавати, відчувати світ через призму мову. Саме завдяки мові відбувається фіксація загальнолюдського та національного досвіду країни та її вербальне відображення в мові.

Література

1. Кубрякова Е.С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики. *Вопр. когнитивной лингвистики. Известия РАН. Серия литературы и языка.* 2004. Вып. № 1. С. 10.
2. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ: Восток-Запад, 2010. 314 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ ФРАНЦУЗЬКИХ КІНОФІЛЬМІВ

Художній фільм – це твір кіномистецтва, продукт художньої творчості, в основі якого знаходиться вигаданий сюжет, втілений в сценарії, що інтерпретується режисером та створюється за допомогою акторської гри або засобів мультиплікації. Як і будь-який заголовок, назва фільму, є найсильнішою позицією в тексті. Термін, що використовується для позначення об'єкта «фільмонім», був запропонований О.В. Книш. Фільмонім визначається як висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, її вербально закодованим чином [1, с. 106]. Тобто, це стисле вираження основної ідеї фільму.

Цей термін як за особливостями, так і за функціями багато в чому схожий з назвою художнього тексту. За словами Л. О. Черкаського, назва формулює тему, філософську або соціальну ідею, служить камертоном емоційного настрою, повідомляє місце і дію, демонструє найбільш істотну деталь майбутньої оповіді, іноді як би окреслює масштаби вигаданого [4, с. 225].

Фільмонім є свого роду заголовком художнього твору, вивчення якого безумовно пов'язано з його статусом, функціональною специфікою, визначенням його змісту, ідеї і головної думки, а також з проблемами його розуміння та інтерпретації як головного сполучного елемента всієї інформаційної структури фільму.

На назві фільму зосереджено увагу потенційного глядача, «інформація справляє особливо яскраве враження і добре запам'ятовується», оскільки уява потенційного глядача з самого початку не обтяжена ніякою інформацією про фільм і готова до сприйняття концепції, реальності, теми, запропонованої автором.

Фільмоніми є категорією, яка містить в собі рекламну функцію і функцію впливу. Вони відрізняються лаконічною структурою і містять риси, властиві назвам як самостійним мовним одиницям.

Художній фільм можна охарактеризувати не тільки як культурний феномен, що відображає соціокультурні пріоритети суспільства, але як і спосіб формування картини світу окремої особистості і лінгвокультурного суспільства в цілому. Нерідко саме фільми є головним джерелом і одночасно засобом створення образу «чужої» культури. Прикладами слугують іноземні кінофільми, за допомогою яких в українській аудиторії створюється картина способу життя тієї або іншої нації, особливостей міжособистісних відносин, традицій, культури та системи цінностей [3, с. 65].

При вивченні фільмонімів для виокремлення лінгвістичних особливостей важливий структурний аспект. Він необхідний для простеження зв'язку між структурою і семантикою, при розгляді сприяння лаконічної синтаксичної структури на швидкість сприйняття і запам'ятовування назв.

Тенденція до ширшого узагальненого абстрактного мислення призводить до інтенсивного використання номінативних структур [2, с. 169].

Головними особливостями фільмонімів є специфічна лаконічна форма і знакова природа. Структурно фільмоніми характеризуються як назви словоформ, зазвичай представлених у вигляді іменників в називному відмінку або словосполучень.

Наприклад: «*Marguerite*» – «*Маргарита*», «*La famille Bélier*» – «*Сім'я Бельє*», «*Mon roi*» – «*Мій король*». Також можна зустріти фільмоніми, які є простим односкладним реченням або простим безособовим односкладним реченням.

Наприклад: «*Erreur de la banque en votre faveur*» – «*Помилка банку на вашу користь*»; «*Grégoire Moulin contre l'humanité*» – «*Грегуар Мулен проти людства*».

Фільмоніми представляють особливий розряд власних назв. З метою залучення уваги, назви кінофільмів найчастіше стилістично експресивно забарвлені; вони яскраві, помітні, привертають увагу, що покращує подальше сприйняття фільму.

За допомогою кінематографа ми можемо досліджувати культурний пласт тієї країни, де відображаються пріоритети соціуму «іноземної» культури в цілому, та її картину світу. Тема фільму грає велику роль в усвідомленні картини, тому тільки при успішному формулюванні фільмонімів можлива взаємодія з глядачем. Однак важливо пам'ятати, що при перекладі заголовка стрічки, перекладачеві слід бути уважним, оскільки від нього залежить правильна передача сенсу «зарубіжної» культури.

Таким чином, фільмонім є однією з найважливіших властивостей фільму, стислим смислом усієї стрічки. Під фільмонімом ми розуміємо висловлювання, що відображає вербально закодовану ситуацію, змодельовану фільмом. Саме назва фільму зосереджує на собі виняткову увагу глядача. Ця інформація справляє особливо яскраве враження і добре закарбовується у пам'яті.

Фільмоніми мають аналогічні особливості, ознаки і категорії, які властиві назвам художніх творів, тобто вони також наділені специфічними граматичними і функціонально-семантичними особливостями.

Література

1. Кныш Е. В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке. Киев, 1988. 126 с.
2. Коробова Л. А. Заглавие как компонент текста. Москва, 1994. 169 с.
3. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. Русский язык за рубежом, 2007. 204 с.
4. Черкасский Л. Начнем с заглавия. Иностранная литература. Москва, 1986. 230 с.

Шукіна М. В.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. Борисов О. О.

ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО ОДИНИЦІ «CANCER» У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Лексико-словотвірне гніздо – це сукупність одиниць, спільність яких за змістом відображена у спільності слів за коренем, у складі якого слова пов'язані за значенням, граматичними властивостями та словотворчою структурою. До визначальних характеристик лексико-словотвірного гнізда можна віднести наявність у слів однієї загальної для них морфеми – кореня і пов'язаного з ним ядерного семантичного змісту, а також мотиваційні відношення між словами [1, с. 81].

Розглянемо лексико-словотвірне гніздо лексеми «cancer»:

– «cancerous» (раковий) – «involving cancer» [2], утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним, яке позначає характеристику об'єкта, так чи інакше (прямо або асоціативно) пов'язано з цією хворобою, наприклад *a cancerous tumor* (ракова пухлина).

– «canceration» (розвиток ракової пухлини) – «the process of becoming cancerous» [3], іменникова лексема, утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним, позначає процес розвитку ракової пухлини.

– «cancered» (раковий) – «affected by cancer» [3], прикметникова лексема, утворена морфологічним шляхом, а саме суфіксальним, пов'язана з хворобою.

– «cancerstick» (сигарета) – «synonym for cigarette, so name because they cause cancer» [4], утворена морфолого-синтаксичним шляхом, а саме складанням двох основ «cancer» та «stick», використовується для позначення предмета, що викликає рак, наприклад *I just smoked my last cancerstick*.

– «cancerophobia» (карцинофобія) – «a morbid dread of being afflicted by cancer» [4], утворена морфологічним шляхом, а саме складанням двох основ «cancer» та «phobia» за допомогою інтерфікса «o», використовується для позначення психологічного стану – панічного страху захворіти на рак.

Дослідивши лексико-словотвірне гніздо лексеми «cancer», можемо зробити висновок, що воно не є розлогим, складається лише з п'яти лексем, утворених морфологічним або морфолого-синтаксичним шляхом, переважно суфіксальним шляхом або ж складанням двох основ.

Література

1. Капранов Я. В. Співвідношення понять «лексичне гніздо» / «словотворче гніздо», «генетичне гніздо» й «етимологічне гніздо» в етимологічній лексикографії. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. Том 18. 2015. №1. С. 79-87.
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>
3. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
4. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com>

Яковенко М. Є.
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник – канд. філол. наук,
ст. викл. Скобнікова О. В.

ПЕРЕКЛАД ТЕКСТІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Науково-технічна термінологія – це найбільш рухливий рівень словникового запасу, який піддається постійному та активному збагаченню та зміні завдяки науковій стандартизації термінології певної галузі знань. Найбільш вичерпною особливістю науково-технічної літератури є мова, котра має високу частоту деяких лексичних одиниць, а також, головним чином – це терміни, що стосуються об'єктів, яким присвячено дослідження або технічний опис.

Широке використання так званої спеціальної загально технічної лексики теж є однією із специфічних характеристик науково-технічного стилю. Це слова та комбінації, що не мають властивості терміну ідентифікувати поняття та об'єкти в певній галузі, але використовуються майже виключно в цій галузі спілкування, яка знайома вузькому колу професіоналів. В даний час англійськомовні науково-технічні матеріали все частіше отримують певні характеристики, які раніше були характерними лише для газетних та журналістських матеріалів чи літературних текстів [3, с. 172].

Це не означає зміну наукового стилю викладу матеріалів, але передбачає додаткові труднощі, з якими перекладач може зіштовхнутися. Особливостями сучасних науково-

технічних текстів є: використання стилістичної лексики, різноманітних неологізмів, а також широке використання метонімії та метафори, характерних для художніх текстів. При перекладі стилістично різної лексики в науково-технічні тексти необхідно керуватися загальноновизнаним принципом, зберігати комунікативну мету, науковий стиль перекладеного тексту та концентруватися на нормі та використанні мови перекладу. Важливо зазначити, що всі ці особливості є невід'ємними, однак науково-технічна література на кожній мові не чітко переходить від мови до мови і виражається унікальним чином на кожній мові.

По-перше, неідентичні лінгвістичні засоби використовуються для передачі однакових відносин, оскільки граматичні засоби можна замінити лексичними засобами, і навпаки. По-друге, різні мови мають різну частоту використання певних лексичних, граматичних чи стилістичних засобів. Говорячи про лексичні та граматичні особливості перекладу транспортних текстів, спочатку потрібно пам'ятати про перекладацькі трансформації. Залежно від типу перекладу, перекладацькі трансформації поділяються на лексичні, граматичні та лексико-граматичні [1, с. 25]. Лексичні трансформації описують формальні та семантичні відносини між словами та словосполученнями в оригіналі та у перекладі. Граматичні перетворення описують граматичні зміни при їх перекладі з мови оригіналу. Лексико-граматичні особливості науково-популярних матеріалів мають прямий вплив на комунікативний характер висловлювання, яке має бути відтворено у перекладі [2, с. 576]. Важливо, щоб переклад транспортних текстів відрізнявся від перекладу літературних текстів. Зокрема, тексти на транспортну тематику, крім того, що вони є спеціалізованим, тобто зосереджені на достатньо широку, але все ще обмежену аудиторію.

Терміни також можуть бути віднесені до лексичних одиниць, хоча вони можуть складатися з декількох слів або можуть бути виражені як скорочення. Однак деякі терміни не можуть бути перекладені українською мовою, оскільки мова перекладу не має еквівалентів. Наприклад *e-RailFreight* або *Telematic*. У таких випадках для перекладу можуть бути використані методи транскрипції або транслітерації, але вони не дозволяють точно передавати інформацію, що міститься у цьому терміні та її зміст. Тобто, щоб значення терміна, який не має еквівалента в українській мові, було зрозуміле одержувачу, у тексті краще використовувати техніку модуляції (тобто використовувати семантичний розвиток, замінивши лексичну одиницю (и) мовою перекладу). Якщо ми використовуємо цю техніку, ми можемо використовувати коротке визначення, яке мовою перекладу вказує на найважливіше, тобто інформацію, що міститься у цьому терміні. Для того, щоб визначити значення терміну, який не має еквівалента в мові перекладу, необхідно проаналізувати контекст, в якому він використовується. В ході цього аналізу ми встановлюємо різні семантичні зв'язки та взаємозв'язки між терміном, значення якого потрібно визначити, і, іншими словами, значення якого нам відоме.

Отже, вивчення спеціальних термінологічних систем має подвійне значення: воно має важливе значення для вивчення законів професійного спілкування, які безпосередньо пов'язані з продуктивною діяльністю людей, і, як і будь-яка термінологія, дозволяє більше дізнатися про закономірності розвитку загальнонаціональної мови, оскільки будь-яка терміносистема розвивається за спільними мовними законами. Говорячи про переклад термінів, слід пам'ятати, що різні типи перекладу вимагають різних підходів до передачі семантики термінологічної одиниці.

Література

1. Балонєва О. О. Особливості перекладу англійської науково-технічної літератури. Житомир: Житомирський державний університет, 2004. 25 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
3. Циткина О. Л. Переклад наукових термінів. К., 2004. 172 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Антончик Е. В.
Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. Повх И. В.

ЖАНРОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЖЕНСКОГО ДЕТЕКТИВА
В ТВОРЧЕСТВЕ АГАТЫ КРИСТИ

Every murderer is probably somebody's old friend
Agatha Christie

Агата Кристи (*Agatha Christie*, 1891–1976) еще при жизни была признана королевой детектива. Ее произведения пользуются всемирным признанием и по сей день. Загадки и варианты их разгадки манили людей в разные периоды времени. Со становлением науки загадки порождали все больше споров, и каждый, в итоге, выражал свой взгляд. Отпечатки разных тайн нашли собственное положение в строчках оригинальной, особой литературы, которая называется «детектив» (от лат. «*detego*» – разгадываю, раскрываю). Детектив является одним из самых распространенных жанров, несмотря на строжайшие традиции, претерпевшим множество изменений, сохранив неизменными лишь сюжетную последовательность «преступление – расследование – наказание».

В творчестве Агаты Кристи сочетаются элементы женского и интуитивного детектива. Центральный персонаж ее рассказов – женщина-детектив, а методика раскрытия преступления основывается на психологическом анализе преступления и преступника. Главным мотивом ее творчества является главенство закона, торжество разума, защита прав и свобод всех слоёв общества («*Evil never goes unpunished, monsieur. But the punishment is not always explicit*») [2, с. 158]. Также писательница отдавала предпочтение описанию бытовой жизни и английским традициям. Ее произведения отличаются удивительной простотой, тем самым получают доверие и признание со стороны читателя («*I specialize in murders of quiet, domestic interest*» [4, с. 88]). Сохранив в своих произведениях нормы и правила детективного жанра, Агата Кристи внесла в них свою индивидуальность («*Of course! I must visit the 'scene of the crime'. Always done by the best sleuths!*») [1, с. 44]. Писательница умеет предугадать, в каком месте произведения и при помощи каких способов можно уменьшить внимательность читателя, этим же уводя

подозрение от реального преступника. Главная идея произведений Агаты Кристи заключается в том, что сыщик, расследующий преступления, – замечательный психолог, он исследует поведение человека, его психологию, делает выводы и, исходя из этого, приходит к раскрытию тайны преступления. Детектив постоянно раскрывает преступника, какими бы сложными и хитрыми ни были действия. Произведения Агаты Кристи наполнены самыми разнообразными загадками, которые способствуют работе воображения и логики. Чаще всего, главное событие – одно или даже несколько убийств (реже – ограбление). В ее произведениях часто встречаются любовные линии («Убийство на поле для гольфа», «Тайна синего поезда»). Также леди Агата придумала два детективных хода, которые разрушают устои и правила классического детектива:

1) рассказчик может быть убийцей;

2) убийцами могут оказаться абсолютно все действующие лица. В романах писательницы нет обычных убийц и воров, совершающих преступление банально, открыто («*Still, what you say is true enough – I don't see him as a murderer*») [3, с. 262].

Неординарные сюжеты, запутанные загадки, неповторимые детективные «лабиринты» – все это делает произведения леди Агаты неповторимыми, оригинальными и запоминающимися.

В заключение, следует отметить, что Агата Кристи оставила незабываемый след в истории детектива. Она всегда писала для людей и ради людей, и может быть в этом кроется секрет неувядающей популярности ее детективов. На мой взгляд, творчество английской писательницы было и остаётся одним из лучших образцов детектива. Её книги признаны общенациональным шедевром детективной литературы, и могут служить многим писателям эталоном для подражания. И это совершенно оправданно, так как книги писательницы оказывают большое влияние на мировую литературу, и, в частности, на литературу нашей страны. Вместе с тем детектив в основном остается принадлежностью массовой литературы, для которой свойственны клишированность сюжета и героев, стилевой универсализм. Возможно, данным фактом объясняется насыщение подробностями, связанными с особенностями бытового поведения. Они чаще присущи современной «женской» прозе, но оказались востребованными и стали важной сюжетной составляющей иронического детектива.

Литература

1. Christie A. (1924). *The Man in the Brown Suit*. New York: Dodd, Mead and Company.
2. Christie A. *The Peril at End House*. URL: <https://decodingnik.files.wordpress.com/2016/05/agatha-christie-the-peril-at-end-house.pdf>
3. Christie A. *The Sittaford Mystery*. URL: http://detective.gumer.info/anto/christie_7_2.pdf
4. Dennis N. *Genteel Queen of Crime: Agatha Christie Puts her Zest for Life into Murder*. *Life*. 14 May 1956. pp. 87–102.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Росстальна О. А.

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ БАЛАДИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (НА ПРИКЛАДІ БАЛАД ПРО РОБІНА ГУДА)

Балада – невеликий ліро-епічний фабульний твір казково-фантастичного, легендарно-історичного чи героїчного змісту з напруженим сюжетом [2, с. 325]. Від епосу балада «запозичує» сюжет, від лірики – віршовану форму та велику кількість заспівів та рефренів. Жанр балади зародився у французькому фольклорі в XII ст. та згодом набув популярності в усій Європі.

Поряд із занепадом, який переживала книжкова література через розпад феодалізму та Столітню війну, в Англії в XV ст. спостерігався розквіт народної поетичної творчості. В цей період створювалося багато народних пісень та народні драми, зокрема «Демон-Коханець» та «Клятва вірності» [5, с. 108].

Відтак, XV ст. – період розквіту народної балади. Але до нашого часу збереглися лише твори, записані пізніше, відтак вони містять велику кількість «шарів» наступних епох. Найвідомішими баладами цієї епохи є «Прекрасна Анна з Лох-Роян» та балади про Робін Гуда, яких налічується 40.

Окремі балади були написані на основі міфологічних сюжетів («Томас Раймер»), народних легенд та історичних подій. Наприклад, війни між Англією та Шотландією стали історичним підґрунтям балад «Полювання на Чевіотских пагорбах» та «Отербернська битва» [3, с. 35]. Найпопулярнішим героєм англійських балад виступає «благородний розбійник» Робін Гуд, що повстав проти несправедливостей феодалів. Разом із своїми товаришами – Малим Джоном, Віллом Пурпуровим та іншими – він грабував тільки лицарів і монахів, допомагаючи нужденним біднякам.

В усіх баладах Робін Гуд зображується героєм для простого люду, грозою можновладців – багатих феодалів, ченців, захисником знедолених та бідняків: «Хіба він не віддає бідним усе, що забирає в багатих? Чи може, він не захищає жінок та дітей, кволих і безпорадних?» [6, с. 100].

У баладах про Робіна Гуда переважає епічна складова, тому для них властива динамічна оповідь. Наприклад, у творі «Як Робін Гуд покарав Гая Гісборна» події розвиваються дуже напружено та швидко. Через сварку з Робін Гудом його друга Маленького Джона беруть у полон і хочуть стратити. У Бернесдейлі, де відбуваються події, шериф – одвічний ворог Робіна, для якого гроші та слава є найважливішими – наймає відомого вбивцю Гая Гісборга, щоб він убив Робіна. У Гая є особистий інтерес вбити Робіна Гуда, адже він закоханий у Мерін, кохану Робіна. У результаті сутички Робін вбиває Гісборга та, перевдягнувшись в його одяг, рятує Джона.

У баладах наявні риси іншого роду літератури – лірики. Наприклад, кожна балада розпочинається заспівом, який характерний ліричному роду: «Він за найкращих друзів мав Знедолених усіх, А багатів на смерть лякав Його мисливський ріг» [6, с. 9]. У кожному заспіві викладається короткий зміст сюжету балади.

Балади про Робін Гуда – яскравий приклад ліро-епічних творів європейської літератури доби Середньовіччя, основою яких стала народна пісенна творчість.

Література

1. Аникст А. А. История английской литературы. М. : Учпедгиз, 1956. 483 с.
2. Галич О, Назарець В, Васильєв Є. Теорія літератури. К.: Либідь, 2005. 460 с.
3. Глазова О. Народний месник Робін Гуд (старовинні англійські народні балади доби середньовіччя). *Зарубіжна література*. 2008. № 31-32 (серпень). С. 35–38.
4. Давидова О. А. Зарубіжна література : супутник учителя 7 кл. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 240 с.
5. Жирмунский В. М. Английские и шотландские баллады. М. : Наука, 1973. 163 с.
6. Робін Гуд: Переказ англ. нар. балад / Пер. з англ. Ю.Г. Юри. 2-ге вид. К.: Веселка, 1993. 208 с.

**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ
У ТВОРІ ДЖ. ЧОСЕРА «КЕНТЕРБУРІЙСЬКІ ОПОВІДАННЯ»
(НА ПРИКЛАДІ ОБРАЗУ ТКАЛІ ІЗ БАТА)**

Джеффри Чосер – англійський письменник, який справедливо вважається засновником англійської літературної мови, є також надзвичайним стилістом, що його твори, зокрема збірка «Кентерберійські оповідання», характеризуються винятковою іронією. Твір Чосера – справжня портретна галерея представників різних верств середньовічного англійського суспільства, особливе місце серед яких посідає жінка з Бата.

Вона – не типова представниця жіночої спільноти Середньовіччя. Вона розумна, не боїться чоловіків та осуду суспільства. Героїня приймає церковну мораль, проте її бачення відносин чоловіків та жінок різниться з церковними установками. Жінка не поділяє церковний догмат про те, що сексуальні відносини між подружжям відбуваються тільки заради народження дітей [5]. Цікавою видається її точка зору на ієрархію в сім'ї, адже, на відміну від середньовічних норм та моралі, вона доводить, що головним для жінки є підкорення чоловіка своїй владі та утримання його в покорі. Таке судження базується на її власному життєвому досвіді. За її словами, жінки можуть отримати від чоловіків усе, що забажають, вдаючись до жіночих хитрощів.

У загальному пролозі оповідач характеризує героїню як майстриню з ткацтва. Вона – немолода жінка з червоним обличчям, великою щілиною між передніми зубами. Її червоні панчохи видаються втіленням екстравантності та хтивості:

*Her stockings were of fine scarlet red,
Very closely laced, and shoes very supple and new.
Bold was her face, and fair, and red of hue [2].*

Вона пережила п'ятьох чоловіків та мала багато коханців. Оповідач характеризує її, як експертку в «любовних справах»:

*In fellowship she well knew how to laugh and chatter.
She knew, as it happened, about remedies for love
For she knew the old dance (tricks of the trade) of that art [2].*

Ткаля обожнювала жарти, сміх та зналася на всіх підступностях та приманках. Пролог Ткалі набагато більший, ніж сама її розповідь. Кожне слово просякнуто великою життєлюбністю:

*Do not be annoyed by what I say,
For my intention is only to amuse [2].*

У самому тексті оповіді вона немов ще раз доводить, що її щастя все ще можливе. Головний герой оповіді – молодий хлопець, який за збігом обставин змушений одружитися на немолодій жінці. Спершу він не був від цього в захваті. Але «молода» дружина переконливо наводить «привілеї», що їх буде мати чоловік у шлюбі. Адже сивина, горбатість та її потворність завадять шлюбній невірності, відтак вона до скону буде віддана та вірна юнакові. Чоловік, визнаючи владу жінки над собою, закохується в неї. Врешті-решт вони живуть в єдності та злагоді, зберігаючи любов один до одного до смерті. Така історія дуже типова для Ткалі, адже відображає її власне потенційно щасливе майбутнє.

Отже, жінка з Бата в творі «Кентерберійські оповідання» є жінкою, яка втілює боротьбу проти ієрархічної зосередженості влади в чоловічих руках. Героїня сатирично сприймає усталені норми стосовно шлюбу та відносин між чоловіком та жінкою. На відміну від жінок Середньовіччя, які не мали права на власну точку зору, Джеффри Чосер наділяє свою героїню власним «голосом», який лунає й дотепер через сторінки його твору.

Література

1. Аникин Г.В., Михальська Н.П. История английской литературы : учеб. Пособие. М. : Высшая школа, 1975. С. 21–26.
2. Chaucer, G. Canterbury Tales. URL: <https://chaucer.fas.harvard.edu/pages/text-and-translations>
3. Chao M.-L. Female Voice in Geoffrey Chaucer's Canterbury Tales. URL: <http://nhuir.nhu.edu.tw/retrieve/5507/2011010204.pdf>
4. Baker D. Chaucer and Moral Philosophy: The Virtuous Women of the Canterbury Tales. URL: <https://www.jstor.org/stable/43632567?seq=1>
5. Filax E. J. The Three Women Pilgrims in Chaucer's Canterbury Tales. URL: <http://surl.li/nbjy>

Ковальчук П. В.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

Научный руководитель – ст. преподаватель

Столярчук Н. Н.

ОСОБЕННОСТИ ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕССА В США НА РУБЕЖЕ XIX И XX ВВ.

Первой особенностью литературного процесса в США является его периодизация, которая отличается от европейской. Когда в Европе позиции реализма уже вытесняли натурализм, в Америке эти два направления только начинали развиваться. Наряду с реализмом и натурализмом в данный период времени начинает зарождаться и неоромантизм. Рассмотрим каждое из этих направлений более подробно.

Реализм оформился в США в конце XIX – начале XX в., в период между Гражданской войной и Первой мировой, когда во всех сферах жизни произошли перемены. Однозначного определения реализма не существует, но все трактовки сводятся к тому, что в его основе лежит идея социальности личности, т.е. для реалистов человек существует только в социуме. Кроме того, основу эстетики реализма составляет установка на объективное изображение реальной действительности. Среди самых известных писателей-реалистов были М. Твен, Ф. Брет Гарт, Т. Драйзер, Дж. Лондон. Реалисты противопоставляли свою позицию идеям «нежного реализма», представители которого старались приукрасить описываемые в произведении события и придать происходящему больше эстетики, что было неприемлемо для писателей-реалистов.

Помимо реализма в это время в США становится популярным натурализм. Для американских авторов не было четкого разделения между этими литературными направлениями. Разница была лишь в степени признания за индивидуумом, отображенным натуралистами, реалистами или романтиками, права выбора жизненного пути. Натурализм в Америке был выражен ярче, чем в Европе: он являлся наиболее удобным способом отражения противоречивых материальных процессов, служивших причиной перемен в жизни.

Еще одно направление в литературе США – неоромантизм. Термин «неоромантизм» использовался писателями и критиками рубежа XIX – XX вв. для описания переходности культуры от «старого» к «новому». Это литературное направление тесно связано с традициями романтизма, но возникает во время другой эпохи, когда главными были этический и эстетический протест против дегуманизации личности.

У истоков американского неоромантизма стоит Дж. Лондон. Его произведения можно отнести к неоромантизму именно из-за внутрисюжетных особенностей (приключенческий характер сюжета, экстремальные обстоятельства, в которых находятся герои); реалистические черты можно увидеть в изображении социальных конфликтов, в описании тех моментов, когда доблесть и честность персонажей сталкиваются с соблазнами, перед которыми невозможно устоять.

Таким образом, основными характеристиками неоромантизма являются неоднозначность и двойственность сюжета, его аллегоричность, зависимость главного героя от обстоятельств и замена образа неординарной личности образом «незаметного» героя. Американский путь развития литературы действительно отличается от европейского. Реализм, натурализм и неоромантизм в США гармонично сосуществовали на рубеже веков, что нашло свое отражение в произведениях Дж. Лондона и других авторов.

Литература

1. Зарубежная литература конца 19 – начала 20 века (под редакцией В. М. Толмачёва). URL: <http://20v-euro-lit.niv.ru/20v-euro-lit/literatura-19-20-veka-tolmachev/neoromantizm-i-anglijskaya-literatura.htm>
2. Староверова Е. В. Американская литература. URL: https://licey.net/free/15-analiz_proizvedenii_zarubezhnyh_pisatelei_biografii_inostrannyh_pisatelei/62-amerikanskaya_literatura.html

Малецкая Е. Н., Повх И. В.

Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. Повх И. В.

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОГО ПОЭТИЧЕСКОГО ФОЛЬКЛОРА ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Работа выполнена при финансовой поддержке Белорусского республиканского фонда фундаментальных исследований в рамках задания «Белорусская фольклористика в современном мире: методологический, проблемно-тематический диапазон, теоретические новации»; договор № Г20У-004, номер государственной регистрации 20201112 от 26.06.2020.

Литературный фольклор как устная история, сохраненная представителями определенной культуры и отражающая традиции этой культуры, представляет собой корпус анонимных литературных текстов преимущественно дописменного периода. Как известно, термин «фольклор» сконструирован в 1846 г. британским исследователем У.Дж. Томсом на основе двух английских слов: *folk* – «народ» и *lore* – «мудрость». Как позднее утверждал американский фольклорист Алан Дандес, любая группа имеет свои традиции и может считаться фольклорной группой при наличии хотя бы одного объединяющего фактора [1]. Таким фактором может быть возраст, религия, профессия, территориальная и / или национальная принадлежность и т.д. Детский фольклор как воплощение культуры и творчества детей как социальной группы обладает соответству-

ными характерными особенностями, отличающими его как от других видов творчества в целом, так и от остального фольклора в частности. Цель нашего исследования – анализ стилистических особенностей детского поэтического фольклора Великобритании на примере сборника «Стихи матушки Гусыни» («*Mother Goose Rhymes*») [2].

Среди основных стилистических особенностей детского фольклора Великобритании можно выделить следующие:

Жанровое, композиционное и структурное разнообразие. Так, Оксфордский словарь детских потешек (*The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes*) Ионы и Питера Оупи (*Iona and Peter Opie*) [3], впервые опубликованный в 1951 году, включает более 500 детских потешек, песен, небылиц, колыбельных, считалок, алфавитных рифмовок и т.п.

Игра слов. Одним из примеров игры слов является следующая рифмовка: *There was an old woman / Lived under a hill; / And if she's not gone, / She lives there still* [2].

В приведённом выше примере глагол «go» («gone») можно интерпретировать в двух значениях: «если она не ушла» или «если она не умерла».

Детское мировоззрение отражается в различных лексических средствах художественной выразительности, в частности, **персонификации** (чёрная овечка вступает в диалог с человеком), **гиперболизации** (сердце малютки Бо Пип «истекало кровью», корова перепрыгнула через луну) и **символизме** (пауки символизируют опасность, овечья шерсть – ремесло, ботинок, в котором жила пожилая дама, символизирует бедность и т.п.).

Анафорические повторы и параллельные синтаксические конструкции. Данный приём выполняет преимущественно мнемоническую функцию (*Some gave them white bread, / And some gave them brown, / And some gave them a good horse-whip, / And sent them out of the town* [2].).

Среди фонетических приёмов в британских потешках наиболее часто встречаются **аллитерация** («*Lucy Locket, lost her pocket*») и **ономатопея** («*daffy-down-dilly*», «*Hey, diddle, diddle!*», «*Diddly, diddly, dumpty*», «*Ваа, Ваа, Black Sheep*»). Данные приёмы подчёркивают метро-ритмическую структуру стиха, делая его более выразительным и запоминающимся.

Таким образом, детский поэтический фольклор Великобритании отличается жанровым, композиционным и структурным разнообразием. Активное использование лексических, синтаксических и фонетических средств художественной выразительности создаёт иронический эффект, выполняет мнемоническую функцию и отражает особенности детского мировосприятия.

Литература

1. Dundes A. Who Are the Folk? Frontiers of Folklore. Boulder: Westview Press, 1977. pp. 17–35.
2. Mother Goose or the Old Nursery Rhymes. URL: <http://www.gutenberg.org/files/23794/23794.txt>
3. Opie I., Opie P. (1951) *The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes*. Oxford: Clarendon Press.

ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ РАССКАЗА Р.Э. ГОВАРДА «АЛАЯ ЦИТАДЕЛЬ»

В связи с относительно недавним появлением жанра фэнтези, проблема его определения является актуальной. Е. Н. Ковтун определила фэнтези как «литературу, в пространстве которой возникает эффект чудесного: в ней присутствуют в качестве основного и неустрашимого элемента сверхъестественные или невозможные миры, персонажи и объекты, с которыми герои и читатель оказываются в более или менее тесных отношениях» [1].

Одним из основоположников фэнтези является американский писатель Роберт Эрвин Говард, который создал сагу о Конане. Данную серию произведений, часто относят к жанру «heroic fantasy» (или «меча и магии»), который подразумевает противопоставление черному колдовству не магии, а меча и храбрости. Одним из первых произведений в цикле про воина-варвара из Киммерии Конана является рассказ «Алая Цитадель» («Scarlet Citadel») написанный в 1933 году, анализируемый в данной статье. Жанру фэнтези свойственно наличие приема использования магического числа. В анализируемом произведении можно обнаружить данный прием в количестве магических существ, которых встретил Конан в подземелье Алой цитадели. В рассказе описывается три чудовища: Змей Сатхи, похожее на осьминога создание и невидимое и бестелесное существо из колодца.

В произведениях Р. Э. Говарда главными героями в основном являются люди, которых можно разделить на два типа: люди-воины и люди-маги. Примером человека-воина может быть главный герой произведения Конан, варвар из Киммерии. Он является человеком и не владеет магией, однако это компенсируется его необычайными силой, выносливостью, ловкостью и умом. Он хорошо владеет разнообразными видами оружия и именно с помощью него борется со злом и со злой магией. В данном произведении Конану противостоит волшебник Тсотха-Лани, который обладает умом, хитростью и магией, но физической силой обделен. Стоит также отметить, что Конан не отказывается от дружеской магической помощи, что является еще одной чертой фэнтези, а именно наличие некоего волшебного помощника. В данном рассказе им является чернокнижник Пелиас, который помогает Конану одолеть Тсотха-Лани используя свою магию и волшебное существо.

Фэнтезийный мир далеко не идеален и может быть более жестоким, чем настоящий, но также ему характерно, хоть и не обязательно, благополучное завершение всех приключений. Мир в анализируемом рассказе очень жесток, войны и битвы здесь встречаются повсеместно и описаны автором очень детально. В данном рассказе также встречается благополучное завершение приключений, так как главный герой не только выживает, но и побеждает антагониста и возвращает свои владения. Таким образом, можно судить о том, что произведение Р. Э. Говарда «Алая Цитадель» является представителем жанра фэнтези, содержа в себе описание сверхъестественного мира, персонажи и объекты которого оказываются в тесных отношениях, независимо от того, обладают они сверхъестественными способностями либо нет.

Литература

1. Ковтун Е. Н. Поэтика необычайного: художественные миры, фантастики, волшебной сказки, утопии, притчи и мифа (На материале европейской литературы первой половины XX века). М.: Изд-во МГУ, 1999. 308 с.
2. Королькова Я. В. О соотношении литературной сказки и фэнтези. *Вестник ТПГУ*. Вып. 8. 2010. 144 с.
3. Развадовская Н. А. Творчество Роберта Эрвина Говарда и американская литературная сказка. Минск: БГПУ-ИСЗ, 2007. 107 с.

Степаненко Г. В.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. пед. наук,
доц. Чередник Т. П.

ЗБІРКА Р. ДАЛА «БІЛЬШЕ РОЗПОВІДЕЙ ПРО НЕСПОДІВАНЕ» ЯК ХУДОЖНЯ ЄДНІСТЬ

Творчість Р. Дала постійно привертає увагу нових дослідників, предметом аналізу яких стають аспекти інноваційного літературознавства, концептуальні акценти тощо. Притому деякі менш помітні аспекти творчого здобутку письменника, нібито традиційно осмислені, за замовчуванням, не стають об'єктами ретельного розгляду.

Таким, на наш погляд, є питання щодо «збіркового» мислення письменника. На практиці письменник неодноразово звертався до збірки як форми художнього єднання оповідань, тому робота з термінологічним апаратом, дотичним до ідейного задуму автора, є, на нашу думку, важливою.

Аби вільно оперувати поняттями «збірка», «художність» та «єдність», необхідно чітко розуміти їхні визначення. Збірка являє собою особливу складність для тлумачення, оскільки її плутають, а часом і ототожнюють з іншою видовою назвою видань авторських творів – циклом. У праці Н. Вайло [1, с. 6] на основі порівняння тлумачень понять «цикл» і «збірка» було сформульовано визначення, спільне для всіх проаналізованих автором джерел, за яким цикл – зібрання художніх творів, «об'єднаних за жанровим, тематичним, ідейним принципом або спільністю персонажів». Однак подібну роботу стосовно поняття «збірка» ще не було проведено.

У довідникових джерелах [2, 4, 7] збірка трактується як окреме видання одного автора, причому автором роботи «Складні випадки українського слововживання» поняття «збірка» визначається як форма однотомного видання [7, с. 81]. В літературознавчому словнику-довіднику пропонуються тематичний і хронологічний принципи формування збірок [5, с. 281]. У статті Літературознавчої енциклопедії розширюються підходи до відбору творів до збірки як на формальному (малоформатні твори), так і на змістовному (близькість за жанром, мотивами, проблематикою) рівнях, а також додається, що збірки можуть включати цикли [4, с. 388]. Якщо питання авторства збірки вирішується досить однозначно, то відсутність вироблених і чітко зафіксованих науковою спільнотою критеріїв об'єднання творів у збірки дає підстави говорити про недостатнє й неповне визначення поняття «збірка».

Основою художності як визначальної якості твору є образність, проте вона не вичерпується якістю образів [6, с. 94]. Художність визначає ступінь досконалості твору, відповідність форми змісту [3, с. 49]. Пізнання художності, своєю чергою, здійснюється на двох рівнях: естетичному (зовнішня, внутрішня форма) й інтенціональному (зміст і сенс) [6, с. 94].

Поняття «єдність» охоплює діапазон визначень від тісного зв'язку, цілісності й неподільності до схожості, цілковитої подібності [2, с. 361]. В літературознавстві єдність застосовують для опису цілісності змісту й форми, часу й простору в художньому творі тощо. На матеріалі збірки, що аналізується, єдність досліджуватиметься на рівні окремого твору, на рівні твору як складової частини збірки, а також на рівні всієї збірки.

Збірка Р. Дала «Більше розповідей про несподіване» (1980) об'єднує 9 творів, чотири з яких, а саме «Містер Ботібол», «Дворецький», «Чоловік з парасолькою» і «Корпорація «І я віддам», були опубліковані в складі даної збірки вперше. Решта оповідань входять до складу попередніх збірок : «Хтось як ти / ви» (1953), «Цілуй, цілуй» (1960), «Чудова історія Генрі Шугара й шістьох інших» (1977). Усі твори збірки належать до жанру оповідання й пронизані темою несподіваності й неочікуваності, яку винесено в заголовок збірки. Це дає привід говорити про жанрово-тематичний принцип об'єднання творів у збірку.

Діапазон виявлення несподіваного в оповіданнях збірки досить широкий, від просто неочікуваної розв'язки («Отрута», «Дворецький») до фантастичного розвитку подій («Звукова машина»). Несподіване також виходить за межі окремого твору. В одному з оповідань збірки «Розповіді про несподіване» (1979) також є протагоніст з ім'ям містер Ботібол, однак тільки після прочитання однойменного оповідання зі збірки 1980-го року стає зрозумілим, що це – два різні персонажі. Те, що досліджувана збірка «Більше розповідей про несподіване» подібна до попередньої збірки «Розповіді про несподіване» у винесенні в її назву спільної для всіх творів тематики приводить до думки про «збіркове» мислення автора та необхідності дослідження цього феномену.

Проблема визначення поняття «збірка» і сьогодні залишається актуальною, до кінця не заналізованою, а тому потребує подальшого дослідження й вирішення.

Література

1. Вайло Н. С. Цикл романів Дена Брауна як художня єдність: кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»: 6.020303. Чернігів, 2016. 73 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
3. Естетика: Підручник / За заг. ред. Л. Т. Левчук. 3-тє вид., допов. і переробл. К.: Центр учбової літератури, 2010. 520 с.
4. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
6. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. / [упоряд. тексту П. В. Іванишина]. К.: ВЦ «Академія», 2010. 256 с.
7. Чак Є. Д. Складні випадки українського слововживання. Київ: Радянська школа, 1969. 219 с.

Филютич Д. А.
Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина
Научный руководитель – ст. преподаватель Повх И. В.

ПРОБЛЕМА ЭТИЧНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ВЫСШЕЙ МЕРЫ НАКАЗАНИЯ В РОМАНЕ ДЖ. ГРИШЕМА «КАМЕРА»

Середина XX в. отмечается расцветом литературы, связанной с детективами и юридической практикой. В числе наиболее популярных произведений данной тематики – роман американского писателя Джона Гришема «Камера» («The Chamber») (1994). Одна из центральных проблем романа – применение смертной казни, вопрос, который остается актуальным и сегодня. В Америке до сих пор присутствует высшая мера наказания, несмотря на то, что во многих других государствах она исключена и её критикуют как антидемократический поступок. У смертной казни есть как сторонники, так и противники, поэтому к однозначному выводу прийти очень сложно. В международном законодательстве данный вопрос регулирует, в том числе, Статья 2 Конвенция о защите прав человека и основных свобод личности, в которой указано, что человеку дается право на жизнь.

В романе «Камера» Дж. Гришем представляет высшую меру наказания как полнейший абсурд, ничем не отличающийся от обычного преступления. Эта позиция находит воплощение в словах адвоката Адама Холла: *«Execute, gas, exterminate, kill, call it what you want. But it's murder, Carmen. Legal murder. It's wrong, and I'm trying to stop it. It's a dirty business, and if I have to bend a few ethics, I don't care»* [1, с. 477–478]. Применение высшей меры наказания представлено как варварство и доступный способ для отмщения за преступление другим преступлением. Автор показывает, что эта мера нужна не только для наказания преступника, но и для соблюдения государственных интересов. Особое внимание в романе уделяется описанию судебного механизма, посредством которого принимается решения, что иллюстрирует сцена последнего заседания, когда Адам боролся за своего клиента, своими контраргументами превращая «спектакль», который проходил в зале заседаний, в «театр абсурда».

Сторонники высшей меры не интересуются статистикой применения смертной казни, и считают, что после избавления от преступников их жизнь станет безопасней. Политики пользуются этой возможностью: проводят предвыборные кампании, обещают, что будет больше тюрем для ужесточения приговоров и применения смертной казни. В качестве примера приведены штаты Луизиана, Техас, Флорида, в которых чаще всего происходят казни, в то время как штат Миссисипи, в котором происходит действие, отстаёт от них. Поэтому в надежде доказать населению штата, что местное управление также обеспокоено вопросами правопорядка в обществе и защиты граждан, и продемонстрировать всю строгость закона принимается решение исполнить смертную казнь.

Автор описывает, как осуждённые на смерть преступники становятся жертвой государственных интересов, заложниками политической системы, чьё наказание несоразмерно с законом либо логикой совершенных ими преступлений. Джон Гришем показал парадоксальную ситуацию с смертной казнью, когда люди, никогда не сталкивавшиеся с ней, выступают в её поддержку, в то время как увидев данное событие своими глазами, они формируют абсолютно противоположное мнение. Так, главными противниками смертной казни были тюремщики, которые каждый день общаются с заключёнными. Они чувствовали преступность своего деяния, несмотря на то, что заключённые совершили особо опасные тяжкие преступления, и по сути являются убийцами, террористами и т.д. Автор придерживается позиции, что преступник, отсидевший в тюрьме может перевоспитаться и сделать что-то полезное обществу.

Таким образом, вопрос этичности и обоснованности применения высшей меры наказания не теряет своей актуальности в современном мире. Согласно международной Конвенции о защите прав человека и основных свобод личности, никто не имеет права ущемлять право человека на жизнь.

Література

1. Grisham J. The Chamber. New York: Bantam Dell, 1994. 564 p.

**A FEMALE DETECTIVE CHARACTER IN THE
«LADY MOLLY OF SCOTLAND YARD» COLLECTION OF STORIES BY E. ORZY**

«Lady Molly» is one of the three great detective stories created by the legendary Hungarian-born British author, Baroness Emma Orczy. Her most famous detective character, undoubtedly, is the «Old Man in the Corner» who solved crimes without getting up from his chair. His cases were first collected under the title «The Case of Miss Elliott» (1905) [1]. However, the «Lady Molly of Scotland Yard» is second best. «Lady Molly of Scotland Yard» – the world's first collection of detective stories, where the main character is a woman. It was first published in 1910, before the well-known «Miss Marple» by Agatha Christie, which was published in 1927.

The main idea of the stories is that Lady Molly was called when male logic did not bring results and a truly female insight was needed. And Lady Molly is both clever and beautiful – the most common ideal character that is described in books at all times. In addition, female readers of those times were happy to learn that she became a detective in order to save her lover, to whom she was secretly married. But still, this book cannot be called a cheap tabloid romance novel. This is a collection of light and uncomplicated detective stories.

Lady Molly is a fearless female detective who joined the Scotland Yard police force. Solving complex crimes, she often stunned the male team of the Yard. Lady Molly uses her feminine wit to draw confessions from those who conceal their guilt, and her faithful companion Mary – idealizing and praising her mistress and friend to the skies – describes each individual case emotionally and in detail.

Lady Molly took on cases where men's intuition had already proved powerless, coming up with extraordinary solutions that were beyond the control of any man. We can see an example when the detective together with her assistant Mary investigated the Ninescore mystery. The lady came up with a trick that is really subject only to the female mind. «But don't tell me that a man would have thought of that bogus paragraph, or of the taunt which stung the motherly pride of the village girl to the quick, and thus wrung from her an admission which no amount of male ingenuity would ever have obtained» [2, p. 115]. The main character managed to play brilliantly on the mother's feelings to her child.

Lady Molly was an intelligent and beautiful woman, who played with the feelings of men as she wished. For example, we can observe this in the situation when she spun an intrigue between two friends Felkin and Baddock, guilty of the murder of a solicitor Mr. Steadman, in order to save her husband Captain de Mazareen's from life imprisonment. The female audience was very fond of the brave and intelligent heroine, who, in order to save her lover, whom she secretly married secretly. She performed many tricks that later led to the release of her beloved.

The image of a female detective is represented by a smart, intelligent, incredibly charismatic character. Among other things, Lady Molly was an excellent strategist who saw the essence of people. Human intentions were an «open book» for her – therefore, it was easy for her to anticipate the behaviour of any person, which helped her in developing further actions in investigations. Lady Molly uses her feminine wit to draw confessions from those who conceal their guilt, and her faithful companion Mary emotionally and in detail describes each individual case. Even when saving her beloved, she acted strictly, resolutely and without giving in to her feelings. This tactics helped her not to betray herself and not to show her true goals.

Thus, we see that Lady Molly was prudent, strict, sometimes treacherous, but at the same time remained a loving wife, ready to do much to save her lover. In this behavior of the main character, all the romance of her female nature is manifested. Strong, brave and determined, that's what kind of person is the main character – a detective. She stands up to the end for her goals and always achieves them.

References

1. Orczy E. (2001) *The Case of Miss Elliott*. Looe: House of Stratus.
2. Orczy E. (2013) *The Ninescore Mystery. A Collection of Short Mystery Stories*. Atlanta: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Андреюк П. А.
*Брестский государственный университет
имени А. С. Пушкина*

Научный руководитель – ст. преподаватель Левонюк Л. Е.

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Изучение иностранного языка и знание его на высоком уровне является, на сегодняшний день, одним из приоритетных направлений в процессе обучения студентов в высших учебных заведениях. Овладение иностранными языками широко востребовано и стимулируется теми, кто хочет добиться успеха в своей профессиональной деятельности, и с каждым годом изучающих иностранный язык становится все больше и больше. Именно поэтому для высших учебных заведений так важно обучать студентов иностранному языку, чтобы те в дальнейшем стали высококвалифицированными и конкурентоспособными специалистами в своей сфере, повышая при этом рейтинг учебного заведения.

В нашем глобализированном мире с целью повышения продуктивности процесса обучения иностранным языкам рекомендуется использовать продукты современных технологий, которыми в 21 веке обладает практически каждый. Среда цифровых технологий настолько близка и понятна сегодняшним студентам, что при правильном ее внедрении она будет положительно сказываться на усвоении материала и на успеваемости обучающихся.

На наш взгляд, на сегодняшний день одним из наиболее перспективных направлений информатизации языкового образования является использование мобильных устройств [1]. Обучение посредством мобильного телефона – наиболее доступный и удобный способ получения информации, который может использовать студент. Портативность мобильных телефонов дает возможность обеспечивать обратную связь, способствовать улучшению самого учебного процесса [2].

Кроме того, по своей природе любой живой язык постоянно обновляется посредством введения различных лексических и семантических вариаций. Поэтому изучение иностранного языка и иноязычной культуры в сравнении с родным языком и родной культурой является одним из важнейших аспектов современного языкового образования, которое можно обеспечить при помощи современных технологий и информационных ресурсов [3, с. 112].

Следовательно, в процессе усовершенствования и улучшения системы образования к преподавателям иностранных языков предъявляются все более серьезные требования не только в области знания своего предмета, но и в области владения современными технологиями. Конечно, во многом применение инноваций зависит от степени подготовки преподавателя, имеющегося у него оборудования и заинтересованности его аудитории. Чтобы поддерживать мотивацию студента, преподаватель должен оценить ее степень и направить на процесс обучения. Точно так же система обучения должна с легкостью достигать образовательных целей, чтобы и преподаватель, и студент могли всегда контролировать процесс.

Таким образом, грамотное внедрение в процесс обучения иностранных языков достижений современных технологий становится необходимым условием усвоения информации. Только при правильном подходе преподавателя и в грамотном сочетании традиционных и информационных методов изучение иностранных языков станет наиболее эффективным для студентов.

Литература

1. Владимирова Л. П. Проблемы обучения иностранным языкам в эпоху глобализации. *Вестн. ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики.* № 3. 2016. С. 107–116.
2. Колесникова И. Л., Долгина О. А. *Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков.* М. : Дрофа, 2008.
3. Трекслер Дж. Современное состояние мобильного обучения. *Мобильное обучение: трансформация образования и обучения.* Кембридж Пресс. 2009. С. 9–24.

Конотоп О. С.

доцент кафедри мов і методики їх викладання

Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОФОНОГРАМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

В умовах інтеграції України в міжнародний науково-освітній простір вивчення і викладання іноземних мов (ІМ) стає одним з ключових для підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти немовних (ЗВО). У сучасних вимогах CEFR (2018) до іншомовної практичної підготовки студентів зростає роль іншомовної навчально-стратегічної компетентності (НСтК), яка тісно пов'язана у своїй невід'ємній цілісності з іншими компетентностями і, на нашу думку, сформованість якої здатна забезпечити подальший професійний розвиток сучасного студента. Отже, вкрай важливим і актуальним є питання пошуку ефективних засобів навчання студентів формування НСтК у процесі вивчення ІМ, особливо для немовних ЗВО, які обмежені у кількості керованих аудиторних годинах.

В умовах прискорення і збільшення обсягу навчальної інформації і переорієнтації з друкованих джерел на цифрові, значних змін зазнає сама культура сприйняття інформації сучасними студентами. У сучасному освітньому процесі у немовних ЗВО усе більшої актуальності набуває візуальна організація навчальної інформації, оскільки це дозволяє представити її максимально ефективно і забезпечує її пролонгований контекст; в умовах переведення освітнього процесу у ЗВО у дистанційну площину, що було зумовлено

пандемією COVID-19, засоби когнітивної візуальної створюють потужний ресурс для досягнення освітніх цілей. Вважаємо, що динамічна ВФГ є одним з найважливіших навчальних засобів для формування іншомовної НСтК яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого не можливо досягти жодним іншим навчальним засобом [1, 2, 3].

Вважаємо, що успішність формування іншомовної НСтК у студентів немовних ЗВО значною мірою залежить від: 1) правильного відбору видів ВФГ; 2) визначенні критеріїв відбору відповідно до виду ВФГ; 3) здійсненні процедури відбору ВФГ відповідно до визначених критеріїв; 4) укладанні корпусу рекомендованих ВФГ, відібраних на основі певних критеріїв для відповідного навчання в освітньому процесі.

Отже, під час освітнього процесу з ІМ у немовному ЗВО вкрай важливим є використання ВФГ для ефективного формування іншомовної НСтК, а його візуалізація є найкращим каталізатором для сучасного студента. Використання ВФГ як засобу формування іншомовної НСтК на заняттях з ІМ дозволяє уникати монотонності, забезпечує індивідуалізацію навчання ІМ, насиченість реальними комунікативними ситуаціями, стимулює творчість. Подальшими перспективами є визначення видів ВФГ, критеріїв їхнього відбору, здійсненні процедури відбору і укладанні корпусу ВФГ для відповідного навчання.

Література

1. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.
2. Конотоп О. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства*: міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювіл. проф. Алли Андріївни Калити. Київ: Вид-во «Політехніка». 2015. С. 245-252.
3. Конотоп О. С. Використання автентичної відеофонограми для іншомовної практичної підготовки студентів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 9 (165) / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. 152 с. (Серія: Педагогічні науки). С. 65-70.

Полулях Я. Ю.
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО ЗАСОБАМИ СЕРВІСУ GOOGLE CLASSROOM

В умовах зміни форми навчання з аудиторної на дистанційну, необхідним компонентом у галузі вищої освіти стає використання низки сучасних платформ, онлайн-сервісів та засобів задля здійснення успішного навчального процесу.

Сьогодні викладач у своєму методичному арсеналі має розмаїття новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які сприяють ефективній інтерактивно-інформаційній взаємодії між усіма учасниками освітньої діяльності незалежно від місця їх знаходження. Завдяки цьому дистанційне навчання характеризується легкістю, доступністю, зручністю у користуванні як з боку викладача, так і студента у межах будь-якої навчальної дисципліни, іноземної мови зокрема. Одним з засобів такої форми навчання є онлайн-сервіс Google Classroom.

Google Classroom – це інструмент, що пов’язує Google Docs, Google Drive і Gmail, та має на меті урізноманітнення та полегшення роботи викладачів та студентів. Його застосування є успішним під час опанування іноземної мови на будь-якому етапі її вивчення у закладі вищої освіти.

За допомогою інтерактивного сервісу Google Classroom викладач має змогу організовувати спілкування зі студентами, швидко готувати завдання та проводити практичні заняття. Під час розробки завдання викладач може разом з текстовим документом завантажувати відео- та аудіо-матеріали, ділитися посиланнями на навчальні ролики з YouTube, створювати тестові завдання або завдання з розгорнутою відповіддю з метою кращого засвоєння знань студентів, вдосконалення умінь та навичок аудіювання, говоріння, читання та письма, підвищення іншомовної комунікативної компетентності. До того ж, викладач може скористатися функцією спільного доступу до документа, або ж функцією автоматичного створення копії для кожного студента; побачити, хто закінчив виконання завдання, а хто – ні; з’ясувати, хто виконав завдання вчасно, а хто пропустив дедлайн; забезпечити зворотний зв’язок та поставити запитання студентам в особистих повідомленнях або ж в загальній стрічці; оцінити виконані студентами роботи.

Таким чином, сервіс Google Classroom успішно застосовується для вивчення іноземної мови у ЗВО. З ним зручно працювати як викладачеві, так і студенту, оскільки служба забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, має зручний інтерфейс і можливості, необхідні учасникам освітнього процесу. Застосування сервісу Google Classroom змінює і підхід викладача до викладання іноземної мови, змушуючи його працювати творчо, бути завжди онлайн для комунікації зі студентами.

Література

1. Гуревич Р., Кадемія М., Уманець В. Інноваційні технології у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. № 51. С. 11–15.
2. Гриценко В., Юстик І. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2015-10-06-06-17-54/%20seksiia-4/3930-vykorystannya-servisu-google-classroomdlya-upravlinnya%20-osvitnimy-protseamy>

Стасилович Є. С.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Дудолодова А. В.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Англійська мова перебуває у постійному розвитку, оновлюється словниковий запас, з’являються нові поняття та вирази. Методика викладання має базуватися на перевірених досвідом джерелах, проте досить важливим є регулярно урізноманітнювати процес навчання різними сучасними інтерактивними джерелами. Такий підхід дозволить університету підготувати кваліфікованих фахівців, які одночасно досконало знають базову англійську та орієнтуються у сучасних термінах та поняттях. Нижче будуть наведені варіанти джерел (сайтів, платформ, додатків, тощо), які є безкоштовними та доступними кожному викладачу або студенту за умов наявності Інтернету та вміння ним користуватися.

1. *Сайт та YouTube канал BBC*. Сайт BBC є джерелом якісної інформації про всі аспекти життя світу: останні новини, історія, культура, бізнес, наука та техніка. YouTube

канал BBC Learning English постійно оновлюється, публікує найрізноманітніші відео та робить акцент на нових словах та виразах, які допомагають спілкуватися більш вільно. Рівень англійської середній, тому перегляд відео не стане складним завданням для студентів. Ресурс покращує навички розуміння мови на слух.

2. *Kahoot*. Платформа для інтерактивної перевірки знань, для якої необхідна наявність комп'ютера/проектора та Інтернету в аудиторії. Викладач/студент створює тест та ділиться кодом тесту з учнями. На екрані комп'ютера з'являються запитання з часовим обмеженням, а кожен студент відповідає зі свого пристрою. В кінці тесту на спільному екрані з'являються результати усіх учасників тестування.

3. *Wordwall*. Сайт, який дозволяє безкоштовно створювати інтерактивні тести та вправи з будь-якої дисципліни. Доступ надається за посиланням, є гарним варіантом для повторення попередньо вивченого граматичного або лексичного матеріалу.

4. *Quizlet*. Додаток, за допомогою якого можна створювати картки та вчити нові слова/вирази. Особливою перевагою є здатність використання оффлайн у будь-якому місці.

5. *Tongo*. Додаток є великим збірником книжок англійською мовою та сучасних статей у вільному доступі. Можливо обрати будь-яку тематику та рівень володіння мовою. У додатку автоматично спрацьовує словник, нові слова зберігаються та доступні для повторення.

Приклади введення інтерактивних ресурсів викладання:

1. Щотижня один студент за бажанням готує відео з YouTube каналу BBC Learning English, огляд нових слів та тест на платформі Kahoot, презентує іншим студента під час заняття.

2. Викладач задає у якості додаткового домашнього завдання прочитати статтю у Tongo. Студенти опрацьовують текст, вивчають нові слова. В аудиторії проводиться вправа «1 minute talk», кожен студент протягом однієї хвилини виражає свою думку щодо прочитаного. Альтернативний варіант – проведення тесту (для перевірки знання змісту статті/нової лексики) на платформі Kahoot.

Інколи студенти негативно реагують на введення нових методик навчання, тому спочатку можна пропонувати індивідуальні завдання усім охочим учням, презентувати їх протягом занять. Таким чином усі студенти спокійно ознайомляться з певним ресурсом, оцінять його переваги та недоліки. Також доречним буде проводити опитування серед студентів, яке зможе показати, який з ресурсів є найефективнішим, найбільше подобається учням.

У 21 сторіччі викладачеві необхідно активно розвиватися та використовувати всі можливі ресурси задля покращення якості викладання предмету.

Література

1. URL: <https://www.bbc.com/>
2. URL: <https://www.youtube.com/channel/UChHD477h-FeBbVh9Sh7syA>
3. URL: <https://kahoot.it/>
4. URL: <https://wordwall.net/>
5. URL: <https://quizlet.com/>
6. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=learn.english.lango&hl=en_US&gl=US

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Верхуша Я. І.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. *Конотоп О. С.*

РОЛЬ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОПОДКАСТІВ У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ АУДІЮВАННЮ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

На сьогоднішній день припадає інтенсивне реформування та модернізація початкової ланки системи освіти України. Завершується її перехід до Нової української школи (НУШ), головною метою якої – «створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті» [5]. Нова концепція НУШ вимагає від вчителя англійської мови у початковій школі використання різноманітних методів, прийомів і засобів для підвищення інтересу молодших школярів до англійської мови, стимулює звертатися до автентичних навчальних матеріалів, особливо, відеофонограми (ВФГ). Динамічна ВФГ є важливим засобом для формування іншомовної комунікативної компетентності, яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого неможливо досягти жодним іншим навчальним засобом [2; 3, с. 113].

Досліджуючи автентичний відеоподкастинг як один із засобів навчання іноземної мови, науковці стверджують, що подкасти (podcasts) – це цифрові медіа-файли, які розповсюджуються Інтернетом і які за змістом нагадують радіошоу, звукову виставу, містять інтерв'ю, лекції чи випуск новин, що належить до усного жанру мовлення [1, с. 177], базуються на характеристиках інтернет-технології: автентичності, актуальності, компетентності у галузі медіа, автономності, багатоканальності сприйняття, мобільності технічного засобу, багатофункціональності, продуктивності, інтерактивності [4; 1, с. 178-179].

Отже, автентичний відеоподкаст займає важливе місце у формуванні іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Завдяки автентичності іншомовного мовлення, яке присутнє у відеоподкасті, вчителі має можливість демонструвати автентичне мовлення, яке є взірцем. По-друге, завдяки тому, що у автентичному відеоподкасті поєднане аудіо- і відеозображення, молодші школярі мають можливість отримувати навчальну інформацію одночасно по двом каналам – зоровому і слуховому. По-третє, на початковому етапі навчання іншомовному аудіюванню сам процес значно полегшується, якщо є опора на мовця. По-четверте, автентичний відеоподкаст дає

можливість зануритися в іншомовну культуру, що вкрай важливе саме на початковому етапі навчання. Отже, подальшим напрямом вважаємо дослідження і розробку комплексу вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності в аудіюванні з використанням різних видів відеоподкастів.

Література

1. Кардашова Н. В. Англомовний подкаст як засіб формування компетентності в аудіюванні студентів мовних спеціальностей. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. Випуск 24, 2015. С. 176-185.
2. Конотоп О. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства*: міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювіл. проф. Алли Андріївни Калити. Київ: Вид-во «Політехніка», 2015. С. 245-252.
3. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.
4. Конотоп О. С. Сервіс відеоподкастів як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності. *Мова. Культура. Комунікація: інноваційні підходи до вивчення мов та літератур*. Чернігів : ЧНПУ ім.Т. Г. Шевченка, 2016. С. 113-116.
5. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

Дымар Е. Н.
Брестский государственный университет
имени А.С. Пушкина

Научный руководитель – ст. преподаватель Тищенко Ю. А.

ПЕРЕВЕРНУТЫЙ УРОК КАК НОВАЯ МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ

Одной из самых распространенных систем организации обучения в настоящее время является классно-урочная система, в которой основной формой обучения является урок. Плюс данной системы заключается в возможности обучать постоянный состав учащихся одинакового возраста и уровня подготовки. В качестве минусов исследователи называют тот факт, что 45 минут не всегда хватает учащимся для того, чтобы усвоить весь материал, а однообразие ежедневного процесса не способствует развитию новых навыков и умений.

Необходимо отметить, что современное поколение учащихся представляет собой поколение глобальной сети Интернет и обладает «клиповым мышлением». По мнению исследователей, данный тип мышления сформировался тогда, когда информации стало очень много, и ее стало невозможно полностью усваивать в связи с тем, что возможности сознания ограничены. Таким образом, вербальные потоки уступили визуальным. Раньше носителями информации были книги, которые обладают закономерностью, а также

определенной структурой. Благодаря им создавалась организованная и осмысленная картина мира. В современном мире ситуация радикально изменилась [1]. Кроме того, в настоящее время в обществе ценятся специалисты с развитым творческим мышлением, а не с набором стандартных навыков. Данное требование заставляет педагогов искать эффективные формы обучения.

Недавно появился «перевернутый» урок. В качестве домашнего задания учащиеся смотрят короткие видеоролики в сети и самостоятельно проходят теоретический материал, в то время как большая часть аудиторного времени на уроке может быть использовано учителем для организации выполнения учащимися практических заданий и упражнений [2]. Необходимо отметить, что педагог решает сам как объяснить новый учебный материал. Он может прибегнуть к видеороликам, учебным текстам, сайтам с объяснением материала, а также заданиям на самопроверку.

К важному плюсу перевернутого урока можно отнести стимулирование самостоятельной познавательной деятельности учащихся. Находясь дома, используя различные компьютерные учебные программы и интернет, учащиеся находят необходимую информацию. Кроме того, проведение перевернутого урока предполагает не заучивание материала, а развивает способность и интерес к анализу. У учащихся появляется достаточно времени на осознанное и глубокое понимание новой темы, ведь при таком формате обучения возможно просмотреть дома учебный материал столько раз, сколько надо для полного его усвоения.

Еще один плюс перевернутого урока заключается в том, что в последствии учащемуся можно вернуться к уже пройденной теме и повторить ее. Роль педагога заключается в консультировании и помощи тем учащимся, которые не до конца поняли учебный материал, а не в механической передаче информации ученикам. Необходимо отметить, что для успешного проведения перевернутого урока в классе учителю необходимо тщательно проверить домашнее задание и помочь учащимся разобраться с тем учебным материалом, который был непонятен учащимся дома. Таким образом, у педагога появляется возможность учить детей тому, как самостоятельно добывать знания, а также выстроить с каждым учеником траекторию его индивидуального обучения.

Литература

1. Иванова Д. С. Методические особенности использования сетевых ресурсов при изучении английского языка в начальной школе. *Информатика и прикладная математика: межвуз. сб. науч. тр.* 2018. № 24. С. 49-51.
2. Леонова Е. А. «Мобильное обучение» – новая технология в современном образовании. *Новые образовательные технологии в вузе : материалы международной научно-методической конференции.* Вязьма : филиал ФГБОУ ВПО «МГИУ» в г. Вязьме, 2013. С. 62-66.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Гергуль С. М.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НУШ

Mediatized space is the living environment of modern man, in which the media, new multimedia technologies are included in all spheres of professional, social life of society.

The purpose of education is the comprehensive development of man as a person and the highest value of society, its talents, intellectual, creative and physical abilities, the formation of values and competencies necessary for successful self-realization. International Department of Standards: The concept of competence is defined as the ability to perform activities, tasks or work in a qualified manner. In the Law of Ukraine On Education, competence is considered as a dynamic combination of knowledge, skills, abilities, ways of thinking, views, values, other personal qualities, which determines a person's ability to successfully socialize, conduct professional and / or further educational activities [2].

This transition of education to competency-based learning is explained by the rapid development of human progress, the globalization of areas of human activity and the impossibility of actually acquired knowledge to ensure consistent high professionalism in a rapidly changing world.

In view of this, the first educational initiatives aimed at protecting consumers from the negative influence of the media were developed in the United Kingdom in the 1930s. Later, the world started talking about media education, media products and media educators as an important factor in the formation of personality [3]. Their task is to develop in young people the skills of critical thinking, the ability to analyze information, to create their own media products. However, this is possible only with the formation of media competence of the teacher himself, which in practice is not so easy, because in Ukraine the study of this area of education lasts only a few decades.

Analysis of recent research and publications on this issue. Theoretical aspects of the formation of media competence of teachers are revealed in their research by the following researchers: L. Naidenova, B. Potyatynyk, S. Its, G. Onkovych and others. The solution to the problem of how to properly and effectively form the media competence of teachers are the works of V. Protopopova, V. Mantulenko, M. Kuzmina, I. Donina, A. Fedorova, I. Fateeva, etc.

Given that competence is an indicator of a teacher's readiness to perform a certain type of activity, media competence is a characteristic of a teacher's media literacy. The concept of media literacy refers to the integrated characteristics of the teacher's personality, which is based on motives, knowledge, skills, values and abilities that can organize media education of students [4, p. 233].

A characteristic of a teacher's media literacy will be his media competence, which will be understood as an integrated characteristic of the teacher's personality, based on a set of his motives, knowledge, skills, values and abilities that can provide media education for students of different ages [5, p. 64].

The leading component of the professional skills of a NUS teacher is his media education and media literacy. In particular, a media-competent teacher in his professional activity is able to:

- conduct a critical review of media products;
- apply rational methods of search, selection, systematization and use of media texts;
- able to resist manipulation and propaganda;

- uses in the learning process computer programs, educational resources of the global Internet;
- rationally combines traditional teaching methods with multimedia means of illustration and demonstration of information. [1].

There are four groups of competencies in media literacy: understanding the media, using the media, communicating through the media and the ability to use the media to achieve this goal. Therefore, even in the process of professional training of teachers it is advisable to develop the skills identified by the famous American media educator S. J. Beren, namely:

- 1) the ability and willingness to perceive and understand the content of media texts, regardless of their complexity, the ability to "filter" information;
- 2) understand the strength of the impact of media texts on society;
- 3) the ability to distinguish between emotional and reasoned reaction in the perception of information;
- 4) develop a competent assumption about the content of the media text;
- 5) the ability to perceive media texts critically, regardless of how influential their sources are [6].

Conclusions and suggestions. On the one hand, modern electronic media open up a wide range of opportunities to improve the educational process. On the other hand, the use of such resources requires the teacher to have a clear understanding of the purpose of their activities.

Media competence as a result of media literacy of a modern teacher is an important step in ensuring the effectiveness and efficiency of the educational process. It allows you to make learning continuous, comprehensive and relevant. However, no innovation is able to ensure the technological effectiveness of the educational process without taking into account the experience of the past and the needs of the future.

Література

1. European criteria of media literacy (excerpt from the program Naidenova LA Media Psychology: the basics of a reflexive approach) Based on «Media Literacy Study The Framework». URL: https://www.academia.edu/.244_%D1%... (access date 02.03.2021).
2. The concept of implementing media education in Ukraine (new edition) / Approved by the resolution of the Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on April 27, 2016. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (access date 03.03.2021).
3. The concept of media education in Ukraine: the Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on April 21, 2016. URL: [www.mediaosvita.com.ua \ material \ koncepcia](http://www.mediaosvita.com.ua/material/koncepcia) (access date 02.03.2020).
4. Media education and media literacy: a textbook / ed.-ed. : VF Ivanov, OV Volosheniuk, ed. V.V. Rizuna. 2nd ed., Ster. Kyiv: Free Press Center, 2012. 352 pp., P. 233
5. Onkovych G. Professionally-oriented media education in higher education. *Higher education of Ukraine. Theoretical and scientific-methodical magazine*, № 2 (53), 2014. K. : Publishing house «Pedagogical press». P. 80-87., P. 64
6. Fedorov A.V. Development of media competence and critical thinking of students of pedagogical university. M. : Publishing house MOO WFP UNESCO «Information for all», 2007. 616 p.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Конотоп О. С.

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

НУШ тісно пов'язана з використанням технологій у навчанні. Серед проблем, що потребують розв'язання, є оволодіння учнями іншомовною комунікативною компетентністю, за умови відсутності можливості знаходитися в країні виучуваної мови [1, 4]. Перед вчителем постає складне завдання створити реальні ситуації для спілкування іноземною мовою, що можна досягти завдяки залученню динамічної відеофонограми (ВФГ), яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого неможливо досягти жодним іншим навчальним засобом [2, 3].

Використання автентичних навчальних відеокурсів (АНВ) є надзвичайно важливим під час формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. По-перше, вчитель має змогу наблизити навчальний процес до процесу реальної іншомовної комунікації. По-друге, учитель може урізноманітнити види діяльності учнів у процесі вивчення іноземної мови. По-третє, використання АНВ робить урок значно цікавішим, підвищує вмотивованість учнів.

Також, слід наголосити на тому, що використання АНВ у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів сприяє гармонійному розвитку усіх сторін психічної діяльності учнів, особливо пам'яті та уваги. Передача навчальної інформації одночасно по двох каналах інформації має позитивний вплив і на засвоєння цього матеріалу: учні краще концентруються, щоб зрозуміти зміст відеоматеріалу, як наслідок мимовільна увага переходить в довільну; у цей час інтенсивність уваги впливає на процес запам'ятовування. Отримані знання залишаються у довготривалій пам'яті, а міцність цих знань зростає.

Таким чином, використання АНВ інтенсифікує освітній процесу та створює сприятливі позитивні умови для формування іномовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи на уроках англійської мови; вони значно підвищують мотивацію учнів до вивчення іноземної мови, спрощують процес сприймання інформації та залучають учнів до активної роботи на уроці.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.02.21).
2. Конотоп О. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства: міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювіл. проф. Алли Андріївни Калити. Київ: Вид-во «Політехніка». 2015. С. 245-252.
3. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.
4. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 17.02.21).

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Смоліна С. В.

ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

В історії дистанційного навчання виділяють три етапи. Дистанційні курси кожного етапу базувалися на різних педагогічних теоріях і на кожному з них використовувалися різні технології для організації процесу такого типу навчання [1, с. 72]. До початку домінування коннективістського підходу, який характерний для останнього етапу, дистанційне навчання не користувалося широким попитом серед населення через недостатній рівень обізнаності в мультимедійних засобах, недовіру до новітніх технічних засобів та впевненість у необхідності фізичної присутності вчителя для ефективної навчальної діяльності [2, с. 241].

Але тільки за останній рік ситуація з використанням дистанційного навчання кардинально змінилася через розповсюдження вірусу COVID-19. В березні 2020 всі навчальні заклади України і світу були змушені перейти на онлайн- та змішане навчання. Цей перехід викликав багато складнощів, адже не всі учні та вчителі мали належне технічне оснащення, необхідне для якісного інтернет-зв'язку, методична база онлайн-матеріалів була недостатньою для забезпечення ефективного та результативного процесу дистанційного навчання, а також вчителі були зовсім не підготовлені до такого раптового переходу.

Варто відмітити, що важливою рисою дистанційної форми освіти є переосмислення ролі вчителя, її оновлення і розширення до наставника-консультанта, який має координувати та постійно удосконалювати курс, який викладає; підвищувати свою кваліфікацію згідно з нововведеннями та інноваціями; вдосконалювати свої ІКТ-компетентності і постійно проявляти творчу активність [4, с. 65]. Саме тому наразі вчителі відвідують онлайн-вебінари, конференції, майстер-класи, а також самостійно опрацьовують матеріали, доступні в інтернет-мережі для підвищення своєї обізнаності у використанні інтернет-ресурсів та застосовують отримані знання на практиці, покращуючи якість викладання та ефективність процесу дистанційного навчання.

Г. Р. Вороніна поділяє види технологій, які використовуються в дистанційному навчанні на 3 групи: телевізійно- супутникові, мережеві та кейс-технології [3, с. 252]. Також існує поділ на синхронні (спілкування у реальному часі) та асинхронні (обмін інформацією із затримкою в часі) способи комунікації [7, с. 298]. Наразі всі вищезазначені технології та способи комунікації використовуються в онлайн-навчанні комбіновано.

Розглядаючи детальніше саму організацію процесу дистанційного навчання іноземних мов в основній школі та сучасні інструменти, які використовуються під час такого виду навчання можна помітити, що у різних платформах є спільні елементи для проведення дистанційного процесу навчання, а саме журнал успішності, форум для обговорення, інструменти для оцінювання, і т. і. [9, с. 622]. Також необхідною спільною умовою ефективного дистанційного навчання на різних платформах є доступність наочних матеріалів для учнів – якісні навчальні матеріали, відформатовані текстові документи, діючі посилання на аудіо та відео файли [9, с. 629].

До поширених вебресурсів для організації дистанційного навчання в основній школі відносять Google Classroom – це платформа, основними інструментами якої є Google Drive, Google Docs і Gmail. Її використання дозволяє використання текстової, графічної та відео інформації в онлайн навчанні [8, с. 45]. В число технічного інструментарію для організації дистанційного навчання входить платформа Moodle, яка має широкий вибір

інструментів для взаємодії всіх членів освітнього процесу: учнів, адміністрації навчальної установи та вчителя. Також система дає можливість моніторити навчальну діяльність кожного учня [5, с. 22]. Відео-конференції та онлайн-зустрічі можуть бути проведені на платформі Zoom. В ній дуже зручно використовувати вбудовану інтерактивну дошку з можливістю демонстрації учням та «кімнату очікування». Відео-конференції можна проводити також на допомогою інших сервісів, наприклад Microsoft Teams, Skype, Google Meet, ClassDojo [8, с. 45]. Використовуючи програму Skype, вчитель має змогу в реальному часі контролювати учнем виконання тренувальної вправи. Для цього потрібно заздалегідь підготувати документ з завданням і помістити його в папку з відкритим доступом на диску Google Drive [6, с. 47]. У закріпленні нового матеріалу корисним є онлайн-сервіс LearningApps.org. Він дає змогу створювати та зберігати різні типи інтерактивних вправ на різні теми [8, с. 46]. Досить активно використовується інтерактивна дошка Padlet, на яку можна додавати документи, фото, тексти, аудіо- та відео-записи. В сервісі Quizlet вчитель має змогу створювати електронні картки та вікторини зі словами по різних темах, цим полегшуючи та роблячи цікавішим вивчення учнями нової лексики [10].

Ці технічні засоби є основним інструментарієм при організації дистанційного навчання в основній школі. Вчитель має змогу обирати та комбінувати їх в залежності від характеру матеріалу, що подається, та цілей навчання, яких необхідно досягти. Для дистанційного навчання в основній школі нами рекомендується використовувати сервіс Quizlet для формування лексичних навичок та LearningApps.org для створення та зберігання тренувальних інтерактивних вправ, а також відео-конференції Zoom або Google Meet з їх широкими можливостями для формування та вдосконалення всіх основних вмінь в режимі реального часу та при синхронному способі комунікації.

Література

1. Андрєєв О. О., Бугайчук К. Л., Каліненко Н. О., Колгатін О. Г., Кухаренко В. М., Люлькун Н. А., et al. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання. Харків: ХНАДУ «Міськдрук», 2013. 212 с.
2. Вольські П., Зимомря І. Роль та особливості дистанційного навчання у вивченні іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2017. № 17. С. 238-245.
3. Вороніна Г. Р. Комп'ютерно орієнтовані технології у процесі вивчення іноземних мов. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2013. №27. С. 250-255.
4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
5. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. 2020.
6. Мартиненко О. Є. Дистанційне навчання іноземних мов з використанням програми Skype. *Іноземні мови*. 2014. № 3. С. 45-47.
7. Ніколенко К. Негативний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на психіку школярів. *Дидаскал*. 2017. №17. С. 296-301.
8. Папіжук В. О., Лісова Ю. О., Климович Ю. Ю. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації. Збірник студентських наукових робіт. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2020. 312 с.
9. Стрельченко Л. В., Дудіна О. В. Інструменти ефективного онлайн навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. 2020. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2.2.14>
10. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-pro-vikladannya-navchalnih-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Конотоп О. С.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Іноземна мова (ІМ) вивчається через особисту діяльність учнів, у процесі якої вони повинні оволодіти різними прийомами іншомовного спілкування, зокрема діалогічного мовлення. Існує велика кількість допоміжних навчальних засобів, які сприяють кращому засвоєнню навчальної інформації на заняттях ІМ в початковій школі. Вивчення положення застосування відеофонограми (ВФГ) у освітньому процесі з ІМ посідає значне місце серед наукових досліджень (Н. І. Бичкова, О. І. Гузь, М. В. Ляховицький, Н. В. Мосьпан, В. С. Пашук, М. Allan, В. Baddock, L. Brandi, J. Lonergan, E. Sumerfield та ін.). Динамічна ВФГ є одним з найважливіших навчальних засобів для формування іншомовної комунікативної компетентності, яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого не можливо досягти жодним іншим навчальним засобом [1, 2]. Для ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності у молодших школярів варто звернути увагу на автентичні навчальні відеокурси (АНВ).

Під автентичними відеоматеріалами розуміють призначені для носіїв мови відеозаписи, що поєднують у собі візуальний та звуковий ряди про різні сфери життя іншомовного суспільства. [2, с 56]. Автентичність стосується декількох аспектів: 1) тексту сценарію (структурна, лексико- фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 2) параметрів мовлення учнів (автентичність вимови, структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 3) невербальних засобів спілкування; 4) автентичності національної ментальності і картини світу [3, с. 245]. У слід за О. С. Конотоп [2, 4], вважаємо за доцільне АНВ відбирати за такими критеріями відбору: 1) врахування морально-етичного впливу на учня; 2) емоційним фактором; 3) соціокультурною значущістю; 4) урахування вокабуляру учня і АНВ.

За вказаними критеріями нами була здійснена процедура відбору у результаті якої нами було обрано 10 АНВ: *English Adventure Starter A 2; English Sings; Family and Friends; Funny English; Gogo Loves English; Kid's Box; Muzzy; Tom and Keri; Top Songs; Welcome.*

Отже, для ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності у молодших школярів АНВ є найприспособованішими та найефективнішими для використання їх у освітньому процесі.

Література

1. Бичкова Н. І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов: монографія. Київ : Віпол, 1999. 107 с.
2. Конотоп О.С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.
3. Конотоп О. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства*: міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювіл. проф. Алли Андріївни Калити. Київ: Вид-во «Політехніка». 2015. С. 245-252.
4. Конотоп О.С. Використання автентичної відеофонограми для іншомовної практичної підготовки студентів. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Вип. 9 (165) / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка ; голов. ред. М.О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2020. 152 с. (Серія: Педагогічні науки). С. 65-70.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Смоліна С. В.

ІКТ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ 9 КЛАСУ

Актуальним завданням сучасної освіти є формування іншомовної міжкультурної компетентності учнів. Іншомовні Комунікативні Технології (ІКТ) стають ефективним засобом, що сприяє розширенню освітнього простору сучасної школи.

Метою нашого дослідження є вивчення ефективності використання ІКТ на уроці англійської мови та їх вплив на підвищення пізнавальної активності учнів, також виявити «плюси» і «мінуси» використання ІКТ на уроці англійської мови.

Щоб досягти поставлені цілі нами було організовано науково-педагогічне спостереження з метою вивчити сучасний стан організації навчального інформаційного середовища для учнів старшої школи на уроках англійської мови. Спостереження проводилося в 9 класах комунального навчального закладу Гончарівської гімназії Чернігівської області.

Після проведення дослідження можна виокремити такі труднощі у використанні ІКТ:

- недостатня ступінь обладнання школи;
- 59% учнів не мають навичок роботи з комп'ютером та Інтернетом;
- 74% вчителів не мають навичок роботи з комп'ютером та Інтернетом;
- 86% учнів мають доступ в Інтернет тільки вдома;
- 85% вчителів мають доступ в Інтернет тільки вдома.

З іншого боку використання ІКТ дозволяє: орієнтуватися на сучасні цілі навчання, підвищити мотивацію учнів до навчання, використовувати взаємопов'язане навчання різним видам мовленнєвої діяльності, враховувати країнознавчий аспект, зробити заняття які викликають позитивні емоції, реалізувати індивідуальний підхід, посилити самостійність школярів, підвищити якість наочності, полегшити працю вчителя.

Отже, аналіз зібраних даних показав, що для забезпечення використання інформаційних технологій у навчальному процесі необхідно забезпечити школу якісним Інтернет зв'язком, провести для учнів майстеркласі з метою розвитку навичок роботи в комп'ютером та Інтернетом. Для вчителів організувати підвищення кваліфікації у напрямку розвитку їхніх навичок роботи з комп'ютером та Інтернетом. Комп'ютерні навчальні програми дозволяють тренувати різні види мовленнєвої діяльності і поєднувати їх в різних комбінаціях, усвідомити мовні явища, формувати лінгвістичні здібності, візуалізувати комунікативні ситуації, а також забезпечити реалізацію індивідуального підходу й інтенсифікацію самостійної роботи учнів.

З досвіду роботи з інформаційно-комунікативними технологіями я можу сказати, що вони безсумнівно сприяють підвищенню у дітей мотивації до вивчення англійської мови і формування індивідуальних, творчих, пізнавальних здібностей. Саме інформаційні технології здатні зробити навчальний процес для школяра особистісно значущим, в якому він зможе повністю розкрити свій творчий потенціал, проявити свої дослідницькі здібності, фантазію, креативність, активність, самостійність. Недарма ця технологія відноситься до технологій 21 століття. Очевидно, що вже найближчим часом вивчення іноземних мов з впровадженням нових інформаційно-комунікативних технологій в галузі досліджень перейде в область навчання і отримає широке поширення.

Панчук В. Ю.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. пед. наук,
доц. Смоліна С. В.

ДОСВІД НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ УЧНІВ 5 КЛАСУ

Навчити читати – це одне з основних завдання шкільного курсу навчання іноземної мови. У процесі читання учні набувають граматичних, лексичних та фонетичних навичок. Читати можна вголос і про себе, з перекладом і без, зі словником і без. Але наше спостереження навчального процесу у школі під час педагогічної практики з 14 грудня по 17 грудня 2020 у ЗЗСО №2 у м. Чернігові показало, що вчителі у школі використовують не всі перелічені вище режими читання. У цих тезах ми висвітлимо власний досвід навчання читання учнів 5 класу. І хотіли б наголосити необхідності великої кількості читання.

По-перше відзначимо, що під час навчання читання необхідно використовувати індивідуальний підхід. Оскільки одні учні читають і перекладають швидко, а комусь потрібно більше часу. Доцільно використовувати різні підходи. Але є універсальні етапи навчання читання.

Перед читанням тексту я прошу учнів виписати всі незнайомі слова. Коли учень зробив це, я пишу переклад та транскрипцію. Далі учень повторює ці слова разом зі мною, а потім самостійно. Під час першого самостійного читання тексту учнем я виправляю помилки фонетичного та інтонаційного характеру одразу.

Перед другим читанням тексту я прошу учня знайти відповідь на мої питання по змісту тексту і після другого читання я прошу дати відповідь на це питання.

Перед третім читанням я задаю питання по смислу тексту, стимулюючи учня використовувати незнайомі для нього слова, ті які виписував.

Важливо, щоб учні читали й вдома не тільки тексти шкільної програми, а ще й автентичні тексти англійської мови, знайомилися з новими словами, правильно вимовляли. Контроль такого читання я здійснюю за допомогою можливостей соціальних мереж, коли я прошу учнів записати своє виразне читання і надіслати мені для перевірки.

Отже, такі етапи роботи розвивають мислення учнів. Інформація, яку отримує учень формує його світогляд.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Смоліна С. В.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИМОВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 6 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах глобалізаційних процесів та розширення міжнародних комунікацій англійська мова є одним із основних засобів спілкування. Однак досить часто постає проблема нерозуміння співрозмовника. Це трапляється не лише через неправильно вжиту часову форму чи невірну граматичну конструкцію, але й через різні фонетичні помилки. Сформованість фонетичних навичок є неодмінною умовою розуміння співрозмовника, а отже й реалізації комунікативного наміру. Вимова є базовою характеристикою мови, основою для розвитку і вдосконалення вмінь говоріння.

Оскільки саме в основній школі відбувається вдосконалення фонетичних навичок, проблема сформованості слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок є основою розвитку вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності.

Тому метою нашого дослідження було обрано особливості формування вимовних навичок учнів 6 класу ЗЗСО.

По-перше, ми проаналізували психологічні та вікові особливості учнів 11-12 років, і виявили, що це період розвитку слухової та диференційної чутливості та високої здатності до точної імітації. Залучення цих процесів допомагає вдосконалювати фонетичні навички, аби надалі забезпечити безакцентну вимову. Оскільки в учнів є висока здатність до точної імітації, ми пропонуємо збільшити питому вагу рецептивно-репродуктивних вправ.

Важливу роль у процесі автоматизації відіграють зразки та еталони вимови, які сприймають учні. Демонстрація зразків мови може здійснюватись учителем або диктором. Важливим аспектом є використання фонограми, особливо автентичної і начитаної спеціалістами-носіями мови. Вона дає зразкові й незмінні еталони вимови, які можна багаторазово відтворювати [2, с. 108].

Більш того, під час виконання таких вправ ми пропонуємо використовувати можливості соціальних мереж. Наприклад, вчитель може записати аудіо повідомлення для групи учнів, щоб забезпечити індивідуальну імітацію зразка мовлення.

Перш за все, при навчанні іншомовної вимови слід враховувати, що учні уже володіють звуковими засобами рідної мови. З одного боку, це допомагає в оволодінні вимовою нової (іноземної) мови, а з іншого, викликає певні труднощі, спричинені інтерференцією рідної мови [1, с. 106].

Саме тому для нейтралізації негативного впливу у навчанні іноземної вимови слід використовувати порівняльний аналіз рідної та іноземної мов. Даний метод є одним з найважливіших під час навчання нового матеріалу або вдосконалення уже набутого. Наприклад, потрібно враховувати довжину та кількість звуків (в українській мові їх 5, без поділу на довгі та короткі, а в англійській – 12, серед яких є довгі, короткі та дифтонги; а звуків [θ] та [ð] в українській мові взагалі не існує).

Таким чином, вдосконалення вимови учнів 6 класів відбувається на рецептивному та репродуктивному рівнях. Вони досить тісно пов'язані між собою і мають на меті покращення ритміко-інтонаційних та слухових навичок.

Отже, у результаті дослідження, ми визначили, що під час вдосконалення іноземної вимови необхідно враховувати психологічно-вікові особливості дітей, інтерференцію рідної мови та еталони вимови. Забезпечивши виконання даних умов, учні вдосконалюватимуть свої вимовні навички, щоб досягти безакцентної вимови.

Література

1. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.

Роздерій І. І.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. пед. наук,
доц. Смоліна С. В.

КОМУНІКАТИВНІ СИТУАЦІЇ У НАВЧАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ 7 КЛАСУ

Метою навчання іноземних мов у основній школі є формування іншомовної комунікативної компетентності, до складу якої входять усі види мовленнєвої діяльності. З-поміж видів мовленнєвої діяльності діалогічне мовлення посідає чільне місце, проте навчання його викликає багато труднощів, оскільки природне діалогічне мовлення є невідповідним, спонтанним та реактивним видом мовленнєвої діяльності. Ці причини й зумовили обрану тему дослідження, мета якого – визначити дидактичні умови формування й розвитку діалогічного мовлення, яке розвивається, передусім, у роботі з комунікативними ситуаціями.

Проведене нами спостереження під час педагогічної практики, яка проходила з 21.09.2020 – 11.12.2020 у ЗЗСО № 2 I-III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов, виявило значні недоліки у рівні сформованості вимовних навичок в учнів 6-В класу. Тобто, діалогічне мовлення в учнів – формальне, учні вивчають діалоги на пам'ять, що не відображає реального процесу спілкування та потребує вдосконалення з метою досягнення програмних вимог.

Тому, об'єктом дослідження ми обрали комунікативні ситуації у навчанні діалогічного мовлення. Оскільки, вони забезпечать природність та спонтанність діалогічного мовлення.

Інтерв'ю проведене нами з учнями 6-В класу показало, що учні цікавляться спортом, а саме волейболом та комп'ютерними іграми. Ми вважаємо за доцільне сформувати комунікативні ситуації з урахуванням інтересів учнів, тобто ситуація має включати тему спорту, учасники ситуації можуть грати певні ролі. Один з учнів буде представник іншої країни на спортивному змаганні, інший учень – представник України. Один з учнів задає питання команді, що виграла, інший учень – журналіст задає питання команді, що прогнала. До кожної комунікативної ситуації необхідно забезпечити учнів переліком ключових слів. Для слабких учнів доцільно використовувати індивідуальний підхід і забезпечити їх картками з граматичною структурою питань (для ролі журналіста) і відповідей (для ролі спортсменів).

Щодо теми комп'ютерних ігор, якими активно цікавляться учні, ми можемо сформувати комунікативну ситуацію між учнями – представниками різних країн, які познайомилися завдяки онлайн іграм. Один учень представник України задає питання учню, який грає роль представника іншої країни і вони обговорюють питання «Чи багато друзів мають в онлайн іграх». До кожної комунікативної ситуації додаються картки з переліком ключових слів, які потрібно буде використати в діалогічному мовленні. Загалом, недостатня кількість або відсутність створення комунікативних життєвих ситуацій у спілкуванні призводить до зниження рівня розвитку діалогічного мовлення. Тому, створення комунікативних ситуацій є важливим у навчанні діалогічного мовлення.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Смоліна С. В.

KINDS OF MOTIVATION IN LEARNING ENGLISH

Nowadays, there is a vast amount of people who learn English all over the world. Undoubtedly, the huge majority of people know clearly why they need it and what for. Therefore, they have motivation to obtain the necessary information and do utmost in order to have a good understanding of all kinds of skills, be knowledgeable and have cultural awareness.

So, we would like to cover a topic of motivation and focus on kinds of motivation for teaching the monologic speech of pupils of the ninth grade. Please, let me begin from the meaning of motivation. Motivation is a driving factor for actions, willingness, and goals. In psychology, the two main types of motivation are intrinsic motivation and extrinsic motivation. Extrinsic motivation refers to doing an activity to attain some separable outcome, such as earning a reward or avoiding punishment. Together, intrinsic and extrinsic motivations make up the underlying reasons, attitudes, and goals that give rise to human behavior. They are essentially the «why» we do what we do.

As for intrinsic motivation, so it is an inner drive that propels a person to pursue an activity, not for external rewards, but because the action itself is enjoyable. In other words, a person is motivated by the fun, challenge or satisfaction involved with an activity, not for an outside outcome, pressure or reward. Let us give some examples of intrinsic motivation. Let's consider a student's motivation for studying. If a student is highly motivated to study out of interest and curiosity in the subject, or because the student simply enjoys learning, then the action is based upon intrinsic motivation. If, however, a student studies because they want to get the approval of their parents or avoid getting a bad grade, then the action is based on extrinsic motivation.

Intrinsic motivation is considered better than extrinsic motivation because people who are intrinsically motivated are more likely to be: successful – they achieve better results. Committed – they have a stronger sense of personal commitment. Persistent – they perform more persistently and are less likely to quit when facing difficulties. Creative – they are more creative and more likely to come up with novel ideas and solutions. Intrinsic motivation is an important component of creativity.

We strongly believe that intrinsic motivation is better to provide in ninth grades and we would like to give some ways how we can use it.

Firstly, make an open class about the topic «The English language. Why should we learn it and what are the benefits of it?» We think that pupils can be interested by this information and may have a desire to find out more information about it. Moreover, It will help them to decide if they need English in their future job, but in nowadays, certainly, English is a must.

Secondly, invite a native speaker to a lesson due to internet platforms. For instance, Zoom. A native speaker can talk about his country, culture, benefits of getting a job in his country, tests, which pupils will need to pass, et cetera. It will help them to be aware of different aspects as for getting job in a foreign countries,

Thirdly, It is a need to find out which intentions, goals, interests pupils have. It will help a teacher to put all his or her efforts in order to help pupils to find, create, improve themselves.

Moreover, it will be a great idea to use mobile applications for motivating students. Such way will help them to have a daily practice. Also, it has numerous of interesting options such as: tracking a progress, achievements, new levels which are becoming harder and harder. It should challenge them to become the best version of themselves. Thanks to such approach, students can have motivation for improving their skills.

Undoubtedly, everything depends on a personality of students. We need to make sure that every student will be motivated and do utmost in order to help them achieve their intentions, goals, dreams.

To sum up, we believe that intrinsic and extrinsic types are good ways to use in teaching, but it's undeniable that intrinsic type has more benefits and is more appropriate for students, because they know what they would like to expect from their efforts.

ПЕРЕХОД ОТ ОБРАЗОВАНИЯ 1.0 К ОБРАЗОВАНИЮ 3.0 НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Двадцатилетняя история развития Всемирной паутины условно делится на два поколения Веб: Веб 1.0 (Web 1.0) и Веб 2.0 (Web 2.0). Сегодня наблюдается зарождение так называемой семантической паутины или Веб 3.0. Переход от поколения к поколению определяется запуском массового использования нового типа технологий, которые не заменяют предыдущие, а привносят новые принципы работы во Всемирной паутине [2, с. 33]. Таким образом, каждое новое поколение Веб представляется надстройкой к уже существующим технологиям.

На заре XXI века в результате десятилетнего существования Веб 1.0 как хранилища данных появляется его версия, где каждый пользователь получает возможность выкладывать и комментировать информацию – Веб 2.0. Подобная коммуникация и совместное накопление знаний реализуются посредством таких технологий, как блоги, вики, социальные сети и т.д. Образование 1.0 в преломление к традиционному электронному обучению представляет собой использование преподавателем проектора, компьютера, смарт-доски на семинарах и лекциях. Фактически это не меняет модели обучения, а лишь добавляет наглядности к традиционным урокам. Возможен и второй вариант реализации модели Образование 1.0 – обучение через Интернет, т.е. наличие некоторой страницы в Интернете, куда учитель выкладывает свои материалы (лекции, презентации, видеоуроки и т.д.), а учащиеся имеют возможность этим воспользоваться.

Характерными признаками обучения с применением технологий Веб 2.0 является обучение в группе, взаимопомощь; коммуникация, распространение информации, сообщества по «интересам»/целям, возможность индивидуального обучения, самопроизводство и самопотребление информации.

Согласно Т. Бернес-Ли, идея систематизации информации во Всемирной паутине ложится в основу концепции Веб 3.0. По словам одного из основателей теории Интернета третьего поколения Дж. Каланиса, суть Веб 3.0 заключается в создании высококачественного контента силами профессионалов посредством постепенного переноса акцента с платформ и технологий на контент материалов, т.е. на качество содержания информации и ее отбор.

Технологии Веб 3.0 или глобальной базы данных характеризуются неоднородностью, так как включают в себя неограниченное количество понятий, объединенных бесконечным множеством отношений. Поскольку нет точной даты формирования такого феномена, как Веб 2.0, не следует ждать и моментального рождения Веб 3.0, переход к которому происходит постепенно, с запуском большего количества новых сервисов и с их популяризацией. В настоящее время ещё нельзя говорить о широком распространении сервисов Веб 3.0, хотя уже несколько лет существуют базы данных третьего поколения Веб: Freebase, Lexipedia, SynonymFinder, WOLF, ConceriNet.

Итак, с точки зрения образования центральной идеей Веб 3.0 является перенос акцента с технологий на предмет знаний. При этом следует отметить, что семантические сервисы несколько модифицируют традиционное понятие электронное обучение (e-learning), так как органично интегрируются и в традиционное обучение посредством мобильных устройств. Семантические сервисы условно делятся на несколько групп, характеризующиеся рядом дидактических свойств, которые в свою очередь определяют дидактические функции семантических сервисов [1, с. 23].

Литература

1. Амиржанова А. Ш., Скрипникова Е. В. Проблема клипового восприятия студентов начальных курсов факультета искусств. *Современные проблемы науки и образования*. 2019. № 2. Режим доступа : <http://www.science-education.ru/view?id=28712>. Дата доступа : 27.01.2021.
2. Перевернутое обучение – активная форма обучения. URL: <https://nitforyou.com/flippedclassroom>. Дата доступа : 27.01.2021.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 7 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток суспільства та глобалізація вимагають відмінних навичок спілкування та взаємодії. Англійська мова (АМ) має статус мови міжнародного спілкування, яка відкриває можливості для росту та розвитку, а отже є необхідною для опанування на усіх рівнях. Одним із завдань сучасної освіти є пошук оптимальних методів для підтримки мотивації учнів до навчальної діяльності, підвищення їх активності на уроках, зокрема англійської мови, а також формування необхідних навичок. Для шкіл пріоритетним є напрям інформатизації освіти, який дозволить реалізовувати цілі та завдання освіти за допомогою сучасних інформаційних технологій. Серед таких технологій особливого значення набувають мобільні пристрої, такі як планшети та смартфони, адже вони дозволяють збільшити зацікавленість учнів у предметі, дозволяють представити матеріал наочно та інтерактивно.

Значний словниковий запас є базовим компонентом змісту навчання англійської мови у закладах загальної середньої освіти. Метою лексичної компетентності є формування здатності особи до коректного вираження своїх думок та розуміння висловлювань інших (зробіть посилання). Лексична компетентність базується на взаємодії лексичних знань, лексичних навичок та лексичних умінь, що потрібні для успішного спілкування. Для ефективного навчання лексики необхідно використовувати сучасні технології, зокрема мобільні застосунки.

В. Ю. Биков вважає, що мобільні технології для сучасної методичної науки мають розглядатися як засоби навчальної діяльності учнів та професійної діяльності вчителів [1, с. 11].

Мобільні пристрої все частіше використовують як інструменти освітнього процесу, тож активно розвивається технологія мобільного навчання. За даними ЮНЕСКО, мобільне навчання передбачає використання мобільних технологій як окремо, так і спільно з іншими інформаційно-комунікаційними технологіями (КТ) для організації навчального процесу незалежно від місця та часу [2]. Мобільне навчання включає методи, необхідні для досягнення навчальних цілей, такі як ефективне управління шкільними системами, покращення спілкування між навчальними закладами та сім'ями учнів.

Мобільні додатки та онлайн платформи забезпечують ефективне опрацювання шкільного матеріалу, а також можливість подальшого вдосконалення навичок, зокрема лексичних. Мобільні застосунки пропонують широкі можливості для організації роботи з лексичним матеріалом. Робота зі смартфонами або планшетами дозволяє працювати з автентичними посібниками та дидактичними матеріалами, наочними флеш-картками або відео, що спонукає студентів активно працювати, розвивати не лише репродуктивні лексичні навички, а й активізувати усі види мовленнєвої діяльності.

З метою формування репродуктивних лексичних навичок учасники освітнього процесу можуть використовувати ряд мобільних застосунків, таких як *Quizlet*, *AnkiDroid*, *LinguaLeo*, *DuoLingo* та ін. Користувачі можуть працювати над покращенням своїх репродуктивних навичок лексики за допомогою флеш-карт у своїх смартфонах. Мобільні

додатки дозволяють освоювати нову лексику або удосконалювати лексичні навички за допомогою інтерактивних завдань та ігор, що урізноманітнює навчальний процес та підвищує мотивацію. Більшість застосунків мають функцію автоматичної перевірки зроблених завдань, що дає можливість отримати зворотній зв'язок одразу.

Відтак, можна впевнено стверджувати, що навчання лексики з використанням мобільних застосунків має своє підґрунтя та методологічну доцільність. Сучасні технології на уроках іноземної мови підвищують мотивацію до пізнавальної діяльності, забезпечують продуктивне сприйняття, осмислення та запам'ятовування ЛО. Мобільне навчання – це продуктивний метод здобуття знань, який має низку переваг. Тож важливо ефективно організувати процес навчання з використанням мобільних застосунків.

Література

1. Биков В. Ю. Мобільний простір і мобільно орієнтоване середовище інтернет-користувача: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 17. С. 9-37.
2. Мобільне навчання для якісної освіти та соціальної інтеграції. Аналітична записка інституту ЮНЕСКО по інформаційним технологіям. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214679.pdf/>

ПОЛІКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Гащенко А. В.
*Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тютюнник О. М.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ-УЧНЯ

Нинішній стрімкий розвиток освіти тісно пов'язаний з переходом до інтернет-технологій. Веб-технології є ефективним засобом комунікації між усіма учасниками освітнього процесу, вони відкривають доступ до навчальних матеріалів та забезпечують якісне і зручне отримання необхідної інформації. Сьогодні це джерело пошуку інформації про різноманітні професії, що дуже корисно для школярів середньої школи, підвищення фахових знань. Але проблема полягає в тому, що учні цілком не усвідомлюють необхідність і важливість вивчення й розуміння матеріалу, який подає вчитель через інтернет-джерела. Деякі сприймають це як щось розважальне, вони не шукають матеріалу, необхідного для засвоєння певної теми, а просто заходять на простори інтернету, сидять у соціальних мережах чи грають в ігри. Тому постає проблема у вивченні впливу веб-технологій на формування і розвиток особистості.

Вплив інтернет-технологій вивчали ряд українських педагогів-науковців, а саме Ю. Бріскін, І. Адамова, І. Бакаленко, С. Дембіцька, О. Кобилянський тощо. Науковці відзначають, що на сучасному етапі розвитку людства проблема впливу інтернет-технологій на молоде покоління та впровадження їх у навчальний процес середньої та вищої школи є досить актуальною [1, с. 2].

Метою нашого дослідження є вивчення та аналіз педагогічного впливу інтернет-технологій на розвиток особистості-учня.

Рівень розвитку інтернет-ресурсів дає змогу шукати та систематизувати необхідну кількість матеріалу для освітньої роботи. Зараз дослідники констатують надмірне використання учнями інтернет-простору в нецільових потребах, зокрема комп'ютерні ігри, перегляд телевізійних програм та сидіння в соціальних мережах, що призводить до зниження усвідомлення дійсності та стресостійкості. Тому варто інформувати та навчати правильному та цільовому використанню веб-засобів. Слід зауважити позитивні сторони використання інтернет-технологій. Фахівці вважають, що всі зусилля потрібно покласти на спрямування пошуку сприятливих для учнів резервів сучасних інформаційних технологій. Хоч і не вважають інтернет-ресурси безпечними, але вони шукають шлях подолання цієї проблеми.

Орієнтуючись на сьогоднішній день, учні можуть культурно збагачуватися завдяки веб-технологіям. У сучасному світі можна навіть сидячи вдома переглядати художні виставки, знаходити рідкісну літературу (дуже добре учням, які готуються до ЗНО), дивитися розвиваючі відео та грати в інтелектуальні ігри і це все завдяки інтернет-технологіям, які культурно та естетично та всебічно розвивають особистість.

Отже, функціонування освіти неможливе без використання інтернет-технологій, які дають вагомий вплив на розвиток та формування особистості та компетентне користування пошуковими джерелами. Під час їх використання відбувається становлення нової особистості, яка здатна всебічно мислити і орієнтуватися в сучасному світі.

Література

1. Башманівська Л. А. Вплив інтернет-технологій на формування особистості учня в умовах інформаційного простору. *Інформаційні технології в освіті на науці: Збірник наукових праць*. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. Випуск 8. С. 35-39.
2. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / авт. кол.: Биков В. Ю., Лапінський В. В., Шишкіна М. П., Спирін О. М., Руденко В. Д., Дем'яненко В. М., Олійник В. В., Скрипка К. І., Савченко З. В., Горбаченко В. І., Пилипчук А. Ю. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Київ, 2010. 410 с.

Гуляй В. Я.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – докт. пед. наук, доц. Лілік О. О.

ДІАГНОСТУВАННЯ БУЛІНГУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема агресивної поведінки учнів молодшого шкільного віку є актуальною. Вона проявляється в систематичній, довготривалій агресії один до одного. Цей процес не обмежується двома дійовими особами, а охоплює увесь клас. Для розуміння та оцінювання булінгу як прояву агресії, цькування та знущання в середовищі початкової школи необхідні систематичні дослідження, які в Україні фактично до сьогодні не проводилися. Це є однією з причин безрезультатності панівних методів подолання зазначеного явища.

У ході дослідження проблеми булінгу в початковій школі загалом та готовності вчителів до протидії йому в освітньому середовищі зокрема проведено вивчення ситуації на основі використання комплексу теоретичних, емпіричних методів дослідження та методів математичної статистики.

Дослідження здійснене на основі застосування низки психодіагностичних інструментів, а саме: методу соціометрії; тесту «Драматичний трикутник» О.Ю. Ніконової; методики діагностування заздрисності з використанням емоційних подразників: авторської

анкети для дітей «Я та булінг»; авторської анкети для класних керівників «Чи протидію я булінгу?» [1 с. 220; 3, с. 148].

За результатами дослідження з'ясовано, що основним проявом булінгу в дітей молодшого шкільного віку є заборони та ігнорування як форми прихованого цькування. Діти, що належать до демонстративного типу, не використовують у власному арсеналі заборони та ігнорування, адже це не справляє яскравих вражень на інших. До зазначених видів боулінгу частіше вдаються діти тривожного типу, оскільки вони послуговуються більш обережними стратегіями поведінки. Окрім того, заборони й цькування застосовують діти, які схильні до заздрості, отже, булінг варто розглядати і як метод приниження осіб, які є об'єктом заздрості. Він допомагає несвідомо підвищити власну значущість та авторитет, а також компенсувати фрустровані потреби. Це пояснює інструментальність булінгу та заперечує спонтанність його проявів.

Установлено, що більшість вчителів не розглядають булінг серед учнів початкових класів як нагальну проблему та не проводять спостереження за схильністю учнів до цькування. Подекуди вони не розмежовують поняття «булінг» та «агресія», які є різними за значенням, хоча й доповнюють один одного. Булінг – це статичне явище, яке має системний, спланований та усвідомлений характер. Агресія – спонтанний та емоційний вибух, викликаний зовнішніми та внутрішніми подразниками [2, с. 96].

З'ясовано, що шкільний булінг не проявляється в класі з учителем, який є неформальним лідером, цікавиться життям своїх учнів, попереджає і нівелює будь-які спроби фізичного й морального насильства. Проведене експериментальне дослідження дає підстави для висновку, що головним засобом попередження булінгу в початковій школі є злагоджена та професійна діяльність команди педагогів. Учителі мають бути не лише носіями знань із навчальних дисциплін, але й авторитетними арбітрами та спостерігачами в спілкуванні дітей. Завдання вчителя початкової школи – сформувати в дітей потребу в позитивній взаємодії, здатності до співпереживання, толерантність і терпимість до культурних, релігійних і особистісних рис однокласників. Однак це можливо лише за умови цілеспрямованої й послідовної роботи, активного позакласного життя та індивідуальної роботи педагога та учня.

Перспективи дослідження вбачаємо в детальному вивченні видів агресивності, акцентуації характеру, ступенів впливу інстинктів на поведінку дитини з метою розроблення методики підготовки вчителів до протидії булінгу.

Література

1. Абсалямова К. З., Луценко О. Л. Булінг у середовищі молодшої школи – соціально-психологічні й особистісні аспекти. *Вісник Харківського національного університету*, 2013. №1046. С. 216-222.
2. Бовть О. Б. Причини агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку. *Педагогіка і психологія*, 1997. № 1. С. 94-100.
3. Юрчик О. М. Дослідження поширеності насильства серед молодших школярів. *Наукові записки. Серія «Психологія»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 2. С. 145-155.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тютюнник О. М.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти є невід’ємною складовою успішної держави. Дистанційне навчання не може повністю забезпечити освітні потреби, саме тому змішана форма як поєднання традиційного «живого» спілкування з роботою на онлайн-платформах дає можливість рівного доступу до якісного навчання. Це й обумовило актуальність обраної тематики.

Змішане навчання в парадигму української освіти прийшло з американської педагогіки. Інноваційні зміни знайшли своє відображення в працях вітчизняних дослідників В. Андрущенко, С. Гончаренка, М. Євтуха, Г. Єльнікової, О. Коваленко, В. Лозової, П. Стефаніка, О. Ярошенко.

Метою статті є характеристика особливостей змішаного навчання, аналіз засобів та способів його реалізації в сучасному освітньому процесі.

Основу змішаного навчання становить технологія «перевернутого класу» [6, с. 70]. Теоретичний матеріал здобувачі освіти опрацьовують самостійно, а виконання практичних завдань, їх обговорення та оцінювання здійснюється аудиторно під керівництвом учителя або викладача.

Змішана форма навчання може вважатися педагогічною інновацією, оскільки характеризується новизною, актуальністю, поєднанням творчих, оригінальних, нестандартних рішень, здатністю розв’язати актуальні педагогічні проблеми.

Модель змішаного навчання має ряд переваг, зокрема можливість збору даних, одночасне навчання груп учнів чи студентів, перерозподіл викладачем освітніх інформаційних ресурсів між здобувачами освіти, ефективна комунікація між учасниками освітнього процесу [3, с. 23].

Однак технології змішаного навчання потребують уміння володіти інноваційними засобами на високому рівні, вимагають усвідомленого ставлення.

Як зазначає Родіонов М. А., під час змішаної форми навчання можна застосувати три підходи поєднання комп’ютерно-орієнтованих та традиційних засобів навчання:

1. Домінування комп’ютерно-орієнтованих засобів навчання;
2. Домінування традиційних засобів навчання;
3. Рівні умови використання традиційних та комп’ютерно – орієнтованих засобів навчання, що передбачає раціональне їх поєднання з метою компенсації недоліків [4, с. 42].

Серед інструментів реалізації змішаної форми навчання в освітньому процесі можна виділити платформи Zoom, Google Meet; мобільні додатки; соціальні мережі, чати (Telegram, Viber); використання інтерактивних платформ; застосування доповнених віртуальних об’єктів; використання хмарних середовищ та інтегрованих навчальних курсів.

Змішана форма навчання розвиває критичне мислення, навички роботи в інформаційному просторі, розвиває медійну грамотність, зорієнтовує сучасну освіту на підготовку компетентнісної особистості.

Отже, змішане навчання дозволяє оптимізувати часовитрати, надає рівний доступ до якісної безперервної освіти, формує конкурентноспроможність. Здобувач освіти є

активним учасником освітнього процесу, може розбудувати власну освітню траєкторію, отримуючи консультації з боку наставника-педагога.

Перспективними напрямками подальших досліджень у царині технологій змішаного навчання можна вбачати у розробці організаційно-методичних векторів інтеграції дистанційної та класно-урочної систем навчально-виховного процесу.

Література

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 54, вип. 4. С. 1–18.
2. Грубіч Д. Ю. Педагогічні інновації в освіті: поняття та сутність. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40(1). С. 34–39.
3. Кривонос О. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Вип. 8(2). С. 19–23.
4. Родионов М. А. Рациональное сочетание традиционных методов обучения и электронных средств образовательного назначения в математической подготовке студентов экономических специальностей. *Научные исследования в образовании*. 2010. №3. С. 43–47.
5. Терещук С. І. Змішане навчання як нова парадигма системи фізичної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2017. Вип. 146. С. 186–191.
6. Щербакова О. Л. Змішане навчання як форма організації навчального процесу з іноземної мови у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1. С. 69–73.

Михайленко О. В.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – докт. пед. наук, доц. Лілік О. О.

РОЛЬ САМООСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розв'язання проблеми професійного становлення вчителя, його компетентнісний розвиток нерозривно пов'язане з його здатністю до самоосвітньої діяльності. Успішна професійна педагогічна діяльність вчителя початкових класів неможлива без самоосвіти, оскільки вона є важливим компонентом набуття майбутнім учителем усіх професійно необхідних компетентностей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми самоосвіти уможливило висновок: цей феномен є багатовимірним, науковці тлумачать його по-різному: як цілеспрямовану, самостійну роботу особистості над підвищенням своєї професійної

майстерності, яка спрямована на задоволення прагнень, інтересів, потреб людини в різних галузях знання, пізнання навколишнього світу, пошук сенсу власного життя (О. Айзенберг, І. Колбаско, О. Малихін, В. Рогожкін) [1, с. 149].

Самоосвіта за «професійно-центристського підходу» постає професійною функцією особистості, виконання якої сприяє професійній адаптації, розвитку та професійному удосконаленню фахівця упродовж його професійної діяльності [3, с. 29].

Представники «культуроцентристського підходу» І. Гончаров, Л. Коган, А. Кочетов, Л. Рувінський, М. Скаткін розуміють самоосвіту як феномен, що включає сферу культури, професійні інтереси, досвід особистості та широкий спектр загальнокультурного знання [там само, с. 30].

Г. Бичкова, Л. Борисова, О. Лебедева розглядають самоосвіту як форму отримання і поглиблення знань та присвоєння досвіду [2, с. 19]; С. Єлканов, Г. Коджаспірова, О. Кочетов – як процес цілеспрямованого й систематичного самовдосконалення, саморозвитку особистості та її діяльності [3, с. 30].

Л. Себало під самоосвітою майбутніх учителів початкових класів розуміє свідому систематичну та самостійну діяльність у межах освітнього процесу вишу та за його межами, що регулюється особистістю і є основою компетентнісного розвитку майбутнього фахівця [там само, с. 33].

Теоретичний аналіз проблеми дозволив нам визначити самоосвіту майбутнього вчителя як саморегульовану пізнавальну діяльність, яка орієнтує його на формування професійної компетентності та особистісний розвиток.

Компетентнісний підхід впливає на розвиток самоосвіти майбутніх вчителів початкових класів, оскільки спрямовує їх на професійну діяльність, враховує цілі освіти, потреби практичної та професійної діяльності фахівців. За допомогою компетентнісного підходу відбувається орієнтація студента на різноманітність професійно-педагогічних і життєвих ситуацій, пошук оптимальних професійних рішень та прогнозування можливих результатів і наслідків їх прийняття. Окрім того, компетентнісний підхід сприяє мотивації майбутніх учителів до свідомої самоосвітньої діяльності, яка сприятиме не тільки розвитку їх професійної компетентності у період професійної адаптації та подальшої професійно-педагогічної роботи після закінчення вишу, а підвищенню ефективності освітнього процесу й успішному оволодінню професією.

Література

1. Айзенберг А. Я. Самообразование: история, теория и современные проблемы. Москва : Высшая школа, 1986. 126 с.
2. Кулюткин Ю. Н., Бездухов В. П. Ценностные ориентиры и когнитивные структуры в деятельности учителя. Самара: СамГПУ, 2002. 400 с.
3. Себало Л. І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до самоосвітньої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 265 с.

Науковий керівник – докт. пед. наук, доц. Лілік О. О.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

Університетська освіта спрямована на підготовку конкурентоспроможних професійних кадрів, які володіють якісними знаннями, вмінням швидко адаптуватися до умов, що змінюються, генерують креативні задуми та ідеї, а також можуть брати участь у створенні висококласного, нового, інноваційного продукту інтелектуального характеру. З метою реалізації вищевказаних завдань необхідним є застосування відповідних засобів та технологій навчання, які б виконували роль ефективних педагогічних інструментів.

Стрімкий розвиток вищої освіти в Україні, викликаний часом, вимагає і від викладача, і від здобувача інших підходів, мислення та бачення організації освітнього процесу. Явища модернізації, що виникли у суспільстві, частково пов'язані і із запровадженням Болонської системи, умови якої акцентують увагу на розвитку особистості студента у сфері медіа. Головною складовою цієї сфери є мультимедійні технології.

Мультимедіа – (від англійського терміну *Multum + Medium* – багатокомпонентне середовище) – це комп'ютерні інтерактивні інтегровані системи, що забезпечують роботу з анімованою комп'ютерною графікою і текстом, мовою і високоякісним звуком, нерухомими зображеннями і відео [1]. В узагальненому вигляді «мультимедіа» є технологією, що описує порядок розробки, функціонування і застосування засобів обробки інформації різних типів; інформаційним ресурсом, створеним на основі цієї технології; комп'ютерним програмним забезпеченням, вище згаданого інформаційного ресурсу; комп'ютерним апаратним забезпеченням, за допомогою якого стає можливою робота з інформацією різних типів [3, с. 60].

Напрямок медіа навчання та медіа освіти сприяє виникненню якісно нових форм проведення занять, контролю знань здобувачів освіти, їх самостійної роботи, а також є важливою складовою компетентного підходу у навчанні. Серед педагогів існує думка, що компетентності є синтезом практичних умінь та теоретичного базису, які впливають на здійснення професійної педагогічної діяльності.

Для учасників освітнього процесу в ЗВО надважливим є розвиток однієї з ключових компетентностей – інформаційної. Вона має безпосередній зв'язок із застосуванням мультимедійних технологій, оскільки передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу [2]. Слід зазначити, що основою використання мультимедіа технологій є саме аналіз та фільтрація інформації. Мультимедійні технології інтенсифікують освітній процес і підвищують мотиваційну складову у студентів, що у свою чергу відображається на загальних результатах успішності здобувачів вищої освіти.

Отже, інформатизація суспільства у контексті світових глобалізаційних процесів зумовлює загострення уваги на використанні мультимедійних технологій, які, на нашу думку, є прогресивним та перспективним напрямком у вищій освіті України. Упровадження даних технологій на семінарських, практичних чи лекційних заняттях

дозволить розкривати теми занять більш глибоко з мінімальними затратами часу, яскравим акцентуванням на тій чи іншій проблемі. Майбутні фахівці можуть оволодіти вміннями, навичками інформаційної та комунікативної взаємодії та оптимального використання навчального часу для дослідницьких пошукових вмінь, приймати оптимальні рішення у своїй професійній діяльності.

Література

1. Вересоцька Н. О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі освітньої галузі «Технологія». URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/gvpdpu_2013_28_1_15.pdf
2. Ключові компоненти компетентності вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/method/9170>
3. Полюга Г. В. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ. *Наукові записки*. 2008. №8. С. 59-63.
4. Яворська Н. В., Титар В. В. Мультимедійні технології в сучасній освіті: матеріали X міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 11-12 листопада 2016 р. Київ, 2016. С. 35-39.

Павленко Д. І.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тютюнник О. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОРОВОЇ НАОЧНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У зв'язку з реформуванням системи загальної середньої освіти та, зважаючи на епідеміологічну ситуацію в країні, набуває нового значення дистанційна форма та зростає роль наочності, зокрема зорової. Тому з'являється потреба дослідження особливостей використання зорової наочності під час дистанційного навчання.

Проблему особливостей використання зорової наочності під час дистанційного навчання досліджували такі вітчизняні педагоги: Бушак Г.А. [2], Дідик Л.В. [3], Муковіз О.П. [4], Шиліна Г.А. [5] та ін.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей використання зорової наочності під час дистанційної форми навчання.

На сьогодні в інтернеті існує безліч інструментів, платформ та застосунків, за допомогою яких можна створювати різноманітні візуалізації навчального матеріалу, що сприяє реалізації принципу наочності. Адже словесні пояснення учням запам'ятовуються набагато краще, якщо інформація доповнюється зображеннями, відео чи схемами.

У системі дистанційного навчання, на думку Гаврілової Л. Г., важливим стає принцип «...наочності, що в умовах функціонування інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища перетворюється на принцип мультимедійності» [1, с. 258]. Одним із різновидів наочних засобів навчання під час дистанційної форми освіти є зорова наочність. Остання передбачає використання різноманітних засобів: зображення, схеми, діаграми, меми, комікси, онлайн-дошки, ребуси, стрічки часу тощо.

Великий попит серед молоді зараз мають яскраві й смішні меми та комікси. Що заважає використовувати їх під час дистанційного навчання? Можна давати дітям вже готові комікси чи меми, а ще краще – пропонувати вигадати їх самостійно. Для створення мема чи комікса не обов'язково мати папір та олівці, а є можливість легко і швидко створити їх за допомогою спеціальних інтернет-застосунків. Наприклад: «StoryboardThat», «Canva», «iLoveIMG», «Comic Master» тощо.

Під час традиційної форми навчання у школі неабияку роль виконує дошка. За дистанційного навчання альтернативою їй можуть стати різноманітні онлайн-дошки: «Jambord», «ClassroomScreen», «IDroo», «Padlet» та інші. З їх допомогою можна малювати, писати текст різними кольорами на стікерах, розміщувати зображення й посилання тощо.

Використання цікавої інфографіки під час дистанційних уроків – це ключ до зацікавлення учнів та кращого засвоєння ними важливої інформації. Візуалізувати навчальний матеріал можливо не лише за допомогою презентацій у застосунку «Microsoft PowerPoint». Наприклад, платформу «Canva» можна використовувати як для «мозкового штурму», так і для створення різноманітних плакатів та схем. Під час вивчення перебігу важливої події або біографії історичної особи доцільно було б використати стрічку часу. У пригоді стануть наступні інтернет-застосунки: «Time.Graphics», «WheninTime», «Dipity»...

Отже, зорова наочність зацікавлює учнів, заохочує до навчання, структурує й допомагає коротко відобразити великі обсяги інформації тощо. Сучасні комп'ютерні технології створюють нові можливості для урізноманітнення навчального процесу шляхом створення інфографіки. Але у жодному разі не варто зловживати наочністю під час дистанційної форми навчання. Добираючи ту чи ту наочність варто враховувати такі принципи: доцільність наочності (відповідність потрібній інформації), відповідність віку учнів, виділення головних моментів, відсутність повторюваності однакового виду візуалізації на кожному занятті, не перенавантажувати учнів надмірною кількістю наочності.

Література

1. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : дис. докт. пед. наук : 13.00. Київ, 2014. 586 с.
2. Буцак Г. А. Можливості віртуального навчального середовища та навчальні стилі студентів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2013. № 775: Інформатизація вищого навчального закладу С. 83–89. URL: [http:// ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/24417](http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/24417).
3. Дідик Л. В. Наочність як засіб розвитку комунік. мотивації навчання усного ін. спілкування. Збірник наук. праць «Психологія». К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. 2002. 246 с.
4. Муковіз О. Особливості організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія. 2013. Вип. 28(2). С. 211-218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2013_28_2_42.
5. Шиліна Г. А. Дистанційне навчання української мови – складова сучасної мовної освіти. ЗОШПО. Науково-практична конференція. Філософія освітнього простору особистості URL: <http://forum51.blogspot.com/>. 2014. URL: <http://forum51.blogspot.com/p/2.html>.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тютюнник О. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПОВОЇ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ стрімко розвивається в усіх сферах людської діяльності. Розвиток науки спонукає вчителів до введення нових форм і технологій в організації навчального процесу. Однією з таких технологій є інтерактивна, під час якої учень приймає безпосередню активну участь у навчанні. Саме групова форма роботи є важливою складовою задля досягнення навчальної мети.

Велика кількість педагогів-науковців займаються дослідженням питання організації групової форми роботи в процесі навчання. Значний внесок у дослідженні внесли такі науковці, як: В.К. Дяченко, В.В. Котов, О.Г. Ярошенко, А.А. Мухіна, С.Ю. Ніколаєва та інші.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей застосування групової форми роботи на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти.

Групова діяльність є формою організації навчання в невеликих групах учнів, які об'єднані спільною навчальною метою за опосередкованого керівництва вчителя. Під час групової форми роботи виникає невеликий колективний зв'язок між учнями, які навчаються мислити разом, висловлювати свої та вислуховувати думки та точки зору інших й сприймати їх.

Прийоми навчання під час співпраці вчителя і учнів реалізуються у процесі виконання учнями ігрових завдань. Таким чином здійснюється практична реалізація, яка орієнтована на створення умов для активної співпраці між учнями в запропонованих учителем ситуаціях під час проведення уроків з іноземної мови.

Дещо складним завданням для самого вчителя є правильне формування груп (3-4 особи). Щодо формування існують критерії – а саме, як: пізнавальні інтереси, можливості в навчанні (високі, середні, низькі), інтерес до запропонованих тем, види спілкування, за якоюсь ознакою (в одну групу ідуть ті, хто любить спорт, в іншу – хто любить малювати тощо) та ін. Вчитель або за критеріями обирає учасників груп, або це виконується за побажаннями самих учнів.

Вже сформованим групам дається спільне завдання, кожен учень у групі виконуватиме свою роль у реалізації цього завдання. Внаслідок такого розподілу виникає така ситуація, що кожен учасник несе відповідальність не лише за власну роботу, а й за роботу інших учнів та групи в цілому. Одні учні допомагають іншим, і таким чином робота буде виконана якісно. Але не слід забувати і про відповідальність за свою частину роботи. Тому тут стають важливими такі якості учня як уважність, самостійне опрацювання, вміння слухати та вміння тактовно висловлювати свою думку.

Необхідно відмітити те, що сприйняття мовлення ґрунтується не лише на сенсорних, але й на моторних компонентах. Це означає, що формування бази сприймання ІМ потребує функціонування мовленнєворухових подразників [1].

Значну роль відіграє групова форма у досягненні виховної функції навчання. За допомогою неї формуються тісні колективні зв'язки між учнями, виявляються гуманні якості особистості, а також розвивається та вдосконалюється відчуття відповідальності в учнів, не лише перед іншими учасниками, а й перед ними самими.

Отже, групова форма роботи буде надзвичайно корисною та ефективною під час проведення уроків іноземної мови. Саме вона може бути реалізована на будь-якому з етапів уроку через інтерактивні вправи та моделювання учнівських ситуацій. Ця форма роботи дає змогу залучити до виконання завдань абсолютно всіх учасників навчального процесу, а також дає можливість позбутися певного суб'єктивізму в оцінюванні, оскільки оцінка ставиться одна на всю групу. Групова форма роботи допомагає розкрити потенціал учнів та згуртовує їх.

Література

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.

Сердюк Т. І.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Тютюнник О. М.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНО СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

На сьогодні, полікультурна освіта є важливою концепцією в освітній системі нашого суспільства. Вона постійно трансформується та вдосконалюється, аби відповідати потребам прогресивного людства. Саме полікультурне виховання має на меті забезпечити гармонійне співіснування представників етнічних, релігійних, мовних спільнот у демократичному суспільстві. Розвиток і вдосконалення полікультурної особистості, формування якої можливе лише в умовах полікультурної освіти, може призвести до якісних змін соціальних умов життя, до нової культури, що впливає на добробут суспільства. За цих умов зростає наукове і практичне значення розробки основних філософських та ідеологічних засад, загальних принципів, загальноприйнятих норм взаємоповажного, мирного і толерантного співіснування між цивілізаціями, народами, культурами та націями. Підтримка культурної ідентичності, зміцнення етнічної ідентифікації та збереження різноманіття існуючих цивілізацій стає нагальною потребою. Для цих цілей освіта повинна сприяти, з одного боку, особистісному усвідомленню свого коріння і, тим самим, визначенню місця, яке особистість посідає у світі, а з іншого боку – прищеплювати їй повагу до інших культур.

Полікультурний компонент виховного процесу в закладах загально середньої освіти забезпечує успішну взаємодію школярів, які представляють різні культури в сучасному громадянському суспільстві.

Отже, організація полікультурного виховання в закладах загально середньої освіти реалізується через низку надважливих принципів. Розглянемо найважливіші з них.

Головним у системі полікультурного виховання є *принцип гуманізму*, що ґрунтується на беззаперечному визнанні загальнолюдських і громадянських прав людей, які є представниками різних культурних спільнот.

Принцип діалогової взаємодії, який передбачає рівність різних культур, колективну відповідальність, взаємозалежність і співпрацю у тому чи іншому суспільстві.

Принцип цілісності культурної картини світу, що у своєму контексті містить узагальнення системи поглядів на світ, який складається з різних культурних, релігійних, етнічних груп, а також усвідомлення людиною свого місця в ньому.

Принцип культурної відповідності який має за мету духовну єдність, наступність та спадковість поколінь, що забезпечується поєднанням в полікультурному вихованні історії, мови, традицій та звичаїв різних культур.

Принцип громадянської участі та взаємодії, що забезпечує представників різних культур можливістю долучатися як до обговорення та прийняття рішень на рівні шкільного самоврядування і позакласних заходів, так і брати участь в суспільно-корисній роботі, організації навчальних поїздок тощо в закладах загально середньої освіти.

Принцип позитивного ставлення до культурної багатоманітності, який розглядає проблемні ситуації, спричинені взаємодією різних культур, а також має на меті знаходити шляхи вирішення наявних проблем.

Принцип міждисциплінарності та комплексності, що передбачає висвітлення ідей полікультурності у структурі всіх навчальних предметів [1].

Окрім цього полікультурне виховання не повинно обмежуватися лише здійсненням виховної роботи. Насамперед нові ідеї та підходи мають закладатися до шкільних програм і підручників, у предмети народознавчого циклу – мову, історію, літературу, етнографію, географію тощо, адже полікультурне виховання – це ще й множинність засобів отримання знань [2].

Усі вищезгадані принципи так чи інакше спираються на поняття толерантності. Толерантність – це гармонія різноманітності. Толерантність – не є поступкою чи поблажливістю. Толерантність – це, перш за все, активна позиція, обумовлена визнанням загальних прав людини та основних норм свободи, викладених у міжнародно-правових актах у галузі прав людини.

Як наслідок, толерантність передбачає, що, з одного боку, суб'єкти взаємодії зберігають свою незалежність і самостійність, а з іншого – їм не потрібно обмежувати свободу інших, розуміючи та визначаючи свою ідентичність та власну гідність, поважаючи їх право вибору, право бути різними у своїх поглядах, інтересах, звичках, переконаннях, які водночас не повинні протистояти ідеї самої толерантності.

Таким чином, завдання української системи освіти та виховання, зокрема у закладах загально середньої освіти, полягає у сформуванні здатності молодшої особистості до злагодженого життя в полікультурному суспільстві, при цьому поважаючи і бережучи цінності як власного, так і інших народів.

Література

1. Кендзьор П. І. Основні засади організації полікультурного виховання в педагогічній системі школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 1 (55).
2. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і навчальний предмет: актуальні проблеми. *Шлях освіти*. 2003. № 1. С. 39-43.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Шуміло С. М.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ОСВІТНІХ ОСЕРЕДКАХ НА УКРАЇНО-БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛ. XVII СТ.

Реформація – широкий суспільно-релігійний рух в Європі XVI – XVII ст. що став реакцією на духовну і культурну кризу Церкви та феодальних відносин. Він швидко поширився на більшість європейських країн, а з другої чверті XVI ст. – і на українські землі.

Культурними здобутками Реформації стали переклад і активний друк Біблії та поширення книжності взагалі, а також – формування системи освіти за новими принципами та методами. Деякі актуальні елементи сучасної системи освіти були започатковані саме реформаторами в період раннього Нового часу.

Історичний розвиток українських земель в XVI – на поч. XVII ст. відбувався в складних умовах, оскільки їх переважна частина перебувала у складі інших держав, а фактор релігійного розмаїття мав суттєвий вплив на розвиток освітнього процесу.

Особливістю Реформації в Речі Посполитій було те, що її впливи збіглися тут зі складним періодом у Православній та Католицькій Церквах та пов'язаною із цим кризою в освітній справі на наших землях.

Реформаційні осередки натомість стали чудовою альтернативою, про що свідчать переходи учнів зі шкіл інших конфесій. Зацікавленість протестантів у створенні нових шкіл обумовлювалась необхідністю розуміти Біблію без посередництва церкви та здатністю вирішувати виклики Нового часу. Але реформаційні освітні осередки не були суто богословськими школами: вони виховували «людину, готову до участі у політичному і культурному житті» [1, с. 132]. Такі ідеї знайшли прихильників серед вищих верств населення.

За короткий проміжок часу реформаторські навчальні заклади набули надзвичайної популярності, а кількість учнів в них стала значно більшою, ніж в православних та католицьких школах.

Цьому сприяла розгалужена освітня мережа, що пов'язано зі створенням шкіл при кожній громаді. На відміну від католицьких та, фактично, відсутніх на той момент православних шкіл реформаторські заклади мали такі особливості:

– Спадковість освіти – школи були поділені на початкові, середні та вищі. В них, окрім «сім вільних наук», викладали теологію, філософію, право, етику, історію, натурфілософію та інші предмети природничо-математичного, гуманітарного та практичного характеру, що були пов'язані з потребами реального життя.

– Конфесійна, станова й етнічна відкритість.

– Ідейна близькість до загальноєвропейських гуманістичних традицій, що проявлялося в створенні освітніх програм та статутів за європейськими зразками.

– Всі програми протестантських шкіл будувалися на так званих «демократичних принципах»: активна участь у функціонуванні школи як духовних так і світських осіб, відкритість у відносинах між школами різних течій протестантизму, ініціативність у виборі освітньої програми для кожного навчального закладу, обмін викладачами, децентралізація шкільної системи.

Різні течії протестантизму та конкретні навчальні заклади часто мали свої внутрішні особливості. Так, кальвіністські школи найчастіше були історико-філологічного спрямування. Їхня особливість – тематична багатоманітність. Социніанські школи, найвідомішою з яких є Раківська, мали правознавче спрямування. У них було запроваджено курси трудового навчання, на якому кожен учень мав оволодіти певним ремеслом. У Віленській школі могли навчатися дівчата, було відкрито гуртожиток, найкращим студентам виплачували стипендію. В Лешнівській школі дванадцять найрозумніших учнів, не зважаючи на своє матеріальне становище, могли навчатися безкоштовно. У Дубецькій школі існувала своєрідна спеціалізація, що поділялася на вищі класи теології, філософії та права.

Найвідоміший педагог та теоретик шкільної освіти Ян Амос Коменський також працював на території України і діяв у межах реформаторської школи.

Отже, освітня ситуація, що склалася в XVI – першій половині XVII ст. на землях Речі Посполитої, сприяла тому, що в розвитку освітнього процесу одну з головних ролей відіграло протестантське шкільництво, яке вперше вийшло за рамки статичної богословської школи та запровадило освітній стандарт європейської гуманістичної школи, поєднаної з ідеями Реформації.

Реформація в Україні не набула ідейної міцності, але залишила глибокий позитивний слід на розвитку українського освіти, а відтак суспільства та культури.

Література

1. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні. Київ: Поліс, 1996. 350 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ

Блохіна В. В.
*Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Шуміло С. М.

ГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВИДІЛЕННЯ ВАЖЛИВИХ МОМЕНТІВ У ЛАВРЕНТІВСЬКОМУ ЛІТОПИСІ

Книжна графіка є яскравою та невід'ємною частиною середньовічної книжної культури. Ми розглядаємо ініціали, графічні позначки або виділення окремих слів, кольорові виділення з точки зору їх значення для історичних та філологічних досліджень. Через ці виділення простежується ставлення авторів не тільки до букви та книги загалом, але й до сучасних їм подій.

Пропонуємо розглянути графічні засоби виділення найбільш важливих моментів тексту на прикладі Лаврентіївського літопису.

Рукопис написаний на пергамені двома шрифтами: уставом (перші 40 аркушів, які ми і розглянемо) і напівуставом (подальші аркуші).

Починаємо аналіз виділення з власних назв. Знаменно, що раніше вони не виділялись великою літерою, як у наш час, книжник видозмінював якусь одну літеру в середині слова. Найчастіше це були букви омега, он, дзело та деякі інші. У Лаврентіївському літописі книжник особливу увагу приділяє букві ферт: уже на першому аркуші, на початку біблійної оповіді про опис територій світу, позначено Ефиповью – Ефіопію з характерними крапками всередині літери. Яскраві моменти наявні у виділенні імен. Наприклад, у фрагменті з морським походом князя Ігоря на греків 941 року, згадується противестіарій Феофан зі схожими крапками у середині літери ферт. У згадці імені святого Єльфєрья писець також використовує елемент виділення ферту крапками. У цих виділеннях ми можемо побачити акцент книжника на особах видатного військового або відомого релігійного діяча.

Прикметно, що на одній зі сторінок Літопису слово «печенеги» написано впритул рядка, незважаючи на те, що його можна було перенести на новий, і літера «ять» більше схожа на хрест, ніж на букву. Думається, у цьому відображено ставлення книжника до ворожого кочового народу, який довгий час наводив страх на русичів.

Кольоровим червоним завжди виділені роки. Перша дата, яка згадується у рукописі – 852 рік; саме у цей час князь Михайло починає правити у Болгарії; він був перший, хто запровадив християнство як державну релігію (865 р.). Далі всі дати у Лаврентіївському літописі, як і у багатьох інших, скурпульозно чітко окреслені у

послідовному порядку, навіть якщо деякі роки не мали визначних подій (їх все одно зафіксували у вигляді хронологічного ланцюга: «В год 6368 (860). В год 6369 (861). В год 6370 (862) і т.д.») До речі, саме ця особливість відрізняє давньоруські літописи від візантійських: хроніки мали на меті закарбувати виключно важливі події життя імперії і могли навмисно пропускати ті роки, у які нічого особливого не відбувалось. Давньоруські книжники не могли «дозволити собі» подібних пропусків. Наступний рік вони завжди записували червоним чорнилом, а деякі провідні дати фіксували з нового рядка.

Ще один елемент графіки, на який потрібно звернути увагу, – ініціали. Знаменно, що аналізуючи окреслення певних подій за допомогою ініціалів, можна простежити деяку закономірність. Окрім естетичного значення, оздоблені перші літери виділяли найбільш важливі моменти військово-політичного або релігійного характеру. Наприклад, так виділені сюжети про царя Михайла, за якого сталося хрещення слов'ян, від чого починається позначення дат у Літописі; перші договори русичів з греками; успішні військові походи; місіонерська розповідь Філософа тощо.

Оскільки ініціали створював не книжник, а художник, у Літописі є пусті місця, залишені книжником для художника. За цим ми можемо розуміти різне ставлення до певних подій у того, хто пише та хто прикрашає.

Наведені елементи графіки є лише одними з багатьох інших. Усі вони ще потребують подальшого ретельного вивчення історичного та філологічного характеру. Дослідження Лаврентіївського літопису, його ініціалів та інших графічних виділень допомагають більш глибоко зрозуміти картину світу середньовічного книжника, простежити поступове усвідомлення народом себе як єдиної держави, оскільки з'являється низка причин створювати літописні оповіді та фіксувати історичні моменти.

Для книжної графіки Середньовіччя характерна ще і певна забута естетика – виділення окремих частин, вставка візуально красивих позначок, які не несуть смислового навантаження, а тільки естетичне.

Література

1. Лаврентьевская летопись: Факсимильное издание. Санкт-Петербург: ООО «Из-во “Росток”», 2017. С. 1–40.
2. Лурье Я. С. Летопись Лаврентиевская. *Словарь книжников и книжности Древней Руси. Вып. 1: XI – первая половина XIV в.* АН СРСР. ИРЛИ; Отв. ред. Д.С. Лихачев. Ленинград: Наука, 1987. С. 241–245.
3. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту. Київ: Грамота, 2007. С. 9–67.
4. Лихачев Д. С. Текстология: на материале русской литературы X–XVII вв. / при участии А. А. Алексева и А. Г. Боброва. Санкт-Петербург: Алетейя, 2001. 758 с.
5. Шумило С. М., Грецькая И. П. Изменения в восприятии категории времени в Древней Руси, произошедшие после принятия христианства (на примере фактов языка и древнерусских литературных произведений). Шумило С. М. Поэтика церковной прозы (XI–XX ст.): Збірник статей. Чернігів: Вера и жизнь, 2014. С. 20–31.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ
КОНЦЕПТУ «ДОБРО» В ІДІОЛЕКТІ
М. КОЦЮБИНСЬКОГО**

У творчості кожного письменника акумульована система духовних цінностей. Серед них важливе, а часто й центральне, місце належить етичним категоріям «добра» і «зла». Актуалізація в контекстах цих категорій споріднює, певною мірою, мовомислення письменників з інтенціями релігійних проповідників. Діяльність і перших, і других спрямована на почуттєві стани адресатів, їхній внутрішній світ [2]. Дослідження вербалізації духовних цінностей у творчості будь-якого письменника є важливим та актуальним, його логічно розпочинати із лексико-семантичного поля концепту «добро». У роботі поняття «концепту» розглядаємо як ментальне утворення, що належить до базових компонентів розумового коду людини, має впорядковану внутрішню структуру і є результатом пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості і суспільства [1, с. 285].

Структура лексико-семантичного поля передбачає виокремлення в його межах ядра, навіколоядерної та периферійної зон. Кількісний аналіз виявив, що в художньому ідіолекті М. Коцюбинського ядро цього лексико-семантичного поля репрезентовано лексемою «добро», її словоформами та сукупністю споріднених однокореневих слів, які пов'язані спільною семантикою (незалежно від їхньої частиномовної належності). Отримані результати представлено у зведеній таблиці (Таблиця 1), яка свідчить про зафіксований 121 випадок уживання словоформ та однокореневих слів. Так, лексему «добро» в її початковій формі у всіх обстежених творах письменника вжито 27 разів, а 22 словоформи та однокореневі слова використано автором 121 раз.

Загалом лексеми з коренем «добр» у трьох томах художніх творів М. Коцюбинського вжито 465 разів. Проте не завжди слова з цим коренем уналежнюємо до ядра поля, наприклад, лексеми на зразок «добридень» можна не залучати до складу аналізованого лексико-семантичного поля концепту «добро».

Подальший аналіз лексико-семантичного поля концепту «добро» передбачає виявлення та характеристику таких мовних фактів:

а) з'ясування, у яких значеннях уживається лексема *добро* в контекстах творів письменника, оскільки низку значень уже фіксують тлумачні словники української мови. Так, в академічному тлумачному словнику української мови в 11-ти томах виокремлено п'ять лексико-семантичних варіантів [9, с. 323], а «Великий тлумачний словник» В. Т. Бусела фіксує вже шість значень цієї лексичної одиниці [3, с. 307];

б) розрізнення випадків слововживання лексеми та її лексико-семантичних варіантів в авторській мові й у мові персонажів;

в) виявлення динамічних процесів слововживання лексеми та її лексико-семантичних варіантів, ідучи від аналізу мови перших творів письменника до останніх.

Переконані, що такий аналіз лексико-семантичного поля концепту «добро» актуальний для виявлення та характеристики досліджуваних мовних фактів, хоча й він не забезпечує повної картини всіх складників лексико-семантичного поля концепту «добро» в ідіолекті М. Коцюбинського. Останнє стосується периферійної зони, виявлення компонентів якої передбачає контекстуальний аналіз на рівні асоціативно-образних парадигмальних структур. Проведений аналіз дозволяє максимально повно виділити та характеризувати ядерну та навіколоядерну зони досліджуваного концепту.

Таблиця 1

Встановлено, що ключовий вербалізатор концепту – лексема «добро» – в ідіолекті М. Коцюбинського об’єктивує такі семантичні плани:

- 1) позитивна оцінка будь-яких фрагментів довкілля (антипод – зло):

...світло – то ідея, що дала зміст життю, то свідомість своїх обов’язків, тепло – віра в перевагу добра над злом, правди над кривдою, світла над темрявою... [8, с. 187];

- 2) позитивне ставлення до людини (добре – погано):

...А Насті ж добре у Гната? Чи жалує її Гнат? [5, с. 77];

- 3) майно, речі, пожиток:

...най продадуть усе моє [Гната] добро та визволяють мене з тюрми... [5, с. 95];

- 4) іронічні висновки щодо мовленого:

...Марійка вхопить торбу та навікача, а ми за нею!.. Добре, Дмитрику? – Еге, «добре»! А як дід зверху костуром? [7, с. 152];

- 5) згода:

Добре, я [Тихович] говоритиму по-молдуванськи, тільки не знаю, чи зрозумієте [9, с. 221];

- б) прагнення уникати конфліктів:

...Пішов би ти до його, порадився... – Добре, мамо, піду... [6, с. 142].

1	добрі	26
2	добрий	2
3	добрім	2
4	добрість	2
5	добрішим	1
6	добро	27
7	доброго	6
8	добродзею	17
9	добродієвого	1
10	добродії	1
11	добродій	3
12	добродію	2
13	добродія	2
14	добродушна	1
15	добродушний	2
16	добродушні	1
17	добродушно	7
18	доброї	5
19	добрим	2
20	доброму	2
21	доброю	1
22	добру	8

121

Отже, аналіз виявив, що лексико-семантичне поле концепту «добро» в художньому ідіолекті М. Коцюбинського репрезентоване одиницями різних лексико-граматичних класів, які об’єднані в поле на підставі спільної семи ‘добро’. Ключовий вербалізатор концепту – лексема «добро» – в ідіолекті письменника об’єктивує загальнофілософські та оцінні семантичні плани, індивідуально-авторське уявлення про зміст концепту «добро».

Література

1. Бацевич Ф.С. Концепт. «Українська мова». Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2007. С. 285.
2. Бойко Н. І. Комплексна вербалізація світу емоцій в ідіолекті Михайла Коцюбинського. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/677>

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Коцюбинський М. М. Твори в семи томах. Т.1–3. Київ: Наукова думка, 1973.
5. Коцюбинський М. М. На віру, с. 77, с. 95 в кн. Коцюбинський Михайло. Твори в семи томах. Т.1. Повісті, оповідання (1884-1897). Київ: Наукова думка. 1973. 408 с.
6. Коцюбинський М. М. Ціпов'яз с. 142 в кн. Коцюбинський Михайло. Твори в семи томах. Т.1. Повісті, оповідання (1884-1897). Київ: Наукова думка. 1973. 408 с.
7. Коцюбинський М. М. Маленький грішник, с. 152 в кн. Коцюбинський Михайло. Твори в семи томах. Т.1. Повісті, оповідання (1884-1897). Київ: Наукова думка. 1973. 408 с.
8. Коцюбинський М. М. Хо. Казка, с. 187 в кн. Коцюбинський Михайло. Твори в семи томах. Т.1. Повісті, оповідання (1884-1897). Київ: Наукова думка. 1973. 408 с.
9. Коцюбинський М. М. Для загального добра, с. 221 в кн. Коцюбинський Михайло. Твори в семи томах. Т.1. Повісті, оповідання (1884–1897). Київ: Наукова думка. 1973. 408 с.
10. Словник української мови: В 11 т. / Ред. кол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Том 2. 1971. С. 323

Вакула М. Ю.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Красавіна В. В.

МОТИВАЦІЙНО-ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФІТОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ ТА РОМАНСЬКИХ МОВ)

Фітоніми є найбільш архаїчним пластом лексики. Ботанічна номенклатура генетично являє собою систему найменувань рослин, що складається із загальновідомих слів, утворених шляхом семантичних змін праїндоевропейських основ, безпосередньо запозичень із індоєвропейських мов (іноді з інших мовних сімей), а також штучних утворень, побудованих за різними моделями (наприклад, латинських, грецьких, рідше – англійських, німецьких та французьких системних термінів). Ядро системи найменувань тієї чи іншої рослини створюють літературні, народні та наукові назви, що становлять її ближню периферію, а просторічні й діалектні форми, ботанічні й фармацевтичні назви – далеку периферію.

Мета нашого дослідження: з'ясувати вмотивованість фітонімів у германських, романських і слов'янських мовах, зокрема в українській, показати їх образне сприйняття представниками різних культур і носіями різних мов, виявити як універсальні, так і національно специфічні риси, розкриваючи таким чином особливості національного бачення картини світу.

За принципом номінації виділяють дві групи фітонімів: зумовлені об'єктивними факторами й пов'язані з суб'єктивними чинниками. У найменуванні рослин найчастіше трапляються назви, пов'язані із зовнішнім виглядом рослини, рідше – з іншими характеристиками:

- 1) схожість за формою фітоніма або його частини з іншою рослиною;
- 2) схожість рослини з тваринами і їх частинами тіла;
- 3) подібність із людиною і частинами її тіла;

- 4) характер поверхні рослини або її частини;
- 5) схожість фітоніма з предметами побуту;
- 6) колір рослини і її частин;
- 7) смакові якості фітоніма;
- 8) запах рослини;
- 9) місце і час зростання;
- 10) характер використання рослини [2].

Візьмімо, наприклад, фітонім *Бузок*, його латинська назва *syringa* походить від грец. [σῦριξ] («пастуша дудка», «сопілка»), що пов'язане із застосуванням стебел рослини для виготовлення музичних інструментів. У німецькій *flieder*, назва також пов'язана з будовою гілок, які мають товсту серцевину [3]. Вона легко видавлюється, після чого гілки стають порожніми, як трубки, тобто етимологія вказує на наявність специфічних особливостей зовнішнього вигляду, що виділяє цю рослину з ряду інших. Порівняймо, в англійській – *lilac*, назва мотивована за кольором, у старофранцузькій «темно-синій». У французькій – *lilas commun* або *lilas français* (*Syringa vulgaris*) – бузок символізує витонченість і свіжість [2]. Українська ж назва *бузок* теж мотивована зовнішнім виглядом: існує версія, що праслов'янське *бъзь/бузь* пов'язане з коренем *бъз* («бриніти»), оскільки стебла рослини використовувалися для виготовлення дудок та сопілок.

Наукова назва фітоніма *Жовтець* походить від латинського *ranunculus* («маленька жаба»), зменшувального від [*rana*] (пор. деревна жаба), тому що декілька видів є водяними, а інші ростуть у вологих місцях, простежуємо мотивацію за схожістю рослини із земноводними, частинами їх тіла. *Жовтець* квітникарів (*Ranunculus asiaticus*) родом із Азії, був завезений у Францію хрестоносцями Сент-Луїса, які відкрили його на Святій Землі. В англійській *buttercup* (загальна назва виду дрібної дикої квітки з жовтим цвітом), можливе злиття двох давніших номінацій: золотих чашок і квіткового масла, дослівно з англ.: масло насіння + чашка. Німецькою – *butterblume*, де *Butter* вершкове масло (тобто за кольором), *blume* – квітка. Зіставивши мотиваційні ознаки в різних мовах, бачимо, що і в українській фітонім *жовтець* також мотивований за кольором.

Розгляньмо, наприклад, номінацію *Підсніжник*. У Вікіпедії зазначено: «Підсніжник звичайний, підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*). Усі представники роду мають квітки білого забарвлення, що відображено в науковій назві *Galanthus* – з грецького гала (молоко), антос (квітка), «молочна квітка» (колір квітів цієї рослини нагадує молоко)» [1]. Порівняймо, в українській – підсніжник, мотиваційна ознака прозора – «проростає під снігом», в англійській *snowdrop* (*snow* – сніг, *drop* – крапля) «снігова крапля», у німецькій – *schneeglöckchen* (*Schnee* – сніг, *Glöckchen* – дзвоник, зменш.-пест.) «сніговий дзвіночок». В українській флороназва пов'язана з місцем і часом зростання, а в германських – із характером поверхні рослини або його частини [4].

Отже, аналіз досліджуваних фітонімів доводить, що назви рослин мають виразну семантичну вмотивованість, прозору внутрішню форму, номіновані в результаті метафоричного перенесення за зовнішньою схожістю, за кольором, формою, пов'язані з періодом цвітіння, місцем зростання рослини тощо.

Список використаних лексикографічних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. К.: Наукова думка, 1982. 632 с.
3. Словник наукових і народних назв лікарських рослин України [Текст] : [172 слов. ст.] : довідник / Н. М. Гарбарець; М. О. Гарбарець; голов. ред. Б. Будний. Тернопіль : Навч. кн. Богдан, 2012. 80 с.

4. Красавіна В.В., Вакула М. Мотивація фітонімів (на матеріалі української, англійської та німецької мов) / В. Красавіна, М. Вакула // «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м.Львів, 12-13 квітня 2019 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «Логос», 2019. С. 9–13.

Список використаних лексикографічних джерел

1. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 01.03.2021)
2. Липова Д. В. Мотивация флорономенов. Реализация компетентностного подхода в системе профессионального образования педагога: сборник материалов научно-практической конференции, 12-13 апреля 2018 г., г. Евпатория / Ред. кол.: Н. А. Глузман, Я. А. Ивлева, И. Б. Каменская, Ю. К. Картавая, В. Н. Раскалинос. – Симферополь: ИТ «АРИАЛ», 2018. 356 с. URL: https://dspace.lgpu.org/bitstream/123456789/3634/1/228-18_s.pdf (дата звернення 04.03.21)

Вострецова К. О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник – докт. філол. наук, проф. *Самойленко Г. В.*

ОБРАЗ РУСЬКОГО КНЯЗЯ В ПОВІСТІ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ

Повість врем'яних літ – прийнята в науці назва літописного зводу, створеного на початку XII ст. Головна увага автора зосереджена на руських князях. На тлі історичних подій автор зображає князя таким, яким би він хотів би його бачити, або яким князь має бути чи не має бути. Літописець говорить про факти, переказує легенди, казання, але поруч із цим намагається для себе і читача віднайти й показати ті риси та характеристики, які мають бути притаманні, на його думку, руському князю.

Виявити ці риси можна через дослідження письменницького методу літописця та аналіз його авторського завдання. Досить часто автор Повісті врем'яних літ засуджує князів та їхні вчинки, коли дії князя не йдуть на користь Русі. Поряд із засудженням є й схвалення дій князя: *«на придущее лѣто вложи Богъ мысль добру въ Русьскыѣ князи, умыслиша дерзнути на Половцѣ»* (1102-р.).

Але в більшості випадків літописець просто описує князя, або пише про історичні події. І в цих здавалося б «сухих» описах також можна виокремити ідеальний образ князя як його бачить літописець. Треба подивитись, як саме пише літописець в цих оповідах, що підкреслює або повторює. Чи навпаки, в однотипних порічних записах автор може вписати щось відмінне, що вибивається із загальної канви оповіді, наприклад емоційний стан князя описано лише декілька разів: *«Володимерь же вздохнувъ рече»* (986 р.).

Зібравши докупи всі такі деталі можна скласти ідеальний образ руського князя, з точки зору літописця. Так, найважливішими на погляд автора є ідеї князівського роду та ієрархічності князів, ідеї старшинства князя над іншими, молодшими, князями. Літописець постійно повторює, що князь має *«княжити въ родѣ своемъ»*, сини мають слухатись батька, молодші мають підкорятись старшим тощо. З іншого боку, цій ідеї проти-

ставляється ідея єдності всіх князів. Для літописця важливим є князювання «*брата вкупъ*», єднання князів руських. Вся Повість врем'яних літ є великою дихотомією або протиставленням верховенства роду й старшинства з одного боку, та ідеї єдності князів руських з іншого: «*да нонѣ отсель имемься въ едино сердце и блюдемъ Русьскыѣ земли, каждо да держить отчину свою*» (1097 р.).

Другою важливою антиномією у Повісті врем'яних літ є протиставлення особистих інтересів державним: «*и повелѣ Василко итьчи вся, и створи мщенье на людехъ неповинныхъ, и прольа кровь неповинну*» (1097 р.) – приклад власних інтересів; «*почто вы распря имата межи собою? а поганіи гублять землю Русьскую; послѣди сяуладита, и нонѣ поидита противу поганымъ*» – приклад державних інтересів.

Часто літописець пише про князя як про лідера, про того, хто веде за собою інших і сам приймає важливі рішення незалежно від інших. Але такому образу протиставляється інший князь, який дослухається до дружини, воєводи, або містян (клян чи новгородців). Автор Повісті ніби вагається, що краще для князя, і тому пише про самостійність і незалежність князя як про гарну рису «*се же видѣвше дружина его, мнози крестишася*» (988 р.), і як про таку, що може зашкодити Русі.

Усі ці важливі для автора риси він зган ніби між рядків, вони є розпорошеними по всіх оповідях. Але найповніше і найлаконічніше літописець говорить про князя в посмертному похвальному слові, наприклад: «*Бѣ же Мьстиславъ дебелъ тѣломъ, чермень лицемъ, великыма очима, храборъ на рати, милостивъ, любяше дружину повелику, имѣнья не щадяше, ни питья, ни гденья браняше*» (1036 р.). Всі такі слова складаються з обставин смерті і поховання князя та реакція на його смерть оточуючих («*и плакашася по немъ вси людие*»), опису зовнішності та характеру князя. Хоча такі слова і є однотипними, проте кожне слово є унікальним, жодне не повторюється двічі, у слові можуть додавати, віднімати, або міняти місцями складові частини. Кожного князя літописець характеризує особливо, він виділяє основні його риси. Якщо зібрати всі ці риси до купи, то складеться ідеальних образ руського князя в Повісті врем'яних літ.

Отже, на час написання Повісті врем'яних літ літописець ще не усвідомлював всіх складових образу князя, ще не існувало чіткого уявлення князівської влади. Літописець сам намагається віднайти цей ідеальний образ. Деякі важливі для себе риси він підкреслює, повторює те, що вже викристалізувалось (мир, військова слава, центр країни як осередок князя), у деяких судженнях він ще вагається: рід-ієрархічність протиставляється єдності, особисті інтереси – державним тощо. Автор літопису на сторінках Повісті відшуковує та конструює ідеальний образ руського князя.

Література

1. Левшун Л. В. О слове преображенном и слове преображающем : теоретико-аналитический очерк истории восточнославянского книжного слова XI-XVII веков. Минск : Издательство Белорусской Православной Церкви, 2009. 895 с.
2. Повість врем'яних літ: Літопис (за Іпатським списком). Пер. з давньоруської, післяслово, комент. В. В. Яременка. Київ: Рад. письменник, 1990. 558 с.
3. Полное собрание русских летописей. Лаврентьевская и Троицкая летописи. Санкт-Петербург, 1946. Т. 1. 392 с.
4. Толочко А. П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология : монография. Киев: Наук. думка, 1992. 221 с.
5. Чижевський Д. Історія української літератури. Нью-Йорк : Українська Вільна Академія Наук у США, 1956. 511 с.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

СИМБІОЗ ЯЗИЧНИЦЬКИХ ТА ХРИСТИЯНСЬКИХ ВІРУВАНЬ У РІЗДВЯНО-НОВОРІЧНИХ ЗВИЧАЯХ ТА ОБРЯДАХ СЕЛИЩА СЕДНІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

На сьогодні різдвяно-новорічна обрядовість селища Седнів існує в схрещенні двох напрямів – язичницького та християнського.

Мета наукової розвідки – на підставі польових матеріалів дослідити регіональні особливості різдвяно-новорічної обрядовості та народнопісенної творчості селища Седнів на прикладі найцікавіших жанрів – віршунів, колядок та щедрівок.

Якщо говорити про звичаї готування вечері на Святвечір, Щедрий вечір та перед Богоявленням, то досить велика частина седнівців дотримуються їх, але в більшості символічно. Вони варять кутю й узвар, дехто готує дванадцять страв. Зі слів респондента Липи О., 2001 року народження, при подачі їх дорослими на стіл, діти можуть відтворити голоси тварин та птахів (корови, поросят, курей), щоб ті водилися. останні дев'ять років на Різдво ходять колядники – діти дошкільного й молодшого та середнього шкільного віку (хлопці й дівчатка). Вони колядують зранку й до обіду 7 січня без перевдягань та атрибутів. Найчастіше вони співають пісні «Коляд, коляд, колядниця...». Дехто з дітей віршує «Я маленький хлопчик» або «Коляд, коляд, колядин...». Першими щедрують малі діти, потім старші, останніми – дорослі. Обряд щедрування відбувається з перевдяганням. молодшого віку найчастіше частіше співають «Щедрівочка щедрувала», старші дівчата люблять виконувати «Щедрик, щедрик, щедрівочка» та «Прийшли щедрувати до вашої хати...». Ці «дівчачі» щедрівки дуже ліричні та звернені безпосередньо до господарів помешкання. Обряд щедрування може супроводжуватись «водінням кози». Усе дійство відбувається імпровізовано, але завжди «циган» намагається козу продати, а та скаче по хаті, потім падає. Останні роки «водить козу» седнівський ансамбль «Берегиня». На Богоявлення головним у седнівців є освячення води в церкві та біля річки Снов. Дехто купається в ополонці у вигляді хреста. Чоловіки стріляють із рушниць, проганяючи морози й усе лихе з життя. Люди свяченою водою вмиваються, кроплять домівки та зберігають як засіб від зурочень.

Дослідження засвідчило, що найважливішу роль у зимових обрядах відіграє фольклор, оскільки у віршуваннях, колядках і, особливо в щедрівках, виражені побажання щедрот та благополуччя на цілий рік. Зафіксовано особливості трансформації різдвяно-новорічних звичаїв та обрядів за радянських часів, починаючи з середини ХХ століття. З них поступово витіснялися релігійні компоненти. Зараз «кутя» й «узвар» є більш символом, ніж традиційними поминальними стравами. Обряд щедрування виявляє спільні риси із загальноукраїнською обрядовістю, хоча існують деякі територіальні особливості, які стосуються тематики величальних пісень, манери їх виконання та змішування жанрів колядок і щедрівок, варіативність. Відбувається синтез місцевої обрядовості та перенесеної з інших регіонів, оскільки селище поповнюється вихідцями з різних куточків України. При порівнянні сучасного стану зимової різдвяно-новорічної обрядовості та пісенних традицій із зібраним матеріалом минулих часів усе ж очевидним стає факт поступового відмирання значного пласта традиційної культури: переважна частина різдвяних обрядів зникла, спростилася словесна формула засівання на Новий рік. Той факт, що все ж деякі величальні пісні дійшли до наших днів у живому побутуванні, вказує на життєздатність жанру на стійкість за асимілятивних процесів.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Райська Л. Г.

УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

«Українознавство» (за тлумачним словником) – це наука про формування і розвиток українського етносу й нації, мови, менталітету, культури тощо[1].

Визначний український педагог Василь Пачовський у своїй праці «Українознавство у вихованні молоді» відзначав, що до складу українознавства входить весь духовний доробок української нації – українська мова, література, історія, релігієзнавство, філософія, пластичне мистецтво, музика українського народу, господарча діяльність та географія земель, заселених українцями [5, с. 49].

В. Пачовський вважав «хребетним стрижнем школи пройняті національним духом науки українознавства». За його визначенням, завдання шкільного українознавства – прищепити учням гордість за свою національну культуру, що є (свідченням) нашої рівновартості з державними націями. Школа без українознавства, тобто без свого хребетного стовпа, виховує безхребетну інтелігенцію, яка в хвилі бурі і натиску готова до «зміновіхівства», як безхребетна, схильна до ренегатства не тільки свого народу, але й держави [5, с. 49-50]. Тобто за висновком В. Пачовського, маємо виховати нове покоління, яке змінить пасивність та мінливість через недостачу національного світогляду – на твердість, рівновагу й активність у своїй вірності Українській суверенній державі. А школа, яка понижує, занедбує чи нехтує едукацію (лат. *educationem* – навчання, виховання) українознавчу, тим самим не виконує покладеної на неї виховної функції.

Українознавство в початкових класах – це система поліпредметних знань, практичних умінь і навичок, які дозволяють молодшим школярам, згідно з їх віковими пізнавальними можливостями й досягненим рівнем, засвоїти основні вихідні положення наук про історію, етнічні ознаки, а також певні сторони національної культури, народних чеснот і морально-етичних правил поведінки, громадського, родинно-побутового й виробничого досвіду українського народу.

Педагогічне значення едукації українознавчої колосальне. «Бо ж пізнати народ, відзначав І. Франко, – то значить пізнати людей, що мешкають на певній території, а також пізнати їхнє нинішнє і минуле становище, їхні фізичні й розумові особливості, їхні інститути й економічне становище, їх торговельні відносини й інтелектуальні зв'язки з іншими народами» [5, с. 50].

Отже, з впевненістю можна сказати, що у молодших школярів необхідно формувати систему уявлень про українців як народ, що має свою історію, сучасне та майбутнє, власну багату культуру, народні звичаї та обряди. Такий культурологічний підхід до навчання можна реалізовувати в процесі вивчення таких предметів як «Я у світі», «Українська мова», «Мистецтво». Можна інтегрувати уроки: на уроках математики розв'язувати задачі, в яких згадуються козаки, український одяг, їжа, тощо; на уроках фізичної культури робити розминку під українські пісні тощо.

Бажано якомога частіше нагадувати дітям про українські звичаї і в позаурочний час: готувати виховні години, створювати гуртки, музеї, світлиці, переглядати мультфільми про український народ. Таким чином, учитель початкових класів Нової української школи повинен організовувати роботу з мовленнєвого розвитку молодшого школяра на основі українознавчих матеріалів, виховувати у майбутнього покоління любов та повагу до своєї Батьківщини, згуртованість, відданість та бажання робити життя в своїй країні кращим.

Література

1. Академік. Український тлумачний словник. URL: https://ukrainian_explanatory.academic.ru/184249/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE (дата звернення: 29.01.2021)
2. Білавич Г. Авторська школа «Тривіта»: досвід виховання національно-мовної особистості молодшого школяра : методичний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 203 с.
3. Білавич Г. Українознавство як важливий складник національної освіти. Вісник Прикарпатського університету. Серія «Педагогіка». 2008. Вип. XXV. С. 120–124.
4. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості / М. Й. Боришевський. Київ : АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка, 2000. 63 с.
5. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнограф. нарис. Харків: Фоліо, 2013. 508 с.
6. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу: 2-ге видання. Київ: Либідь, 2011. 256 с.
7. Райська Л. Г. Рідна мова у світобаченні вчителя початкової школи. Вісник ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка. Випуск 71. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2009. С. 99–104.
8. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 559 с.
9. Скульський Р. П., Стельмахович М. Г. Методика викладання народознавства у школі. Івано-Франківськ, 1995. 167 с.
10. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. 180 с.

Кашук А. Ю.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ (НА ПРИКЛАДІ МАЛОЇ ПРОЗИ Є. ГУЦАЛА)

Грунтовним ресурсом для духовного та естетичного виховання сучасного покоління є художній твір. Основна мета роботи – дослідити особливості вивчення епічних творів (на прикладі малої прози Є. Гуцала). Стрижнем дослідження стали праці фахівців з методики літератури Є. А. Пасічника, Г. С. Реви, Г. Л. Токмань, присвячені аналізу особливостей вивчення та композиційно-проблемній специфіці епічних творів, також критично переглянуто навчальні програми з української літератури для загальноосвітніх закладів.

Навчальна програма з української літератури (укладач Р. Мовчан) пропонує учням основної школи для вивчення художні твори різних літературних родів. Епічні твори, уведені до чинних програм, різноманітні як за обсягом, так і за складністю композиції, сюжетобудування, авторською позицією. Залежно від віку та літературного розвитку школярів програма пропонує вивчати у такій послідовності: у 5 класі – казки, у 6 – 7 класах – оповідання, у 8 – повісті, у 9 класі – поеми, в 10 – романи, новели, в 11 – роман у віршах. Починаючи аналіз епічного твору, вчитель повинен визначити ті компоненти художньої структури твору, які потребують особливої уваги, докладного розбору, розуміння яких необхідне для глибокого усвідомлення творчого задуму письменника. Першочерговим кроком аналізу художнього твору є вивчення теоретико-літературних

понять. Робота вчителя з малоформатною прозою має складатися з трьох етапів: підготовчого, виконавчого, підсумкового. Специфіка вивчення української малоформатної прози має базуватися на проблемних запитаннях, дослідницьких завданнях, роботі з текстом за орієнтовною схемою аналізу, системі запропонованих викладачем завдань, аналізі художнього твору, структуруванні матеріалу, засвоєнні змісту тексту, інформаційному пошуку, написанні творчих робіт.

У шкільній програмі творчість Є. Гуцала здебільшого вивчається на уроках позакласного читання, але мала проза письменника – приклад саморозкриття авторської особистості у відтворенні великого світу навколишньої дійсності. Вивчення образу матері в інтерпретації Євгена Гуцала доцільно було б розпочати із 7 класу, особливо після вивчення Андрія Малишка і його «Пісні про рушник». Уроком позакласного читання за повістю Євгена Гуцала «Голодомор» є урок-бесіда чи інтегрований урок-бесіда, аби показати справжню людську драму, а не закальковану політичною владою сумну сторінку історії. Для написання роботи ми провели онлайн-анкетування «Актуальність вивчення малоформатних епічних творів Є. Гуцала» серед учнів 6 класу (15 школярів, 7 запитань відкритої та закритої форми). Позитивні результати опитування показали, що оповідання прозаїка та його особлива лірико-психологічна манера, власна ідейно-філософська концепція подобаються школярам, тексти вчать учнів співчуттю, любові до природи, незламності духу перед труднощами.

Отже, демократична орієнтація навчальної програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учня з художнім твором, вона дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення літератури як явища мистецтва. Малоформатні твори Є. Гуцала варто вивчати у школі на уроках позакласного читання з української літератури, адже вони мають не тільки пізнавальний, але й надзвичайно сильний виховний вплив на учнів, допомагають їм бачити в художніх текстах історію та ментальність української нації, спонукають до утвердження загальнолюдських духовних цінностей.

Комзол Б. С.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Красавіна В. В.

АНТРОПОНІМИ У НАЗВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ГОРОДНЯНЩИНИ

Етимологія назв населених пунктів цікавить науковців, краєзнавців дуже давно. З'ясування внутрішньої форми й походження онімів є важливим чинником розуміння генетичних зв'язків і контактів споріднених і неспоріднених мов.

Мовознавці стверджують, що ойконіми формуються частіше на базі прізвищ чи власних імен – антропонімів. У Городнянському районі це такі населені пункти як: Альошинське, Андріївка, Автуничі, Безиків, Володимирівка, Гасичівка, Зелене, Івашківка, Карпівка, Картовецьке, Куликівка, Кусії, Лашуки, Макогонова Слобода, Павло-Іванівське, Пекурівка, Півнівщина, Полісся, Сеньківка, Травневе, Хрипівка, Черецьке. Розгляньмо деякі з них.

Село Андріївка спочатку мало назву Роздеріївка, оскільки його розділяла на дві частини річка, по обидва береги якої стояли хатки. З часом село перейшло у власність поміщика Андрія Петровича Стаховича, і він вирішив перейменувати його своїм ім'ям, зберігши попередню лексичну форму [1, с. 68].

Назва села Гасичівка за свідченнями старожилів походить від прізвища першого поселенця Гасича, який був кріпаком-утікачем. Ойконім виник за допомогою суфікса -івк(а).

За переказами, назва населеного пункту Куликівка походить від прізвища поселенця козака Кулика Василя [1, с. 100]. Ойконім виник за допомогою суфікса -івк(а) в релятивно-посесивній функції від антропоніма Кулик [3, с. 295].

Село Павло-Іванівське почалося із хутора, який заснували брати Павло та Іван у період Столипінської реформи [1, с. 66]. Саме тому має таку назву.

Є декілька версій походження назви села Політрудня. Деякі мешканці села гадали, що ця назва – лише скорочена форма від Політична Рудня. За переказами старожилів у минулому в їхньому селі жили політичні в'язні, тому воно і має таку назву.

Останні ж дослідження свідчать, що село колись належало поміщикам Полетикам. Спочатку воно і називалося Полетична Рудня.

Згодом відбулася трансформація назви села, після чого його стали називати Політрудня [2, с. 53].

У творенні ойконімів від імен та прізвищ першопоселенців, як правило, продуктивним є суфікси -івк-, -ївк-.

Загалом же географічні назви поселень, як і архітектурні споруди минулого, археологічні об'єкти, музейні зібрання, є пам'ятками історії та культури нашого народу, які слід берегти й вивчати, у тому числі з точки зору мовознавства.

Література

1. Городнянське відділення товариства «Чернігівське земляцтво». Край, мій рідний край!... – Київ – Чернігів: Чернігівські береги, 2009. 167 с.
2. Дем'яненко Р.Ф. Легенди, перекази Сіверського краю. Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2006. 152 с.
3. Коробко М. «На славіній землі Хоробицькій». *Новини Городнянщини*. 2016. 28 травня.

Кондратенко О. С.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Шуміло С. М.

ПЕРЕДУМОВИ НАПИСАННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА ЗА КОЗАЦЬКИМИ ЛІТОПИСАМИ (ЛІТОПИС САМІЙЛА ВЕЛИЧКА, ЛІТОПИС САМОВИДЦЯ, ЛІТОПИС ГРАБЯНКИ)

Конституція Пилипа Орлика, або «Договір та Встановлення прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочистою присягою» була підписана 5 квітня 1710 року на козацьких зборах біля містечка Тягина (Бендер). Договір так і не вступив в силу, оскільки був підписаний на чужині, а його автор – вимушений переховуватися в інших країнах. Цей історичний документ визнавався двома державами-союзниками: Швеція та Туреччина.

Конституцію Пилипа Орлика називають однією з перших демократичних конституцій, що зумовлено такими факторами:

Ця конституція є договором між гетьманом та козацькою старшиною, тоді як договори до цього ратифікувалися лише між гетьманом та монархом.

Наближена до абсолютної, влада гетьмана обмежувалася статтями конституції.

Державна влада розподілялася на 3 гілки, а до цього практично всі владні функції виконував гетьман.

Конституція приділяла увагу, зокрема, становищу посполитих та "людей убогих", точно визначаючи різного роду податки та звільнення від них.

Виникненню цього документу передували певні історичні події, які описані в так званих козацьких літописах. Розгляньмо ці літописні оповідання.

У першому пункті конституції Пилипа Орлика православ'я проголошувалася державною релігією, бо в наслідок Люблинської унії питання релігії значно загострилося та стосунки між польською шляхтою та українцями стали ще напруженішими, що призводило до повстань. Одне з перших таких повстань згадано в літописі Грабянки.

У літописі Самійла Величка вже бачимо перші прояви демократичної філософії, яка виявлялася в самому козацькому стані у принципах рівності та братерства, у праві на неупереджену і самостійну оцінку історичних подій, політичних рішень та керівних осіб. Літописець згадує стан країни після гетьманських міжусобиць та відсутності порядку в країні за доби Руїни, що й обумовило початок пошуків тих правових документів, які б регламентували владний апарат та забезпечували мир у країні.

Літопис Самовидця свідчить про те, що польська шляхта мала необмежену владу над безправними селянами, постійно пригнічуючи їх, порушувала права та вольності козаків, посилюючи соціальне гноблення, сприймаючи їх не як окремих козацький стан, а як холопів, повністю ігнорувала прохання та скарги козаків. Це постійне гноблення і викликало роздуми козаків, зокрема Пилипа Орлика, над кращою організацією держави.

Літописці відмежовували політичний та національний аспекти взаємовідносин між країнами не надаючи різкого засудження окремої національності під час описання подій. Попри любов до рідного краю, всі літописці з толерантністю ставляться до представників інших національностей, зокрема турків, татар, московитів, поляків.

Конституція Пилипа Степановича Орлика являє собою підсумок поступового формування демократичних ідей, які засвідчені в козацьких літописах. Це не лише юридична пам'ятка, а й історична, оскільки в самому документі було записано фрагменти історії української держави, роздуми над тим, чим аргументовано право на незалежність. Цей документ відобразив переживання та проблеми суспільства, становлення волелюбного світобачення та демократичних уявлень. Замість початку нового кровопролиття Пилип Орлик сфокусував увагу на власній країні, зазначивши, що не буде діяти з почуття помсти, а навпаки – згідно зі справедливістю та правом, що дозволяє кожному боронити свою власну справу та свою власну мету.

Література

1. Договір та Встановлення прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочиствою присягою. с. 45-62 // Кресіна І. О., Кресін О. В. Гетьман Пилип Орлик і його Конституція. К.: ПБП «Фотовідеосервіс», 1993. 80 с.
2. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки. URL: <http://litopys.org.ua/grab/hrab.htm>
3. Літопис Самійла Величка. URL: <http://litopys.org.ua/velichko/vel.htm>
4. Літопис Самовидця. URL: <http://litopys.org.ua/samovyd/sam.htm>
5. Шевчук В. О. Самійло Величко та його літопис. с. 194-210. *Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки*. К.: Дніпро, 2006. с. 194-210.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

ЕСТЕТИКО-ПОЕТИКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРУ «ПРИБЛУДА» С. ВАСИЛЬЧЕНКА

Добрий знавець життя, С. Васильченко не міг обійти теми безпритульності, яка була однією із провідних у тодішній літературі. Він прагнув показати нове в людських стосунках, у людській психології. В оповіданні «Приблуда» піднімається така нагальна проблема того часу: ліквідація дитячої безпритульності.

Умови життя в дитячому будинку вкрай складні – діти по троє сплять на одному ліжку, немає одягу, немає їжі, «хліба ні кришки». Параска Іванівна подумки забрала б усіх до свого дитячого будинку, але місце категорично не вистачає, замість 30 дітей, вона має 90. Але дітлахи співають пісні, читають книжки, грають в ігри і допомагають по господарству. Герої оповідання «Приблуда» знають вже про свої можливості, перспективи, вони дійсно щасливі. Це надає їм впевненості й оптимізму. Адже мало не всі в будинку, як визначила сама Параска Калістратівна, були майбутні великі люди: хто – інженер, хто – професор, хто – артист. Оповідання набуває оптимістичного звучання. Незважаючи на похмурий колорит і картини безпритульності, твір «Приблуда» звучить бадьоро й життєрадісно.

Усе оповідання насичене щирим гумором, з теплою усмішкою зображено епізоди буття вихованців, авторська розповідь забарвлена іронічними ситуаціями, наприклад, співання дітьми жартівливих народних пісень або коли Мишко вдає, що вмів читати, тримаючи книжку догори ногами. Гумор – це вияв співчутливо-доброзичливого ставлення письменника до маленьких героїв, засіб позитивної характеристики.

Головний герой оповідання – це Мишко, безпритульний хлопчина. Мишко – змарнілий, обідраний, без черевиків, у лахмітті, має «виразки на ногах»... Мишко говорив, що прийшов погуляти до дітей. Але як виявилось, він не має дому. Але герой твору наділений такими рисами характеру як кмітливість, допитливість, жвавість, співучість і талановитість, бо мав нахил до музики.

Діти, дізнавшись, що цей хлопчик – сирота, оточують зворушливою увагою і піклуванням майбутнього «Моцарта». Спочатку діти переховують хлопчика-приблуду з тим, аби переконати Параску Калістратівну залишити його в дитячому будинку, що їм, власне, і вдається через слабкий характер завідувачки. Дітям притаманне почуття товариськості, взаємодопомоги та взаємоповаги.

Письменник наділив рисами доброзичливості ще одну героїню твору – Параску Калістратівну. Діти знали, що за зовнішньою непривітністю, сердитістю, постійною буркотливістю завідувачки криється чуле й добре серце. Вона цілий день клопочеться й свариться то з інспектором, то з дітьми, бо ледве дає собі раду, чим нагодувати, у що вдягнути та взути силу-силенну дітвори, яку закинули в дитячий будинок.

Тому оповідання «Приблуда» С. Васильченка пройняте щирим гуманізмом, який виявляється як у дітлахів, так й у виховательки.

Література

1. Васильченко С. В. Оповідання. Повісті. Драматичні твори. К. : Наукова думка, 1988. 593 с.
2. Деркач Б. А. Васильченко Степан Васильович. *Українська літературна енциклопедія*. К., 1988. Т. 1. С. 278–279.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Райська Л. Г.

ТЕХНОЛОГІЯ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Новий зміст освіти української школи зорієнтований на впровадження удосконалених підходів щодо створення якісного освітнього середовища для дитини. Різнобічний розвиток особистості дитини передбачає фокусування на ключових компетентностях, серед яких уміння читати й розуміти прочитане, висловлювати думку усно й письмово, критично й системно мислити, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію та ін. [2, с. 3].

Засвоєння української мови для кожної людини слугує своєрідним ключем, засобом пізнавальної діяльності, і є, за висловленням психолога Миколи Жинкіна, «каналом розвитку інтелекту» [3, с. 3].

Навчання молодших школярів/школярок української мови в наш час набуває особливої значущості. Нині вчительство має піклуватися про чистоту, виразність, багатство мовлення своїх вихованців, прищеплювати їм любов до української мови, необхідність і бажання спілкуватися нею не тільки в навчальній діяльності на уроках, а й у повсякденному житті, формуючи таким чином ключову комунікативну компетентність [2, с. 4-5].

Особливу увагу необхідно приділяти розвитку словникового запасу учнів початкової школи.

Сучасною методичною наукою *словникова робота* визначається як система навчально-виховної роботи над словом, яка охоплює засвоєння учнями нових слів і значень, відтінків значень, емоційно-експресивного забарвлення слів, сфер їх уживання, їх багатозначності і переносних значень, засвоєння синонімів, антонімів, паронімів, омонімів тощо [5, с. 172].

Отже, словникова робота полягає у збагаченні, уточненні й активізації словникового запасу учнів початкової школи, зокрема:

- 1) збагачення словника, тобто засвоєння нових, раніше не відомих дітям слів;
- 2) уточнення словника, тобто словниково-стилістична робота, оволодіння точністю та виразністю мови (наповнення змістом слів, відомих дітям, засвоєння багатозначності тощо);
- 3) активізація словника, тобто перенесення якомога більшої кількості слів із пасивного словника в активний, введення слів у словосполучення, речення [1].

Важливим є врахування педагогічних умов організації процесу збагачення словникового запасу учнів:

- 1) позитивна мотивація збагачення словникового запасу учнів новими словами;
- 2) раціональне поєднання різних типів і видів вправ мовного і мовленнєвого характеру, їх максимальна насиченість лексичним матеріалом, що підлягає засвоєнню і активному використанню;
- 3) робота учнів з тематичним словником;
- 4) поетапність словникової роботи в різних видах діяльності;
- 5) активізація вживання лексичних одиниць відповідно до запропонованої ситуації спілкування чи контексту;
- 6) зовнішній контроль за правильністю та доцільністю вживання слів, що стимулює самоконтроль та самовдосконалення мовлення учнів [6, с. 17].

Позитивним і надійним джерелом збагачення словника учнів повинна стати цілеспрямована робота вчителя, в арсеналі якого є твори художньої літератури, тексти підручників, спеціально розроблені лексичні вправи [4, с. 135].

Також для збагачення словникового запасу, доцільним є використання інноваційних технологій, дидактичних ігор та засобів українознавства (прислів'я, приказки, лічилки, чистомовки, скоромовки, фразеологізми, народні казки та пісні).

Література

1. Активний словник першокласника. *Освіта UA* : веб-сайт. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/technol/640/>. (дата звернення: 21. 02. 2021).
2. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
4. Методика викладання української мови : навч. посіб. / С. І. Дорошенко та ін. Київ : Вища школа, 1992. 380 с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. посіб. / за ред.: М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
6. Чабайовська М. І., Гаєвська Г. М., Гавриленко Н. М. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. 187 с.

Лисенко А. О.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ІНТИМНОЇ ПОЕЗІЇ «ВІРНА» М. ШАШКЕВИЧА

Мета пропонованої розвідки – дослідити життя та творчу спадщину Маркіяна Шашкевича. Визначити головні мотиви творів, зокрема у вірші «Вірна».

З-поміж українських письменників, талановитих діячів української літературної творчості варто виділити таку постать, як Маркіян Семенович Шашкевич.

Шашкевич Маркіян – письменник, громадський і культурний діяч, лідер національного відродження на українських землях [1]. Народився Маркіян 6 листопада 1811 р. у родині священника. Спочатку освіту здобував у дяка, пізніше у Львівській та Бережанській гімназіях. Писати вірші почав уроки навчання в гімназії. Також захоплювався творами І. Котляревського, П. Гулака-Артемівського, Г. Квітки-Основ'яненка.

У 1833 р. Шашкевич разом з І. Вагилевичем та Я. Головацьким організує літературно-культурницький гурток «Руська трійця». 1834 р. до друку був підготовлений збірник «Зоря», який публікувати не дозволили. До «Зорі» внесли певні зміни та перейменували на «Русалку Дністрову». Згодом, альманах вдалося видати.

«Шашкевичева роль у цьому Відродженні нагадує «цвітку дрібну»... Він – ця «цвітка» – вибухнув своїми промовами, проповідями та «Русалкою Дністровою» [2, с. 8].

Як відомо, на літературну ниву Шашкевич вступив 1835 р., надрукувавши у Львові оду до Цісаря Франца I «Голос галичан».

Великого успіху досягли його поетичні твори, прозові твори та переклади українською мовою. М. Шашкевич, а за ним І. Вагилевич та Я. Головацький почали збирати народні пісні. Саме до них відноситься вірш «Вірна». Вірш входить до збірки «Русалка Дністрова» у розділ «Пісні народні».

Жанр твору: інтимна лірика.

Тема: зображення молодої дівчини, яка тужить за своїм коханим та вірно чекає його із походу.

Ідея: возвеличення чистого вірного кохання та скорбота за втраченим щасливим майбутнім.

Провідним мотивом твору є плач за померлим коханим, який загинув у бою. Переважає сумний настрій через неминучість подій.

Композиція:

а) Туга за милим. Виникає своєрідна картина, з якої ми можемо дізнатися, що молодий хлопець поїхав на війну і вже три роки не вертається.

б) Розвиток почуттів відбувається уже на могилі юнака. Молода дівчина плаче і проводить свого коханого в останню путь.

в) Кульмінацією є символічні слова юнака, який заспокоює кохану, та обіцяє навідувати її «до твоєї соколеньком я прилечу хати».

г) На закінчення, автор розповідає нам, що дівчина не забувала про свого милого і приходила до нього на могилу.

Головними образами твору є двоє закоханих.

Дівчина – це образ Віри. Молода дівчина дуже переживає за коханого, чекає його із війни, тужить і сумує за ним. Вона тяжко переносить його втрату. Кожного дня бідолаха оплакує його біля могили.

Образ хлопця постає дещо другорядним у творі. Більше простежується образ його Душі, яка переймається за долю коханої дівчини.

Отже, Маркіян Семенович Шашкевич відіграв неабияку роль у створенні української літератури та розвитку народної освіти. Провідним мотивом його творчості був заклик до національного єднання, до збереження рідної мови та культури. Також, серед лірики можна виділити мотиви кохання, взаємовідносин між людьми.

Література

1. Стеблій Ф.І. ШАШКЕВИЧ Маркіян. *Енциклопедія історії України*. К.: В-во «Наукова думка», 2013. 688 с.
2. Фаріон І. Отець Маркіян Шашкевич – український мовотворець : лінгвіст. феномен на тлі світ. романтизму. Львів: Свічадо, 2007. 133 с.
3. Ільницька Л. Бібліографічна Шашкевичіана. 2013. 13 с.
4. Ізборник. Письменники Західної України 30-50-х років XIX ст. К., 1965. С. 35-71.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

ЗМІНИ В ЗОБРАЖЕННІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ЯК ОЗНАКА НОВІТНЬОГО ПРОЗОПИСЬМА (НА ПРИКЛАДІ НОВЕЛ В. ВИННИЧЕНКА)

Зусилля науковців зазвичай спрямовані на вивчення естетичних і філософських поглядів письменника, проблематику його творів, особливості образної системи, прояв усіх цих компонентів на мовному рівні, їх значення у створенні атмосфери, зокрема в зображенні українського села та побуту в прозі В. Винниченка теж потребує аналізу.

Як відомо, описи середовища є тлом для створення цілісних образів персонажів, вони краще допомагають читачеві зрозуміти їхні характери та настрої твору [1, с. 108]. Функцією описів природи є, головним чином, створення певної атмосфери. Наприклад, в оповіданні «Салдатики!» сцена наближення рішуче налаштованих селян до панської економії проілюстрована з використанням кольорової палітри: «темно», «жовтіли», «білих стінах», «чорні та похмурі хмари» [2].

Опис помешкання Ілька з оповідання «Краса і сила» яскраво зображує бідність господаря: «Край міста на горі, на самому вигоні, стоїть маленька, старенька хатинка. Біля неї на подвір'ї все пошарпане, поруйноване, – клуня обідрана, хлівець без покрівлі похилився, тин ледве держиться, і сама вона теж похилилась, покривилась, облупилась й якось сумно дивиться маленькими віконцями на город» [2].

Зображення села, у якому мешкає Хома Прядка з однойменного оповідання, налаштовує читача на зустріч з борцем за справедливість у такий спосіб «Тут же кожний тин ховав сліди століть. Вуличка – як коридори старих замків; подвір'я тісно скупчені, щільно одгороджені плетеними обмазаними парканами; хати – в глибині, заховані від чужого ока. На почорнілих від старості покрівлях – зелені пухкі плями моху. А самі покрівлі – як низько насунені на лоба шапки дядьків. Стіни хат білі – чисто великодні сорочки дівчат; та над вікнами, немов вишивки, – кольорові візерунки. Життя десь в середині, в глибині цих високих, десятками літ мазаних тинів. Здається, кожне подвір'я мусить мати свого власного старого діда, який ще бачив козаків тут же, в цьому селі, на цьому самому подвір'ї» [2].

Загальновідомим літературним прийомом, який також часто використовує В. Винниченко, є паралелізм у зображенні природи й образів людей. Зустрічаємо його в оповіданнях «Кузь та Грицунь», «Хома Прядка», «Студент». Не можна не відзначити й роль величних пейзажів в оповіданнях письменника. Наприклад, у новелі «Момент» ліс нерозривно пов'язаний із зображенням психологічного стану персонажів: «Ліс ніби помирився з нами й не дивився так вороже і суворо; дуби із співчуттям поглядали на нас згори» [2].

Отже, зображення українського села та побуту використовується для створення прийому контрасту, а також для більш глибокого зображення подій, що змальовуються у творі.

Література

1. Алексеєнко Н. Особливості зображення побуту та пейзажу в малій прозі Володимира Винниченка. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. Зб. наук. Праць*. Національний авіаційний університет. №28. К.: Держкомстат України, 2013. С. 106-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvzn_2013_28_13
2. Винниченко В. Краса і сила. Повісті та оповідання. Київ: Дніпро, 1989, 750 с. URL: <https://findbook.in.ua/books/krasa-i-sila-zbirka>

ФРЕЙМОВО-СЛОТОВА МОДЕЛЬ У ВИВЧЕННІ ОБРАЗУ

Проблема вивчення образів та образності має давню наукову традицію. Зацікавлення цією проблемою можна пояснити тим, що немає сфери людської діяльності, де не функціонували б образи. Над вивченням цього багатоаспектного явища працює безліч науковців, у результаті чого існує велика кількість трактувань. Особливе зацікавлення викликає психолінгвістичний підхід.

Вербальне уявлення про образ має дискурсивний характер. Найкращим форматом вивчення образу є фреймовий формат. Фрейм у сучасному розумінні – це структура даних для представлення стереотипних ситуацій, особливо при організації великих об'ємів пам'яті [2, с. 187].

Фреймова семантика як лінгвістична концепція вперше була запропонована Ч. Філмором ще в середині 70-х років. Застосовуючи поняття фрейму, дослідник спочатку розумів його суто лінгвістично як систему вибору мовних засобів – слів, граматичних правил і мовних категорій, – які асоціюються з прототипічними сценами або типовими ситуаціями. Пізніше поняття фрейму почали трактувати з когнітивної точки зору як особливу уніфіковану конструкцію знання чи схематизацію досвіду. Ще пізніше було визначено фрейми як когнітивні структури, знання яких передбачається концептами, репрезентованими словами. Фрейм одночасно містить великий обсяг знань і в той же час є достатньо гнучким для того, щоб бути використаним як окремий елемент бази даних [1, с. 236-242]. Тобто, під фреймом розуміємо ієрархічно організовану структуру даних, що акумулює знання про певну ситуацію, а слоти розуміємо як фрагмент соціальної мовної картини світу індивіда. Одночасно, фреймово-слотові моделі висловлюють образно-асоціативні пріоритети не тільки окремих індивідів, але і більшості членів мовної спільноти.

Як працює фреймово-слотова модель? У центрі запропонованої моделі знаходиться образ (образне уявлення), на наступних рівнях при видаленні від центру розташовуються фрейми, а за ними слоти, утворюючи мережу інформаційного пошуку.

У процесі формування фрейму як на вербальному, так і на когнітивному рівнях задіяні певні, впорядковані системи слотів. Фрейм має точки дотику з усіма слотами, що входять у нього. Фрейми виконують функцію упорядкування досвіду, являють собою стереотипну модель ситуації або явища, що робить їх зручним інструментом, за допомогою якого можна якісно відтворити знання про образ.

Література

1. Пирінова Е.А. Средства представления и анализа ответов обучаемого на естественном языке. *Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України*. 2003. № 9. С. 236-242.
2. Кубрякова Е.С., Демьянков В.В., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М. : Филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. 324 с.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Сазонова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Початкова освіта є стартом в інтелектуальному, фізичному та соціальному розвитку школяра. Молодші школярі мають змогу розвивати свої комунікативні вміння та навички, творчі здібності та уяву в процесі роботи з літературним твором, уривком української народної казки, віршем, чистомовкою.

Відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О.Я. Савченко, учням перших класів пропонують ознайомитися з «Букварем» (Частина 1, с. 5, за підручником М. Вашуленка, О. Вашуленка). Школярі розвивають уміння відповідати на питання «хто?», «що робить?», «який?», «яка?», «яке?», «які?», будують речення за малюнками і схемами. З увагою сприймають усні репліки співрозмовника, вчаться доречно реагувати на них, ділитися своїми почуттями та емоціями від почутого. Учні мають змогу вступати в діалог на теми, які викликають зацікавлення, переказувати казки, вправлятися у звуковому аналізі слів. Тексти, які пропонує освітня програма для учнів першого класу, мають стати пропедевтикою їхньої уяви.

Друга чверть має «післябуквений період», особливістю якого є вже не вивчення букв, а повторення їх, опрацювання більших за обсягом текстів для читання, розвитку уяви, а саме: «Конкурс у класі» [1, с. 6-7], «Казкові хмаринки» [1, с. 16-17], «Пізнавай хижих тварин» [1, с. 23], «Пошта» [1, с. 25], «Цілющі джерела» [1, с. 69], «Як ми виграли комп'ютер» [1, с. 74].

Підручник І.О. Большакова, М. С. Пристінська пропонує перелік таких текстів для театралізації: «Моє ім'я» [1, с. 23], «Слоненя» [1, с. 25], «Як Івасик іграшку вибирав» [2, с. 29], «Серйозна розмова» [2, с. 35], «Петрик та Еріка гралися в кімнаті» [2, с. 43]. Пропонують для опрацювання такий перелік скоромовок: «Кольорове королівство» (за Оленою Полянською) [1, с. 14]; «Мур-мур-мур...» (Ганна Чубач) [1, с. 29].

Важливим є опрацювання віршів: «Наш веселий клас», за Марією Чумарною [1, с. 30], «Скільки олівців», за Федором Петровим, [1, с. 35], «Сонечко» (Лариса Цілик) [1, с. 39], «Сонечкова донечка (Галина Манів) [1, с. 39], «Весна» (Андрій М'ястківський) [1, с. 41], «Джміль» (Наталя Забіла) [1, с. 68].

Початкова школа забезпечує становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження та критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до української культури, держави.

Звичайно, існують психологічні та педагогічні особливості формування уяви. У молодшому віці домінує образне мислення, найбільш характерними є форми діяльності: гра-бесіда, гра-драматизація, уявна подорож, моделювання. Успіхи в засвоєнні молодшими школярами усного й писемного мовлення збагачують зміст образів, змінюють способи їх утворення.

Література

1. Большакова І. О., Пристанська М. С. Українська мова. Буквар: підручник для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.): Ч.2. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 80 с.
2. Вашуленко М., Вашуленко О. Українська мова. Буквар: підручник для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.): Ч.2. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2018. 112 с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Лаптейкина Д. А.
Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

Научный руководитель – ст. преподаватель *Ярошук М. В.*

ЭФФЕКТЫ МАНИПУЛЯТИВНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ СМИ НА СОЗНАНИЕ ЧИТАТЕЛЯ

В средствах массовой информации используются различные психологические методы воздействия, которые заключаются в изменении установок, формировании определённого взгляда на вещи или осуществлении сдвига в системе ценностей общества. Одним из наиболее часто используемых способов управления сознанием является манипуляция. Среди основных приёмов манипуляции выделяются: всевозможные пропагандистские приёмы воздействия, дезинформация, методы запугивания, манипулирование фактами, введение эксперта, а также большое количество текстовых и композиционных лингвистических приёмов (повторение, олицетворение, специальная терминология, эвфемизация и т.д.).

Используя вышеперечисленные приёмы, СМИ оказывают существенное воздействие на преобразование социальных норм и ценностных ориентаций общества. Они влияют на принятие или отторжение личностью ценностей культуры, становятся значимым источником формирования политических взглядов и целевых установок, расширения представлений, укрепления положительной или негативной роли индивида в обществе.

В основе манипуляции лежит воздействие на определённые психологические структуры личности и скрытый характер этого процесса для объекта манипуляции. Исследователем С.Г. Кара-Мурзой отмечается ещё один основополагающий факт – это отношение. Согласно его утверждению, к людям, сознанием которых манипулируют, относятся не как к личностям, а как к объектам, особого рода вещам [1, с. 14]. Другими словами, манипуляция представляет собой контроль над поведением людей через внедрение в их сознание необходимых идей, мыслей и представлений. Манипуляция позволяет вводить читателя в состояние иллюзорности, поскольку информационное поле непосредственно обладает способностью формировать и подчинять сознание людей.

Поскольку современный человек предпочитает сам делать выводы, все технологии манипулятивного воздействия СМИ построены таким образом, чтобы читатели, не теряя ощущения сформированности своего мнения по собственной воле, рассуждали так, как это необходимо. Однако большая часть мира всё же находится вне достижимости человека. Индивид не всегда может сам добраться до сути событий, сложных для понимания или находящихся вне сферы его знаний. Соответственно, он не всегда способен самостоятельно сформировать и своё отношение. Для ориентации и получения сведений в сложной, насыщенной событиями реальности люди прибегают к помощи СМИ. И поскольку в общем человек не может определить достоверность той информации, которую

предоставляют ему средства массовой информации, он вынужден им доверять. Таким образом, СМИ получают практически неограниченные возможности для формирования псевдокартины мира в сознании людей [2, с. 34].

Следует также отметить, что эффективность манипулятивного воздействия на сознание читателей обуславливается некоторыми обстоятельствами. Общество становится максимально зависимым от СМИ во время изменений, конфликтов и нестабильности социума. В этом случае средства массовой информации могут реализовывать информационную функцию во всей полноте [2, с. 39]. Таким образом, возможность проникновения в сознание людей взглядов и образов, транслируемых СМИ, становится наиболее вероятной в условиях неопределённости.

Литература

1. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М., 2015. 490 с.
2. Семёнова А.В., Корсунская М.В. Контент-анализ СМИ: проблемы и опыт применения. М. : Институт социологии РАН, 2010. 324 с.

Силіна Д. І.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Ольховик М. В.

ПРОЗОРИСТЬ МЕДІА: ПЕРЕВІРКА ЧЕРНІГІВСЬКИХ ЗМІ

Актуальність. Якісне функціонування медійної сфери та з метою регулювання стандартів, українські ЗМІ мають повідомляти про власників і джерела фінансування. Наразі ж більшість медіа належать особам, які пов'язані з політичною сферою чи бізнесовими структурами, а інформація про власників ЗМІ існує на рівні чуток і замовних публікацій. Знання реальних власників і спонсорів інтернет-видання дозволить громадянам розпізнавати потенційні маніпуляції у ефірах і дезінформацію.

Метою тез є перевірка чернігівських інтернет-видань на прозорість.

Виклад матеріалу. «Преса реально породжує розповіді про події, які цікаві дуже вузькому прошарку осіб. Але оскільки саме ці особи й реагують позитивно або негативно на події, преса ще далі йде в «підстроювання» тільки під них. Усі інші повністю замовчують. До того ж, преса сьогодні знаходиться в досить сильній економічній залежності, правда не від своїх читачів. Тому й тексти породжуються незалежно від інтересів читачів», – зазначає відомий фахівець медіа-простору Георгій Почепцов [1, с. 277].

Маємо такий парадокс: у традиційних ЗМІ усі власники зареєстровані (або принаймні є вказівки на власників), а нові медіа діяльність не контролюють, власники не зареєстровані. Хоча прозорість ЗМІ, що оприлюднюють власників і джерела фінансування, зменшує відсоток маніпуляції та спотворення інформації.

Перевірити рівень прозорості онлайн-медіа можна за такими критеріями:

- наявність інформації про власників, керівництво ЗМІ, головного редактора;
- контактна інформація;
- дані про аудиторію ЗМІ;
- наявність інформації ЗМІ про свою редакційну політику;
- можливість дізнатись хоча б якусь інформацію про джерела фінансування.

У першому чернігівському інтернет-виданні «**Високий Вал**» за даними Opendatabot є інформація про те, що Євмінець Артем Віталійович – керівник проєкту. На офіційному сайті зазначено, що онлайн-видання засноване ще 2001 року Олегом Головатенко, головний редактор – Юрій Михуля. Також указана адреса підприємства, номери телефонів редакції, e-mail редакції та посилання на Telegram, Facebook, Twitter, Instagram. На сайті зазначено, що середня відвідуваність сайту складає близько 10 000 унікальних користувачів на добу, проте лічильник аудиторії відсутній. Про своє фінансування жодної інформації сайт не повідомляє. Отже, дані оприлюднено по 3 критеріям із 5.

Інтернет-видання «**СК-Суспільний кореспондент**». Інформація про керівника проєкту відсутня. На сайті вказано, що редактором видання є Сергій Кордик. Указані телефонні редакційні номери та юридична адреса. Сторінки у Facebook та YouTube активні. Лічильник аудиторії відсутній, згідно з даними сервісу рг-су відвідуваність складає близько 300 унікальних користувачів на добу. Інформація про фінансування відсутня. Дані оприлюднено по 2 критеріям із 5.

Інтернет-видання «**Хвиля Десни**». Інформація про керівника відсутня. Інформація про редактора відсутня. Контактна інформація обмежується електронною скринькою. Сторінка у Facebook активна. Лічильник аудиторії відсутній, згідно з даними сервісу рг-су відвідуваність складає близько 100 унікальних користувачів на добу. Інформація про фінансування відсутня. Дані оприлюднено по 1 критерію з 5.

Інтернет-проєкт «**Челайн**». Інформація про керівника відсутня. Інформація про редактора відсутня. За даними Opendatabot є інформація про те, що керівником є Солодовник Павло Васильович. Контактна інформація обмежується електронною скринькою та номером телефону. Активні сторінки у Facebook, Instagram, Telegram і на Youtube. Сторінка в Twitter не є активною, оновлювалася останній раз у 2019 році. Лічильник аудиторії відсутній, згідно з даними сервісу рг-су відвідуваність складає близько 13 000 унікальних користувачів на добу. На сайті інформації про фінансування немає. Згідно з матеріалом, що підготовлений у рамках проєкту «*Мережа медіа-спостерігачів*», ресурс утримується партією «Наш край». Дані оприлюднено по 1 критерію з 5.

Інтернет-видання «**Gorod.cn.ua**». Інформація про керівника і редактора відсутня. За даними Opendatabot є інформація про те, що керівником є Сухомлин Ярослав Анатолійович. На сайті зазначена електронна скринька редакції, адреса і номер телефону. Активні сторінки в Facebook, Instagram, Telegram та Twitter. Дані про аудиторію сайт повідомляє завдяки ресурсу Google Analytics, у середньому відвідуваність складає близько 6 000 – 10 000 унікальних користувачів на добу. На сайті інформація про фінансування відсутня. Дані оприлюднено по 2 критеріям із 5.

Отже, жодного повністю прозорого інтернет-проєкту серед аналізованих регіональних засобів масової інформації немає. Прозорістю середнього рівня характеризується такий сайт, який у вихідних даних опублікував половину або ледь більш ніж половину досліджуваної інформації: «Високий Вал».

Переважно закритими виявилися такі сайти: «СК-Суспільний кореспондент», «Хвиля Десни», «Челайн» і «Gorod.cn.ua». Вони оприлюднили дані лише в одній або двох досліджуваних категоріях. Це дозволяє зробити висновок про непрозорість чернігівського медіа-ринку, що насправді відображає загальну картину вітчизняних нових медіа.

Література

1. Паблік рилейшнз, Г.Г. Почепцов. URL: http://htbiblio.yolasite.com/resources/Pocheptsov_PR.pdf
2. URL: <https://imi.org.ua/articles/mediavlasnist-u-chernigovi-vid-monopolizmu-na-tv-dosvobodi-v-interneti-i222>

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. *Тарасевич Н. А.*

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ДОМИНИРОВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Иностранный язык не может существовать и развиваться изолированно в обществе. Он напрямую связан и взаимодействует практически со всеми общественными сферами: экономикой, искусством, политикой, образованием, военной сферой и отражает культурные особенности и отличительные черты менталитета страны, которую представляет. Английский язык преобладает в транспортной сфере, в средствах массовой информации, туризме.

Стоит отметить, что иностранный язык служит средством общения не только на уровне личности, но и на государственном, национальном и международном. Становясь участником любого рода межэтнических контактов, люди взаимодействуют с представителями других культур, и зачастую данные культуры несут существенные отличия друг от друга. В большинстве случаев эти факторы затрудняют общение между участниками разговора, а в некоторых случаях даже делают его невозможным. Практические потребности изучения межкультурной коммуникации появились в результате активного роста экономики многих стран и регионов, революционных изменений в технологии, связанной с этим глобализации экономической деятельности. Интенсивность длительных контактов между представителями разных культур значительно выросли и продолжают увеличиваться.

Наиболее очевидным фактором быстрого ускорения прогресса универсального образа жизни является широкое распространение английского языка. Язык – это универсальный инструмент создания однородной структуры, тот самый сигнал, с помощью которого транслируется любая культура. Поскольку английский становится основным международным средством коммуникации, то последствия данного явления очевидны: культуры англоговорящих стран будут доминировать и оказывать влияние во всем мире.

В настоящее время можно утверждать тот факт, что английский язык приобрел доминирующее значение во всех сферах нашей жизни, более того, у него появились диалекты такие как: индийский, нигерийский, американский, канадский, австралийский и некоторые другие. Проведённые исследования геополитической ситуации Англии указывают на её мощную колониальную политику. Королевский флот был одним из самых мощных и влиятельных в мире. Большая часть суши – половина территории Северной Америки, множество стран Африки и Азии, Австралия, Индия – была под властью британской короны. На тот момент приоритетом для Англии являлось налаживание торговых отношений. Этим можно объяснить большое количество диалектов, появившихся в колонизированных странах. Очевидно, что язык более развитой страны-завоевателя отодвинул на второй план местные языки. Такая колонизация длилась на протяжении нескольких веков, что считается достаточно длительным периодом, с точки зрения истории. Из-за сложившейся ситуации, в результате которой многие народы утратили богатство родного языка и независимость. Даже, когда колонизированные страны получили независимость, торговые отношения с Великобританией продолжали развиваться, а английский язык приобрёл статус государственного в тех странах, куда переселилось наибольшее число колонизаторов.

С другой стороны, Англия вошла в историю и благодаря гениям литературы и драматургии. Череду важнейших изобретений в области научного и технического прогресса открыли известные английские учёные, что также способствовало созданию новой терминологии на английском языке, которая проникла во все языки мира. Грамотная государственная политика и сильная экономика обеспечивали доступ к знаниям и образованию, таким образом, превращая Англию в ведущую культурную, военную, промышленную и экономическую страну, что не могло не оказать благотворного влияния на глобализацию английского языка. С течением времени позиция английского языка только усиливалась, и в начале XX века английский приобрел статус языка мировой политики и экономики.

Распространению английского языка способствовали колонисты, которые иммигрировали в Америку. Вследствие процесса ассимиляции семей колонистов, прибывших в Америку из Европы, английский язык стал употребляться в качестве родного языка. Вероятно, распространение английского языка и повлияло на сохранение сплочённости американского народа, несмотря на множество этносов этой страны.

Во второй половине XX века эпоха Англии отошла на второй план, начался период усиления влияния Америки. После Второй мировой войны большинство держав переживало трудности в восстановлении экономики. В свою очередь, США пострадали меньше остальных и продолжили развиваться во всех направлениях: экономическом, дипломатическом, политическом и военном. Даже изобретение всемирной сети Интернет произошло в Америке в 60-х годах прошлого столетия, в силу чего вся операционная система и терминология, используемая в компьютерных технологиях, предоставляется на английском языке.

В заключении можно отметить, что происходит не только процесс глобализации, но и технократизации, и английский язык здесь тоже играет важную роль. Культурное наследие и достижения технической революции Англии и Америки всё больше и больше привлекают ученых, исследователей, предпринимателей, студентов. Постоянное внимание государственной власти к расширению сферы использования английского языка не проходит даром, укрепляя его позиции, возводя его в ранг престижных и востребованных.

Литература

1. Кристалл Д. Английский язык как глобальный, 2001. 240 с.
2. Гутарева Н. Ю., Виноградов Н. В Проблемы межкультурной коммуникации в современном социуме. Молодой ученый. 2015. № 9 (89). С. 1274-1276. URL: <https://moluch.ru/archive/89/17982/>
3. Карасёв С. А. Глобализация английского языка и новые задачи методики его преподавания. *Язык и межкультурная коммуникация. Материалы межвузовской научно-практической конференции.* Ростов-на-Дону: Изд-во ИУБиП. 2005. 148 с.

Научный руководитель – канд. филол. наук, доц. Тарасевич Н. А.

КАТЕГОРИЯ ПРОТИВОПОЛОЖНОСТИ В ЛИНГВИСТИКЕ

Противоположность является широко употребляемым термином в современном научном мире и изучается в рамках естественных и общественных наук. В математике «противоположность» понимают как различие по знаку при равенстве абсолютных значений. В философии эта категория выражает одну из ступеней развития противоречия. В лингвистике же данное понятие основывается на явлении антонимии.

Антонимия, будучи категорией лексико-семантической системы языка, представлена антонимами и конверсивами. Антонимы являются единицами, имеющими противоположные значения. Они обозначают контрастные явления и предметы: *cold – hot, top – bottom*. Конверсивы представляют собой слова, которые выражают обратные отношения, называя одно и то же явления, при этом показывая его с разных сторон. Такие слова выражают субъектно-объектные отношения в эквивалентных по смыслу предложениях: *A bear is stronger than a man. – A man is weaker than a bear.*

Следует отметить, что в лингвистике выделяют два вида противоположностей: контрарный и комплементарный. Контрарный вид выражается двумя видовыми понятиями, между которыми есть ещё одно промежуточное: *young – middle-aged – old; hot – cool – cold*. Комплементарный вид противоположностей предполагает, что видовые понятия дополняют друг друга и являются предельными по своему характеру: *yes – no, truth – lie*. При этом стоит отметить, что, в отличие от контрарного, в комплементарном виде понятия не имеют промежуточного звена. Комплементарные антонимы представляет собой неполную противоположность, так как одно из видовых понятий выражает неопределённость: *kind – unkind* (ср. *wicked*), *legal – illegal* (ср. *clandestine*).

Также явление антонимии лежит в основе таких стилистических средств, как литота, оксюморон и антитеза. Литоты выражают преуменьшение предмета или явления через утверждение, сделанное в отрицательной форме: *She never says goodbye; she is no liar*. Оксюморон соединяет противоположности в одно целое: *terribly good, loud silence*. Антитеза противопоставляет противоположности путём соединения двух параллельных предложений в одно синтаксическое целое: *Youth is full of pleasure, age is full of care* (W. Shakespeare). Данные стилистические фигуры представляют собой систему экспрессивно-образительных средств, которые придают речи выразительность и образность. Они могут встречаться как в повседневной речи, так и в СМИ, но чаще всего употребляются в художественных произведениях.

Таким образом, категория противоположности занимает важное место в лингвистике и является часто используемым термином. Понятие «противоположность» тесно связано с категорией антонимии, которая представлена в лексикологии и семантике антонимами и конверсивами, а в стилистике такими экспрессивно-выразительными средствами, как литота, оксюморон и антитеза.

Литература

1. Лингвистический энциклопедический словарь. URL: <http://tapemark.narod.ru/les/index.html>
2. Зуева Э. В. Конверсивные отношения в лексике современного языка: автореф. дис. канд. филол. наук. Москва, 1980. 10 с.
3. Сазонова В. А. Антонимы как средство выражения контраста в языке и художественной речи: автореф. Дис. канд. филол. наук. Красноярск, 2011. 10 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЛЕНГА В КРИКЕТЕ

Как известно, крикет появился в позднем средневековье и является игрой сельского происхождения. «*pila baculorea*», которую запретил Эдвард III, так как считал, что она имела пагубное влияние на его военную деятельность. Нормандское название «*criquet*», вероятно, диминутив древнего фламандского слова «*krick*», что значит ‘палка’. В раннем средневековье в общем-то не упоминали игры в исторических документах, поэтому их история в какой-то мере навсегда останется в тени. Упоминали игры лишь тогда, когда бывали изданы указы королей на их запрет, к примеру, футбол.

Крикет не был достаточно популярным, а также не нарушал порядок, чтобы удостоится запрета, тем более играли в игру простые люди. Что касается первого официального упоминания игры в крикет, то его предоставил Джон Дерек, королевский следователь по убийствам в графстве Сарри, который был учеником Гилдбордской школы в Лондоне в середине 16 века. Позже через тридцать лет в 1597 году в одном из его письменных показаний, Джон упомянул игру в крикет в школе. Наверняка в крикет играли и до 16 века, ведь иначе эта игра не интегрировалась бы в школьную систему.

С течением времени игра перешла на новую ступень развития и стала национальным видом спорта в Англии. Если раньше встречи проходили в течение 3 дней, то начиная с 1963 года были введены правила, которые позволяли проводить матч за один день. Главными персонажами крикета из 11 игроков являются бэтсмен и боулер, чья результативность оценивается по большому списку параметров.

Сленг крикета в отличие от других игр настолько крепко вошёл в обиход употребления, что был перемешан наряду с игровыми терминами. Итак, мяч, который вращается на протяжении всего полёта зовётся «*Spitting Cobra*». Игрока, который, к примеру, подпрыгивает перед броском с величавым видом, зовут «*Chin music – трёп, болтовня*». Одиннадцатого игрока или бэтсмана иногда зовут «*Jack*», связано это с тем, что если бы порядок бэтсменов был устроен как колода карт, то после номеров 9 и 10 следовал бы валет, на английском «*Jack*». В сленге крикета есть аббревиатура «*FBC – Fast bowlers club*», которой характеризуют игроков, которые полагаются на скорость при броске мяча, чтобы разрушить калитку бэтсмана. Направленный бросок прямо в голову называется «*Beamer*». Если бэтсмен находится вне зоны, и его калитка разрушается соперником, то говорят, что это «*Diamond duck*». Если бэтсмен вылетает из игры на первом броске, то тогда это «*Golden duck*». Бэтсмен, который выбывает чаще всего при встрече с определённым боулером называется «*Rabbit*». Также так могут называть бэтсмана, который почти всегда выходит из игры без ‘ранов’, но является прекрасным боулером. Небрежный сильный удар по воздуху в зону за ‘питчем’ имеет название «*Cow shot*», здесь присутствует отсылка к игре людей из сельской местности, которые не разучивали более сложные удары. Момент, когда мяч ударяется в ‘калитку’, зовут «*Death rattle – предсмертный хрип*». Игрока низкого уровня игры, который полагается больше на силу удара называют «*Nack*». Иногда это же слово используют, когда говорят про ‘грязный’ удар. Изменение траектории полёта мяча зовётся «*Reverse Tang*». Про игрока, который получил удар в шлем говорят «*He’s badged*», то есть игрок получил ‘метку’. Когда производят бросок, нацеленный на зону, где стоят ноги бэтсмана, это «*yorker*», но если удар приходится по нижней части ботинка, то такой бросок кличут «*Sandshoe crusher*». Идеальная, непредсказуемая подача мяча, которую практически невозможно отбить называется «*Jaffa*». Раздевалку часто называют «*Hutch*», одно из значений которой переводится как ‘клетка для кроликов’. Результат игрока, когда тот достигает отметки 100 ранов за все иннинги или другими словами, периоды игры, называется «*Century*».

Литература

1. Green J. (2016). *Slang: A Very Short Introduction – the 1st edition*. Gosport: Ashford Colour Press Ltd.
2. Birley D. (2013). *A social history of English cricket – the 3rd edition*. London: Aurum Press Ltd.

ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІНГВОЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР

Гужва В. С.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Пуліна В. І.

РОЛЬ ОТЦІВ-ПІЛІГРИМІВ У СТАНОВЛЕННІ АМЕРИКАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Передумови виникнення колоніальної культури. Англосакси, на відміну від іспанців і французів, їхали в Америку з твердим розумінням тієї обставини, що їх чекає не благословенне Ельдорадо, а важка праця в суворій країні. Цей момент є ключовим для розуміння американської нації і культури. Ядро майбутнього національної єдності склали пуритани (англ. puritans – «чисті»), послідовники релігійного руху, який наполягав на реформах англіканської церкви, знищенні єпископату, введенні ради виборних старійшин, видаленні з церкви прикрас, спрощення релігійних обрядів, заміні меси проповіддю.

Звільнення від напівфеодальних пут Європи стало проявлятися досить швидко. В англійських колоніях була відсутня релігійна дисципліна, необхідна англіканськими єпископами метрополії, і пуритани мало-помалу знайшли небачений простір не тільки для культових відправлень, а й для визначення базових принципів свого життя. У кожному північноамериканському поселенні утворилася своя незалежна релігійна громада, а проблема духовної свободи звелася до самостійного визначення вірувань, пристрастей, смаків.

Америка не знала феодалізму. В Америці ніколи не було титулованої аристократії, спадкових привілеїв, суворой клерикальної ієрархії, панування вищих верств в смаках, звичках, що зароджують традиції. Тому двері на вершину соціальної драбини в США з перших днів були відкриті ширше, ніж в постфеодальній Європі.

Спосіб життя. Оптимальним підходом до розгляду картини культурного розвитку американських колоній до завоювання незалежності є виділення трьох чітко окреслених регіонів – пуританської Нової Англії, що належав лендлордам Півдня і торгових серединних колоній. У кожній з цих областей культурний розвиток мало, безумовно, яскраво виражену специфіку.

Поселенців в Новій Англії спочатку було небагато, але вже перші сто чоловік утворили щільно спаяну комуну. Вони були свого роду воском в руках своїх релігійних лідерів. Однак не можна забувати, що саме пуритани принесли на новий континент культурну доктрину рівності для всіх.

Явищем величезної ваги для формування американської культури з'явилася роль пуританства як першого радикального руху, з самого початку взяли гору в північних американських колоніях. І вражає те, що свою американську «пригоду» перші поселенці почали з підписання специфічного «соціального контракту», заснованого головним чином на церковних засадах. Покоління Кромвелля проявило себе на нових територіях з тією ж

жорсткістю, з якою воно в самій Англії відкидало «легковажний» блиск попередньої елізаветинської епохи – часу британського Ренесансу. По суботнім і святковим дням ніхто не смів і пальцем поворухнути, щоб зробити якусь корисну роботу – вся громада дружно слухала Біблію. У сімнадцятому столітті ніхто не посмів би відкрити поблизу від Бостона театр. Пияцтво і адюльтер прирівнювалися до смертних гріхів.

Послаблення настали після 1691 року, коли в Америку ринули переслідувані в Європі пресвітеріани і гугеноти. Поступово – у вісімнадцятому столітті – хвиля католиків, шотландців і ірландців, послабила «дисципліну суботи», відкрила можливості, наприклад, для продажу рому. В основній законодавчій хартії з'явилася стаття, згідно з якою наявність власності, а не приналежність до пуританської церкви стало умовою отримання права голосу, а значить, і громадянства.

Південні сім'ї, що мали завидний родовід чи матеріальний достаток жили в абсолютно іншій атмосфері. Радісне сприйняття життя, нездоланне прагнення не відстати від моди, наслідування лондонцям в стилі життя і світогляді робили великі родові гнізда лендлордів вогнищами європейської культури, в основному світсько-гуманістичної і далекої від релігійного фанатизму. Тут набуло популярності полювання на лисиць, танці, питні змагання, стрибки, півнячі бої, азартні ігри. Різниця двох регіонів молоді Америки зрозуміла. На Півдні висока культура розквітала завдяки дешевій праці рабів, на Півночі гігантські зусилля заради виживання ставили під сумнів саму можливість легко і без напруги вирішувати всі життєві питання.

Третій тип адаптації до колоніальних умов життя є серединні колонії, що вирости навколо Філадельфії і Нью-Йорка. Тон тут задавали квакери – англійські сектанти, які заперечували церковні таїнства і священство, які наполягали на можливості союзу людини з Богом без жодних посередників, які говорили про необхідність моральної чистоти, ненавиділи війни та прагнули діяльно допомагати ближньому. Квакери створили еталон простого і мудрого життя, в якому моральне вдосконалення цінувалося вище, ніж усвідомлення власної гріховності, як це було на Півночі. Веління внутрішнього світла, палаючого, на думку квакерів, в кожній людині, означало для них більше, ніж суворі обмеження. У щоденному житті квакери уникали танців і галасливих розваг, але не засуджували їх у своїх південних сусідів чи у власних зростаючих містах. Ідеалом квакерів також була рівність; але в своєму спокійному і людяному зверненні до Бога вони не походили ні на ревних пуритан Нової Англії, ні на захоплених модними ідеями вірджинцями. Проповідувана ними повага до інакомислячих багато значила для становлення американської культури і цивілізації.

Культурний ґрунт. Британія дала Америці відправну точку культурного розвитку – в аспектах соціального устрою, політичної організації, основних культурних прагнень. Але місцеві обставини відразу ж почали здійснювати свій потужний вплив, модифікуючи і змінюючи початкові підвалини. Зазначимо, що основою ідейного розвитку колоній тривалий час було богослів'я. Священики ще вели свою паству, виступали суддями, були авторами книг, вчителями шкіл і коледжів, інтерпретаторами головних проблем північноамериканської життя і основними авторами законів.

Однак поступово, в подальшому, теологічна продукція в значній мірі втрачала вплив на культурне життя Америки. Деякі релігійні автори почали говорити про сам тлінний світ, і ця лінія мала безсумнівне продовження в книгах про індіанців, про запобігання аварій корабля, про ведення бойових дій. І хоча американська література, філософія, громадська думка набували все більш яскраво вираженого світського характеру, все ж історично склалося так, що в основі її стояли священики, так звані отці-пілігрими.

Література

1. Вільям Джейнс Історія американської освіти. Школа, суспільство і загальний добробут, 2006. 579 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2266048/>
2. Кузнецова Т. Ф., Уткин А. И. История американской культуры. М.: Юрайт, 2019. 392 с.

Науковий керівник – докт. філос. наук, проф. Столяр М. Б.

ВІДЕОГРА ЯК ФОРМА СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ

Коли йдеться про синтез мистецтв, культурологи, естетики, мистецтвознавці переважно досліджують такі види, як кіно, театр та телебачення. Феномен відеоігор, нажаль, є майже недослідженим і як вид мистецтва, і, тим більш, як вид синтетичного мистецтва. Проте ми вважаємо відповідний аналіз досить важливим для розвитку вище названих наук, які, на нашу думку, не повинні сильно «відставати» в часі від сучасних художніх практик. Відомо, що синтез мистецтв – це органічна єдність, взаємозв'язок різних видів мистецтва в межах цілісного художнього твору чи ансамблю відносно самостійних творів. Мистецтво як форма культури в усьому розмаїтті його видів та форм налічує тисячоліття свого розвитку – від печерного живопису первісних людей до світлових скульптур зроблених з сотень дронів. Що ж до відеоігор, то вони є досить молодим видом мистецтва, адже з'явилися приблизно шістдесят років тому, з яких майже тридцять були представлені артефактами, що стоять ще за межею мистецтва – аркадними автоматами та простими іграми. Тим цікавіше, що за такий короткий проміжок часу ігри еволюціонували від, наприклад, легендарного Pong та усім знайомого Tetris до багатомільйонних проектів, над якими працюють великі команди розробників, сценаристів, композиторів та представників інших художніх спеціальностей.

Дуже важливе місце у відеоіграх посідає музика. Саме вона створює необхідну атмосферу та настрій, напружену динаміку, гостре, пронизливе відчуття небезпеки, якщо ситуація гри того вимагає. Що цікаво, – багато з цих композицій навіть не можна віднести до певного жанру, адже в залежності від сетингу гри зміниться також її музика.

Якщо традиційне образотворче мистецтво, являє нам статичні образи, які ми сприймаємо «збоку», то відеоігри дають нам можливість опинитися безпосередньо всередині картини (чи певного художнього простору). Графіка – це один з найпотужніших інструментів ігрового нарративу. При цьому засобів візуальної виразності є безліч і постійно з'являються нові. На одній полиці стоять проекти, виконані в мінімалістичному або, наприклад, піксельному стилі (який, до речі, не застаріває), а також ігри з фотореалістичною графікою; проекти, в яких візуальна частина зовсім відсутня або може змінюватися в залежності від обставин.

Без сумніву, найголовнішим інструментом творення історії та сюжету, якщо вони необхідні в конкретній грі, є сценарій. Тут обмеження просто відсутні. Від простого переспіву класичних сюжетів, як-то пошук безсмертя чи боротьба з силами зла/добра до гротескно-іронічної подорожі на інший край галактики з метою поховання свого батька.

Проте вище перераховане не є достатньою підставою, щоб вважати відеоігри найвищим на сьогодні проявом синтезу мистецтв. Література плюс музика дає нам, наприклад, аудіо книги. Теж саме плюс образотворче мистецтво дає нам театр та кіно. Саме кіно є головним «конкурентом» відеоігор в цьому аспекті, адже містить в собі всі з вище перерахованих елементів.

З нашої точки зору, саме відеоігри є на сьогодні вищою формою синтезу мистецтв, тому що цей вид (єдиний на даний момент) відкриває перед суб'єктом майже абсолютні можливості впливати на події та брати в них безпосередню участь. Наприклад, перед гравцем відкриваються можливості не тільки подивитися на найважливіші бої Другої світової війни очима звичайного солдата, але й вирішувати подальшу долю певних персонажів і у такий спосіб змінювати сюжет, формувати новий нарратив, іншу, альтернативну історію. Ми вважаємо, що галузь відеоігор давно вже перестала бути лише розвагою для дітей. Вона знайшла своє досить високе, але, нажаль, ще не помічене фахівцями місце серед інших видів сучасного синтезованого мистецтва.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Каранда М. В.

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЕРУДИЦІЯ СТУДЕНТІВ- ФІЛОЛОГІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми: останнім часом культурна ерудиція молоді піддається справедливій критиці з боку середнього і старшого покоління, тому виявити проблеми у студентів філологічного факультету є актуальним для поглиблення студентоцентрованості викладання гуманітарних дисциплін.

Ступінь вивчення: різні аспекти естетичного виховання та культурної ерудиції досліджували В. Батичко, Ю. Нікольченко, Є. Онацький та інші.

Основний виклад. Мета естетичного виховання – формування універсальної гармонійної особистості. Підхід до оцінки сутності естетичного виховання та його завдань був різним у кожний конкретний період людського розвитку. Наприклад, Ф. Шиллер, філософ, який першим увів сам термін «естетичне виховання», вважав його за достатню умову для докорінних соціальних перетворень, коли завдяки естетичному впливу на психіку людини можуть бути розв'язані усі соціальні проблеми [1, с. 18].

Естетичне виховання в усій сукупності своїх методів, форм, засобів триває протягом усього життя людини, усуваючи суперечності у його неспіввідносності між рівнем естетичної культури людства та володінням цією культурою. Кінцева мета естетичного виховання – формування готовності людини до естетичної діяльності [2, с. 35].

Трампліном до естетичного вихованої особистості є підвищення рівня культурної ерудиції. Ерудиція – глибокі всебічні знання, широка поінформованість. Людина-ерудит має додаткові знання у більшій області предметної інформації, має глибші й тісніші взаємини з літературою питання, ширший інтелектуальний горизонт. Ерудиція зіставна з освіченістю людини, але не тотожна. Людина-ерудит обов'язково освічена, але освічена людина – не обов'язково ерудит. Відмінність криється у тому, що людина-ерудит прагне подолати свою грубість і неосвіченість, в той час як просто освічена людина не вбачає у цьому особливої гідності. Людина-ерудит вникає в конкретні теми безпосередньо через книги і дослідження, а не тільки з нормативної освітньої програми [3, с. 418].

Користь від зростання культурної ерудиції полягає у тому, що паралельно особистість розширює і свій емоційний інтелект. Під емоційним інтелектом зазвичай мають на увазі здатність людини розуміти і керувати емоціями, які відчуває вона сама та емоції людей, що її оточують. Особи, які мають високий рівень EQ, краще адаптовані у соціумі та націлені на кар'єру. Крім того, емоційний інтелект – це запорука задоволення від спілкування, навчання, креативності.

Для того, щоб перевірити культурну ерудицію студентів-філологів, проведено у лютому 2021 року тестування на філологічному факультеті НУЧК у якому взяло участь 3 академічні групи.

На питання «Чи вважаєте ви себе культурною особистістю? Оцініть за шкалою від 1 до 10» з 52 опитаних студентів 48 оцінили себе на 8, тобто мають високу самооцінку. Риси, які характеризують людину з гарною культурною ерудицією, студенти обрали «людина, яка постійно читає художню літературу» – 38%, «людина, яка слідкує за кінофестивалями і завжди обирає найкращі фільми» – 29%, та «людина, яка поважає релігійні почуття оточуючих і знає основний зміст базової місцевої релігії» – 33%.

Тривожним симптомом для філологів є відповідь на питання «Скільки книжок на рік ви читаєте не за програмою?» студенти відповіли «не читаю взагалі» – 67%. На питання: «Хто з письменників представляє постмодернізм?», з 52 опитаних, 41 студент

відповів, що це Ю. Андрухович. Тобто є підстави припустити, що в сучасній українській літературі студенти орієнтуються добре.

Запропоновано було студентам перелік живописних авторитетів (Леонардо да Вінчі, Пабло Пікассо, Ілля Рєпін, Сальвадор Далі). Виявилось, що студенти надають перевагу творчості Леонардо да Вінчі, що говорить про традиційність, а не новаторський естетичний смак. Студенти відповіли правильно, що «Тайна вечерея» за технікою виконання є фрескою, тобто володіють азами мистецтвознавчої термінології.

Також, студенти добре обізнані в архітектурі міста Чернігова, 46 студентів, а це переконлива більшість, відповіли, що Спасо-Преображенський собор є символом Чернігова.

Поглибити свою культурну ерудицію студенти філологічного факультету, хочуть за допомогою таких навчальних предметів як мистецтвознавство, українознавство та література.

Висновки. Культурна ерудиція – це трамплін для підвищення освітнього і особистісного статусу людини, один із критеріїв розвитку. Соціокультурні компетентності є базовими для формування професійних компетентностей майбутніх філологів, адже мова і література є частинами культури поруч із мистецтвом, релігією, мораллю, наукою і освітою. В результаті експрес анкетування виявлено наступні проблеми у середовищі студентів-філологів 1 курсу: а) студенти поклалися на інтуїцію та логіку і менше на культурну обізнаність; б) студенти філологічного факультету читають малу кількість книжок не за програмою; в) у студентів немає чіткого уявлення про користь культурної ерудиції.

Література

1. Асмус В. Ф. Питання теорії та історії естетики. Москва. Мистецтво, 1968. 652 с.
2. Бахтін М. М. Питання літератури й естетики. Москва: Художня література, 1975. 504 с.
3. Українська мала енциклопедія : [у 8 т., 16 кн.] Буенос-Айрес: Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1960.

Литвяк М. С.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Каранда М. В.

РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ ДРЕВНІХ КУЛЬТУР У СУЧАСНОМУ ФЕСТИВАЛЬНОМУ РУСІ РЕКОНСТРУКТОРІВ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Фестивальний рух стає дедалі поширенішим у сучасному культурному просторі України. Фестиваль як форма збереження і трансляції української традиції мало досліджений саме в історико-культурологічному аспекті. Тому важливо проводити дослідження на цю тему.

Ступінь вивчення. Різні аспекти сучасного фестивального руху досліджували такі вчені як С. Виткалов, К. Давидовський, Г. Хрома та інші.

Основний виклад. За визначенням К. Давидовського «Фестиваль – це масове театралізоване святкове дійство, яке включає огляд або демонстрацію певних досягнень. Фестиваль в Україні – це народні гуляння, які є елементами культури народу і пов'язуються з традиціями й звичаями» [2]. Важливо прослідкувати у сучасному

фестивальному розмаїтті наявність і особливості таких заходів, які підживлюють інтерес до серйозного вивчення історії, зокрема страдавньої.

Найдавнішими культурами на території України були трипільська культура, скіфо-сарматська культура, культура Київської Русі. Українська культура перманентно збагачувалася завдяки кроскультурним тенденціям, полілогічності та відкритості до нового. Зараз є багато фестивалів, які покликані повернути увагу саме до давніх традицій і звичаїв, поєднуючи їх з новими технологіями.

Нагадаємо, що перші музичні фестивалі виникли в Англії у 18 ст. і були присвячені церковній музиці. З того часу фестивалі проводились у багатьох країнах центральної Європи, переважно в Німеччині. Але особливого розповсюдження вони набули в ХХ столітті [4]. Фестивальний рух в Україні розпочався наприкінці 80-х років фестивалем кобзарського мистецтва «Верисаєве свято» у селі Сокиринці Чернігівської області. Щодо тематично актуальних фестивалів історичної реконструкції, то зазначимо, що вони розповсюдяться пізніше, на межі 20-21 століть. Реконструктори – люди, що займаються відтворенням побуту, ремесел, традицій та бойового мистецтва конкретної епохи і держави. Історична реконструкція – це рух, що ставить перед собою наукові цілі і використовує метод рольової гри й наукового експерименту для вирішення проблем і більш глибокого вивчення досліджуваного питання [3].

Чернігівщина має чималий досвід з проведення фестивалів реконструкторів. Знаковим є фестиваль історичного фехтування «Коровель», який щорічно проводиться у с. Шестовиця біля археологічного комплексу 10 ст. Так привертається увага до вивчення одного з найбільших у Європі поселень вікінгів. 2015 року відбувся у м. Чернігів фестиваль «Княжа брама» – це міжнародний фестиваль живої історії слов'яно-скандинавської культури, в якому було актуалізовано військово-історичні реконструкції варягів з України та Норвегії [1]. Як правило на фестивалях можна приміряти костюми, спробувати постріляти з луку, позмагатися з лицарями, навчитися фехтуванню. 2017 року пройшов другий Чернігівський історичний фестиваль з нагоди міжнародного дня туризму. Найцікавішим моментом в фестивалі був майстер клас з плавлення скла в макеті середньовічного обладнання. Було також реконструйовано бойові дії часів Київської Русі. 2018 року в селищі Любеч відбувся X Відкритий фестиваль традиційної слов'янської культури та бойових єдиноборств «Київська Русь». У програмі фестивалю був перформанс про Любеч часів Київської Русі [4].

Отже, найпопулярнішими засобами реактуалізації древньої історії та культури є саме реконструкції костюмів, елементів побуту та військової справи. Завдяки фестивалям реконструкторів суспільство краще розуміє історію нашого та сусідніх народів. Дослідження фестивального руху має здійснюватися для того, щоб історичний потенціал був використаний у справі патріотичного виховання.

Література

1. Варяги з України та Норвегії «билися» у Чернігові. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=c-RFiRrzoAM&feature=youtu.be>
2. Давидовський К.Ю. Соціокультурні виміри міжнародного фестивального руху: за результатами IV міжнародного музичного фестивалю «Віртуози планети». *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Збірник наукових праць*. Вип. XXVI, 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Api/2011_26/33.pdf
3. Історична реконструкція. URL: https://znaimo.com.ua/Історична_реконструкція
4. Українська мистецька традиція в сучасній фестивальній культурі. URL: https://knowledge.allbest.ru/culture/2c0b65635b3bd68b5c43b8921206d26_0.html

Науковий керівник – докт. філос. наук, проф. Столяр М. Б.

СУЧАСНИЙ ІТАЛІЙСЬКИЙ ЖАРТ: ЕТНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Під жартом ми розуміємо дотеп, комічну дію або невеликий літературний твір гумористичного чи сатиричного змісту. Недостатня вивченість жарту в контексті культурологічного аналізу сучасної сміхової культури Італії зумовлює актуальність теми. Метою роботи є виявлення особливостей менталітету сучасних італійців, що знайшли своє відображення в семантиці жарту. Емпіричною базою дослідження є збірка Л. Кучери-Бози «Італійська у жартах та анекдотах» [3]. Метод культурологічного аналізу, застосований у роботі, передбачає використання сукупності способів і прийомів дослідження, спрямованих на цілісний розгляд феномену як частини культури [2, с. 41–42].

Сміх є культурно універсальним явищем. У той же час, у сміховій культурі яскраво проявляється самобутність певної нації. На нашу думку, провідною тематикою італійських жартів виявляється, передусім, родина (відносини між чоловіком та дружиною, старшим поколінням та дітьми). Досить часто висміюються жіноча балакучість та складні відносини: 1) зятя та тещі; 2) закоханих; 3) друзів та 4) сусідів. Італійці дуже люблять дітей: своїх, чужих, симпатичних та не дуже. Тому в них досить розповсюджені комічні сюжети, пов'язані з дітьми та дітонародженням. Смішні висловлювання дітей, їхні витівки стають об'єктом неабиякої гордості і сміху одноразово. Ще в давніх римлян був звичай піддавати сміху те, що сильно любиш, щоб не зашкодити предмету любові.

Досить розповсюдженою є тема відносин представників різних професій, де стикаються різні «професійні оптики» бачення життя (карабінери, лікарі, інспектори, юристи, спортсмени, рибалки, шахраї тощо). При цьому карабінери традиційно виступають невігласами, а адвокати – розумними та дотепними людьми (саме італійська культура, що має своїм корінням Давньоримську цивілізацію, притаманна висока оцінка інтелектуальних здібностей представників правової сфери). Що ж до християнської культури (адже Рим є духовним центром усього католицького Заходу), то вона проявляється в численних практиках висміювання атеїстів (на відміну від Росії та східних народів Європи, в яких досить часто предметом сміху, навпаки, стає священнослужитель). Оскільки політична сатира в італійців заборонена, вони компенсують цю заборону політичною та історичною карикатурою. Варто також відзначити, що італійські анекдоти (*barzelletta*), байки (*storiella*), дотепні вислови (*freddura*) і т.п. сповнені чорного гумору в традиціях популярної стоїчної філософії [3].

Таким чином, жарт виступає важливою складовою сучасної італійської сміхової культури, яскравим носієм відповідного менталітету. У проаналізованих нами артефактах яскраво виявляють себе наступні риси італійського менталітету: ставлення до життя як до гри, артистичність, експресивність, оптимізм, пристрасність, винахідливість, релігійність і самоіронія, а також культурні відмінності різних регіонів Італії, [1]. У жарті знайшла відображення амбівалентність національного характеру, діонісійське та аполонійське начала традиційної та новітньої італійської культури.

Література

1. Бутто О. Л. Этнические стереотипы мышления и поведения итальянцев. *Сборники конференций НИЦ Социосфера*. 2011. № 13. С. 178–184.
2. Культурология. Краткий тематический словарь. Ростов н/Д.: Феникс, 2001. 192 с.
3. Кучера-Бози Л. В. Итальянский в шутках и анекдотах. М. : Эксмо, 2014. 368 с.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Ольховик М. В.

В'ЯЗНІ СВОБОДИ? (РЕФЛЕКСІЯ НАВЗДОГІН Ж.-П. САРТРУ І СІМОНІ ДЕ БОВУАР)

Одним з важливих принципів екзистенціалізму є свобода. Яскравий представник цього напрямку Жан-Поль Сартр у своїй роботі «Екзистенціалізм – це гуманізм» писав: «Насамперед екзистенціалізм надає кожній людині у володіння її буття і покладає на неї повну відповідальність за існування» [1, с. 4]. Світ не дозволяє опертись на щось, тому людина приречена не лише на свободу, але й на відповідальність. Цитуючи одного з відомих героїв Достоєвського, філософ ілюструє сутнісні принципи екзистенціалізму, «якщо бога немає, то усе дозволено. Це – вихідний пункт екзистенціалізму. Справді, все дозволено, якщо бога не існує, а тому людина закинута, їй ні на що опертись ані в собі, ані зовні. Перш за все, у людини немає виправдань. Дійсно, якщо існування передує сутності, то посиланням на раз і назавжди дану людську природу нічого не можна пояснити. Інакше кажучи, немає детермінізму, людина вільна, людина – це свобода» [1, с. 7]. Здавалося б, все чудово – люди вільні вчиняти, як самі забажають і самостійно нести за це відповідальність. Проте чи можна бути повністю свободним, не залежати не від кого і не від чого? Якщо ви маєте близьких, друзів, родичів, знайомих, роботу, захоплення... Та чи завжди прагнення до свободи приносить щастя?

Повертаючись до Жан-Поль Сартра, варто згадати жінку, з якою він більше 50 років перебував у стосунках – Сімоні де Бовуар. Здобувши всесвітню популярність завдяки своїй роботі «Друга стаття» [2], вона відіграла значну роль у філософії екзистенціалізму і особливо у становленні фемінізму, тому не поговорити про неї в контексті роздумів про свободу видається неможливим. Сімона де Бовуар – жінка, яка ненавиділа умовності, була проти шлюбу та народження дітей. Знаходячись у вільних стосунках із Жан-Поль Сартром, вона не стала його «рабинею» – кухаркою та прибиральницею, а вибудовувала свою наукову і літературну кар'єру. Сімона могла абсолютно не обмежувати себе в інтимних зв'язках і при цьому бути повністю відвертою з Сартром. Сильна, вільна, на перший погляд, вона ніяким чином від нього не залежала. Та в той же час писала, що віддала йому своє життя та себе саму... Вона спочатку сприяє зближенню Сартра з коханкою Ольгою Козакевич, а потім пише роман «Гостя», основою сюжету котрого є любовний трикутник, де в кінці коханка помирає. Хіба це свобода: тіла – можливо, а от душі – питання. Втім розуміння свободи у кожного залишається своє.

Такі відносини, що суперечили глибинним почуттям, якими переповнена творчість письменниці, показують всю неоднозначність екзистенціальної теорії свободи. Теоретизування і реальне життя часто йдуть всупереч один одному, що наочно показують ці дві талановиті постаті. Наші роздуми нав'язні переглядом фільму «Коханці. Кафе де Флор», французького режисера Ілана Дюрана Коена, де показана вся складність і незрозумілість взаємовідносин Сартра і Сімони. На нашу думку, цілком природним є, коли людина пов'язана з кимось певними нормами або зобов'язаннями. Усі ми так чи інакше від чогось залежимо, адже навіть прагнення свободи людиною ставить її у залежність пошуку цієї свободи, а отже вона вже не є вільною. Тож можливо краще насолоджуватися своєю «несвободою», аніж бути її в'язнем?

Література

1. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм / В кн.: Сумерки богів / Ж.-П. Сартр. М.: Политиздат, 1989. С. 319-344.
2. Сімона де Бовуар. Друга стаття. У 2-ох томах. Пер. з французької: Наталя Воробйова, Павло Воробйов, Ярослав Собко / Сімона де Бовуар. К.: Основи. 1994, 1995.

Науковий керівник – докт. філос. наук, проф. Столяр М. Б.

СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ

Всесвітнє опитування, яке провела соціальна мережа Badoo в 2011 р., виявило, що німців вважають «найменш веселою нацією» [3]. Стюарт Лі, англійський письменник, переповідає жарт про німецького хлопчика, який дуже довго не говорив. Батьки вирішили, що він німий. Та якось їжа виявилася холодною, і дитина пожалілася на це матері. Та була вкрай здивована: «Чому ж ти раніше мовчав?» «Бо до цього моменту все йшло, як треба», – відповів хлопець [5]. Подібними жартами просто рясніє Інтернет. Проте, з тези, що німці є дуже серйозними, не випливає положення про відсутність в них почуття гумору. Навпаки, німці демонструють *унікальне поєднання серйозності та сміху*. Зокрема в німців досить популярною є політична сатира – серйозна за змістом форма сміхової культури, в межах якої виявляються складні політичні та економічні проблеми. Тобто серйозні теми, які у більшості народів викличуть тільки нудьгу, можуть бути смішними для у німців.

Говорячи про специфіку німецького гумору не треба забувати про такі особливі об'єкти німецьких жартів, які міжетнічні стосунки. Зокрема баварців зображують як людей зухвалих, саксів – хитрих, штабів – дуже ощадливих тощо. Наприклад:

«Уродженець Пруссії, баварець і шваб сидять, п'ють пиво. До кожного в келих залітає муха. Прус виливає пиво разом з мухою і вимагає принести нову порцію. Баварець пальцями витягує муху зі свого келиха і продовжує пити пиво. Шваб витягує муху і змушує її випльнути пиво, яке вона встигла проковтнути» [4].

Відносно ставлення німців до іноземців, то особливої популярності набули анекдоти про китайців, турків, голландців, австрійців, поляків і шотландців. Наприклад, шотландці описуються як надмірно жадібні:

«Молодий шотландець був донором. Після першого переливання крові пацієнтка дала йому 10 фунтів, після другого – тільки п'ять, а після третього просто сказала «дякую». У ній вже було занадто багато шотландської крові ...» [2, с. 169].

Поширеними об'єктами німецьких жартів є популярні німецькі актори, спортсмени, політики тощо [2, с. 169]. Наприклад, улюблений жест німецької канцлери Ангели Меркель, коли вона тримає руки, з'єднавши пальці двох рук, став об'єктом багатьох жартів. Зокрема під низкою світлин А. Меркель стоїть надпис: «Суперклей – це не іграшка!». І, звичайно, що нація, яка не має почуття гумору, не могла б проводити такі грандіозні, такі веселі карнавали (Fasching), в межах яких практично не існує заборонених тем.

Отже, досліджуючи німецьку сміхову культуру, слід говорити не про краще чи гірше почуття гумору в німців, а про певну специфіку семантики їхнього сміху, що випливає з особливостей мови, міжетнічних стосунків, розвинутої форми демократії та провідних форм сміхової культури.

Література

1. Меркурьева В.Б., Куприянова Н.В. Конгломерат лингвистических и экстралингвистических факторов как основа экспликации немецкого юмора. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/konglomerat-lingvisticheskikh-i-ekstralingvisticheskikh-faktorov-kak-osnova-eksplikatsii-nemetskogo-yumora>
2. Романова Е.В. Немецкий юмор: лингвистический и культурологический аспекты. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. № 7 (37). 201.
3. Amy McPherson. Why people think Germans aren't funny. BBC. 4 August. 2017. URL: <http://www.bbc.com/travel/story/20170802-why-people-think-germans-arent-funny>
4. German Sense of Humour: What Makes Germans Laugh. URL: <https://theschool-oflaughter.com/german-sense-of-humour/>
5. Stewart Lee. Lost in translation. The Guardian. Tue 23 May 2006. URL: <https://www.theguardian.com/world/2006/may/23/germany.features11>

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Каранда М. В.

ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УРБАНІСТИЧНИХ ЛОКАЦІЙ

У сучасному філософсько-культурологічному дискурсі час до часу можна зустріти спроби осмислення ролі та життя міст, аналізу та інтерпретації впливів окремих локацій на комплексні урбаністичні процеси, зокрема цією проблемою цікавилися та зверталися до певних її аспектів Х. Арендт, Ж. Бодрійяр, Т. Возняк, М. Гайдеггер, В. Горський, М. Карповець, Ж. Оже, А. Шипілов та інші. Предметом дослідження є просторові структури міста як концепти, імпліцитно представлені у художній творчості та ментальних установах.

«Город – это объединение трех составляющих, значащее больше, чем просто сумма частей. Город – это живущие в нем люди, здания, возведенные ими под жилье или для ведения дел, а еще – земля» [2, с. 191]. Таким був викладений американським прозаїком С. Кінгом загальний принцип сприйняття міста в масовій культурі індустріального суспільства та перших постіндустріальних десятиліть. Проте в сучасній парадигмі на перший план частіше виходить препарація міста як складного організму, що диктує в більшій мірі свій розвиток самостійно.

Цікаво розглянути контраверзу столиця-провінція. З одного боку є намагання походити на «центр», при чому «столиця» може бути тематичною, а порівняння алюзійним: «Чернівці – Маленький Париж»; альтернативний шлях – пряме запозичення моделі забудови, ландшафтів тощо. З іншого боку – прагнення донести свою унікальність, тобто не повторити, а дорівнятися до «центру»: модель «столиця – перша серед рівних». Так, у романі В. Підмогильного «Місто» є низка імплікованих розмислів з цього приводу.

Наповнення міста становлять локації дії: вулиці, площі, базари, а також заклади освіти, медицини та розваг. Останні є локаціями прямої дії і призначення, вулиці ж та площі слугують безпосередньо комунікативою, вони є «артеріями» міста. У соціально-культурному аспекті вони також уособлюють контркультурну складову «культури міста», протиставляючись естетиці загальноприйнятого: «мене цьому навчила вулиця».

Окремою категорією є місця меморації: некрополь, пам'ятники, бібліотеки, музеї тощо. Комплексно вони створюють екзистенційну зв'язку, модель пуповини, покликану поєднати сучасний поліс із прапоселенням, обґрунтувати право на існування в окресленому ойкосі. З іншого боку локації меморації покликані інкорпорувати окрему одиницю у загальну систему – визнати місто як частину національного історичного полотна. Попри поліваріантність задач таких локацій, усі вони підпорядковуються єдиному дискурсу, який найкраще окреслив М. Оже: «...в городе память и история укоренены друг в друге: каждый горожанин устанавливает свои особые отношения с памятниками, носителями глубинных и коллективных исторических свидетельств» [3]. Прямим же свідченням життя міста є наявність некрополя – міста мертвих. Саме об'ємність та давність такої локації є безпосереднім доказом безперервності життя на цій території.

Усі означені урбаністичні локації є невідемними складовими для уможливлення інтерпретації філософсько-естетичного осмислення суті міста та його культурної ідентичності, як підсумовує М. Карповець: необхідність утворити свою естетику та історію міста – визначальна риса сучасної культурної ідентичності міста [1, с. 209].

Література

1. Карповець М. Місто як світ людського буття. Монографія. Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», 2014. 258 с.
2. Кинг С. Салимов Удел. Москва: Альтруист, 1993. 382 с.
3. Оже М. От города воображаемого к городу-фигции. URL: <http://old.guelman.ru/xz/362/xx24/x2402.htm>

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Пуліна В. І.

ВАРІАТИВНІСТЬ МИСЛЕННЯ І МЕНТАЛЬНИХ СТРУКТУР В ЛЮДСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

У наш час ми не приділяємо значну увагу ментальності і мисленню, хоча ці критерії важливі для подальшого підвищення якості розвитку суспільства. Як будь-який соціальний феномен, ментальність історично мінлива та зміни відбуваються дуже повільно. Часто до слова «ментальність» додають поняття «менталітет», в яких спільними рисами є незавершеність і мінливість. Ментальність виражає бік свідомості де суб'єктом постає не індивід, а соціум.

Часто дослідники, обираючи виключно раціональний підхід до вирішення того чи іншого питання, не розвивають додатково інші можливі шляхи усвідомлення сутності явища, і як результат, отримують неповну, або хибну картину, що на нашу думку є помилковим. З цього приводу актуалізується звернення до варіативності людського мислення. Так один з перших продуктів усвідомлення людиною світу був міф, який не розділяє природу і людину, а навпаки прагне упорядкувати світ. Розсудливе і чуттєве настільки переплетено, що верховенство однієї із сторін не усвідомлюється.

Наступним науково плідним полем дослідження в рамках зазначеної проблеми може бути прогностичність мислення. Комплекс «Касандри» використовується, як метафора в різних сферах. Значна роль в даному феномені є відсутність переконань у правоті інформації. Також більшість важливих подій передбачували не тільки пророки і ясновидці, а й творчі люди. Здебільшого це були письменники, які мали багату фантазію і розвинуту інтуїцію. Цей термін отримав широке поширення в політиці, але проблема полягає в антипатії до відомостей з негативним відтінком.

Прогностична функція мистецтва випереджає час. Для людей нове постає, як відхилення від стандарту чи певних норм. Така аномалія торкнулася імпресіоністів. Творчість вимагає великих зусиль і повне занурення в ту чи іншу тематику, тому вона має не колективно-загальний характер, а індивідуально-особистий.

Поняття «світогляд» є індивідуально-специфічним. Суб'єкт світогляду усвідомлює своє призначення у світі, виставляє на цій основі власні життєві пріоритети. Основним питанням постає відношення «світ-людина».

На увагу заслуговує і мислення людини пов'язане із чуттєвою культурою людини. Сократ згадує у своїй концепції метод «евристики». Цей термін пов'язаний з творчістю та творчим пошуком. Творчість породжує щось повністю нове та оригінальне. Думка працює в будь-яких умовах, для неї неможливо створити найсприятливішу атмосферу. Оволодіння натхненням і осяянням допомагає усвідомити загальнолюдську значущість творчості, його суспільна необхідність та творчі можливості. Творчість як процес створення нового виграє конструктивний та перетворювальну працю людини, нерозривно пов'язуючи його з темою свідомості та пізнання.

Це далеко не всі варіанти мислення які заслуговують на увагу. Варіативність мислення може бути представлена у вигляді наступних елементів: наукове, релігійне, евристичне, ірраціональне, хворобливе, оптимістичне, песимістичне, позитивне та негативне, обмежене, примітивне і метафізичне тощо аналіз яких може бути науково плідним.

Література

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: навч. посіб. Сутність філософії, основні етапи та напрямки його розвитку. Х.: Право, 2010. 312 с.
2. Колотило М.О. Ментальність і менталітет: онтологічний статус та антропологічні виміри. *Актуальні проблеми філософії та соціології* / Голов. ред. Д. В. Яковлев; відпов. секретар І. В. Шамша; Міністерство освіти і науки України; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. Вип. 15. С. 66-69. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11737>
3. Сандюк Л.О., Симоненко С.П., Сулим О.В., Шмиголь М.Ф., Щубелка Н.В., Юшкевич Ю.С. [за ред. М.Ф. Шмиголя]. Основи філософії. К.: Центр учбової літератури, 2017. 412 с. URL: http://books.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=329443
4. Стрельник О.Н. Основи філософії. Раціональність у філософії і науці. К., 2014. 312 с.

Примера Д. Р.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Пуліна В. І.

ПРИНЦИП «Я» ТА ІДЕЯ ЗАЛУЧЕНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ТА МИСТЕЦТВІ

Емоційний та інтелектуальний рівень сучасної української молоді залишає бажати кращого. Вітчизняний освітній процес, нажаль, позбавлений системи знань про базові принципи філософії та психології, які б могли бути достатньо плідними якщо не для учнів середньої, то хоча б для учнів старшої школи. Важливо допомагати спрямовувати ще недосвідчену молодь на шлях розвитку її як професійних, так і моральних якостей, тобто допомогти навчити мудрості життя. Проблема самоідентифікації гостро стоїть в українській спільноті, особливо в той час, як покоління оновлюється вже кожні 20, а не 30 років, що значно посилює необхідність пристосовуватися до змін в суспільстві з морально-етичного боку.

І якщо поглянути на досвід поколінь і спробувати знайти повністю, або хоча б взяти за основу ідеї минулого, то на думку спадає саме Рене Декарт. Чому саме він? «Cogito ergo sum», – сказав великий мислитель 17 століття, що означає: «Мислю отже існую». Сама ідея полягає у тому, що перед тим як направляти покоління, треба його «приземлити», дати йому зрозуміти в повноті своє існування. Саме Декарт і доводить своє існування на предметі власного тезису. Обмірковуючи власне Я і своє існування, він дійшов висновку, що саме можливість мислити і розуміти осмислене є доказом існування індивіда. Не тільки можливість мислення, а й безпосередньо сам процес є доказом того, що особистість не є «бездушною маріонеткою», а безпосередньо постає одиницею всесвіту. Розуміння того, що із виключно суб'єкта, індивід перетворюється ще й в об'єкт своєї думки як раз і дозволяє зробити той самий поворот свідомості, як це зробив Декарт у 17 столітті, так само і екстраполювати на сучасну молодь.

Доведення власного існування є лише «фундаментом» у пізнанні власного «Я». Єдине, що залишається, це зрозуміти як ми це будемо робити далі і навіщо? Для цього потрібно проводити всеохоплююче дослідження, залучати велику кількість науковців із різних галузей, але доречніше було б продовжити студіювання думок метрів філософії. Так наступним, хто зміг змінити уявлення людини про себе відносно Всесвіту навколо був Іммануїл Кант зі своїм «кантіанським переворотом», але ми не будемо досліджувати

«революцію свідомості», розглянемо краще його «категоричний імператив». Він звучить так: «Дій лише за тією нормою, яку хочеш бачити універсальним імперативом – нормою для всіх людей і також для тебе...» [3]. Молодь має розуміти, що людина є істотою соціальною і якщо спрямовувати її прагнення робити так, щоб дії молодої людини тяжіли до високої моральності, вона стає спроможною бути прикладом для інших. Саме «категоричний імператив» дає змогу відповісти на питання про причину необхідності допомоги молоді у пізнанні власного «Я», адже через самовизначення, ми виходимо на більш високі горизонти духовності та світосприйняття.

Завершити загальну думку хочу «Ідеєю залученості», яка безпосередньо впливає з самопізнання і самовираження «Я», що тяжіє до відлуння у всезагальному. Екстраполюючи «ідею залученості» на молодь зазначимо наступне, що вона полягає у тому, щоб молодь залучалась до безпосередньо суспільного життя і розуміла важливість збереження цієї спільноти, як частини людства і, відповідно, людства, як частини Всесвіту. Пізнаючи себе молодь починає розуміти не лише власне «Я», а й своє місце у суспільстві, формує толерантне ставлення до інших і розуміння значущості не лише «Себе», а і «Іншого».

В культурі питання «Я» знаходило самовираження як у художників, скульпторів, так і у письменників різних епох. Одразу згадується цитата з твору «Я...» Василя Симоненко: «Ми не безліч стандартних «Я», а безліч всесвітів різних...» [4], або «Гру в бісер» Германа Гессе, де його концепція створення Касталії, щоб сховатися від фельстонного суспільства заставляє зрозуміти важливість не тільки пізнання «Я», а й його інтелектуального збагачення [2]. Але це інтелектуальне збагачення, як виявляється, стає шляхом в нікуди і тут знову ж таки спрацьовує «ідея залучення» – необхідність бути почутим, необхідність бути залученим до буття.

Література

1. Descartes R. *Meditations on First Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1911. 32 p.
2. Гессе Г. *Гра в бісер*. Харків: Фоліо, 2017. 768 с.
3. Кант И. *Критика чистого розуму*. Москва: Азбука, 2017. 768 с.
4. Симоненко В. *Задивляюся у твої зіниці*. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2019. 208 с.

Проценко А. О.
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Пуліна В. І.

МОДЕЛЬ ВІКТОРІАНСЬКОГО МИСЛЕННЯ

Вікторіанська епоха (1837-1901 роки) відзначилася великим проривом у розвитку культури і взагалі країни в цілому. Саме в цей період вона набула статусу колоніальної Англії, сформувала національну ідентичність і привнесла зміни в менталітет англійців, залишивши в їхній свідомості значимість традицій і моралі, а також одухотворення найважливіших цінностей. Найголовнішим показником та аспектом її культурного розвитку було руйнівне старе, сучасний стан і новизна.

Цю епоху часто називають золотим століттям в історії Англії, бо ж в цей час країну захопив науково-технічний прогрес, сталося небувале економічне і політичне піднесення. Це відбулося на всіх сферах діяльності та суспільного життя вікторіанців.

Зокрема в літературі неабияк проявив себе стиль реалізм, замінивши собою романтизм. Спочатку саме розквіт роману у вікторіанську епоху наповнив буденність

людей фарбами сентиментальності і можливістю споглядати прекрасне, віддаючись мріям і фантазіям різного характеру. Тому жінки воліли проводити своє дозвілля з журналами і книгами про зворушливі історії та долі коханих людей. Романтичні тенденції спостерігаються в творах сестер Бронте «Джейн Ейр», «Грозовий перевал», «Незнайомка з Вайлдфелл-Холла», Ч. Діккенс «Пікквікський клуб», «Лавка старожитностей», «Давид Копперфільд», «Наш спільний друг», У. Теккерей «Історія Генрі Есмонда».

Характерною для літератури стає проза: для першої половини XIX століття – документальна (Дж. Рескіна «Важкий»), для другої половини – різноманітна і демократична. З'являється і такий напрямок як дитяча література (Л. Керролл «Аліса в країні чудес», Р. Стівенсон «Острів скарбів»). І в кінцевому розвитку цього періоду формується детективна (розповіді про Шерлока Холмса) і містична (розповіді про приви́дів Ш.Ле Фаню) література.

Історії про духів і паранормальні явища були поширені і в засобах масової інформації. Зростає популярність спиритичних сеансів, магії, езотерики і окультизму. Спіритуалісти стверджували, що духи розумніші за людей, які навіть могли давати свої поради з потойбічного світу. Дуже часто медіуми (люди, які здійснювали контакт з мертвими) хитрим шляхом грабували інтелігентних людей, поки ті нібито спілкувалися зі своїми померлими родичами і нічого не підозрювали. З часом найбільш відомі медіуми були викриті.

Містицизм яскраво проявив себе з винаходом фотоапарата. Виникають такі види фотографій як: «безголова фотографія», «спиритична фотографія» і «посмертна фотографія». Посмертні фотографії замовляли для того, щоб востаннє залишити на згадку пам'ять про померлу людину. Коштувало таке задоволення не дешево, але в той же час було це дуже популярно саме в першій половині XIX століття. Підвищений інтерес до смерті тривав аж до кінця першої світової війни.

У вікторіанську епоху сім'я представляла собою унікальний соціокультурний феномен. Володіючи різними характерами, члени сімейств і їхній стиль життя безсумнівно могли впливати на їхнє сприйняття в суспільстві, викликати як осуду, так і схвалення. У тій же самій літературі завжди особливе місце займали: опис інтер'єрів, садів, зовнішнього вигляду англійців і манер їх поведінки, ранкові ритуали, візити гостей та інше. Характерними рисами благородної людини вважалися гостинність, люб'язність, товариськість та комунікабельність.

В цілому стиль одягу у чоловіків був спрощений, у жінок – вишуканий і витончений. У чоловіків в моду входить смокінг, носили також піджаки, сюртуки, фраки. У жінок в перевазі були корсети, спідниці в підлогу, як правило, багатошарові, вишивки, мережива, рюші, стрічки, банти, капелюшки, ювелірні вироби з золота з дорогоцінними каменями. З дорогих тканин шанувався шовк, оксамит, органза і сатин.

Вікторіанська епоха вражала своєю неординарністю і новизною. Вікторіанський культурний феномен і досі бентежить уяву сучасників і збуджує інтерес до її пізнання і осмислення.

Література

1. Викторианская литература. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Викторианская_литература
2. Викторианский романтизм. URL: <https://smilylana.blogspot.com/2011/03/victorian-romantism.html>
3. Викторианский стиль. URL: <https://www.livemaster.ru/topic/1711759-viktorianskij-stil-zhenstvennyj-i-utonchennyj>
4. Викторианство как феномен культуры. URL: <http://www.readeralexey.narod.ru/ENGLIT/Victorianism.htm#.YDPPEEKtR3IX>
5. Странности Викторианской эпохи. URL: <https://homsk.com/martin/strannosti-viktori-anskoj-epohi-spiriticheskie-seansy-magiya-ezoterika-i-okkultizm>

МОДУСИ ЖІНОЧНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЖИВОПИСІ ДР. П. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.

Актуальність теми: дослідження різновидів вияву жіночності у живописі Європи др. п. ХІХ – поч. ХХ ст. є актуальним у контексті теперішнього інтересу до вивчення фемінності та «жіночого погляду» у мистецтві. Спеціальних досліджень репрезентації жіночності як у живописних творах на разі не вистачає.

Ступінь вивченості: європейський живопис та художню образність др. п. ХІХ – поч. ХХ ст. досліджували Бойко О., Жаборюк А., Малахов В., Мізіна Л., Рябов О., Сарабьянов Д. та інші.

Об'єкт: європейський живопис др. п. ХІХ – поч. ХХ ст.

Предмет: жіночність як естетичний концепт у порівняльному аспекті чоловічого та жіночого погляду на модель.

У європейському живописі др. п. ХІХ – поч. ХХ ст. помітна значна увага до жінки з її щоденними потребами та глибинними почуттями [3]. Віковий модус жіночих образів втілено у написанні портретів дівчат. Прикладами є роботи О. Мурашко з однієї натури: «Портрет Т. Язеві», «Дівчинка з собакою. Портрет Т. Язеві». Перша картина зображає дівчинку тендітною, апелює до дитячого сприйняття. На другій – чорний одяг прийшов на зміну золотому, дівчинка підросла, але зберігає щирість [1].

Найбільш популярним у творчості художників є зображення молодих дівчат. Картини М. Врубеля «Царівна-Лебідь», «Тамара» вирішені у містичному ключі, але у відмінних настроєвих реєстрах. Перша вирізняється своєю казковістю, світлими асоціаціями. «Тамара» володіє таємничою аурою, що виражається у динамічних темних мазках фарби, глибокими очима, які ламають четверту стіну [2]. Г. Клімт у картині «Юдіф і голова Олоферна» вирішує сюжет екстравагантно, показуючи екзальтовану героїню, що тримала насолоду від вбивства.

Образи матерів також осмислюються чоловіками-художниками різновекторно. Твір П. Пікассо «Жінка, яка плаче» уособлює скорботу матерів за загиблими. Ламані лінії та геометричні фігури разом із контрастними кольорами передають силу цього загальнонаціонального плачу. Картина П. Пікассо «Авіньйонські дівчиці» демонструє інший вимір жіночності, а саме продажність. Кубістичними неправильними формами автор загострює сексуалізованість моделей. У роботі «Три віки жінки» Г. Клімта материнство набуває доволі ліричного звучання, любов матері до своєї дитини показана безумовною.

Образ старих жінок знаходить своє вираження у багатьох творах. О. Мурашко на картині «Портрет літньої жінки» зображає жінку в літах з майстерно виписаними рисами мудрого обличчя [1]. «Три віки жінки» Г. Клімта дає нам асоціації з наближенням смерті.

Жіночий погляд на жіночність крізь призму живопису є малодослідженим. Перше, що впадає у вічі – чимало зображень дітей. Особливо ця тема розгорнута у чисельних роботах М. Башкірцевої і З. Серебрякової. М. Башкірцева у картині «У студії. Майстерня Жуліана» дозволяє нам зазирнути до майстерні вже дорослої художниці та побачити дівчат за роботою. З. Серебрякова роботою «За туалетом. Автопортрет» демонструє невимушену побутову сцену. Автопортрет художниці має риси безпосередності, яскраву кольорову гаму. У «Дизайні костюму Саломеї» О. Екстер у властивій їй авангардній манері вирішує

характер та пластику рухів героїні, поєднує значне піднесення і демонічність. Тема зрілої жіночності та материнства одна з найважливіших у творчості художниць цього періоду. У картині З. Серебрякової «Автопортрет з доньками» переважають холодні кольори, але це психологічно вмотивовано. О. Екстер картиною «Три жіночі постаті» відкриває ще один аспект «жіночності» – створення свого бізнесу.

Отже, естетичний концепт «жіночність» у порівняльному аспекті чоловічого та жіночого погляду на модель має наступні модуси: віковий, міфологічний, етичний. Найбільш різнопланово у творчості розглянутих авторів представлені молоді та зрілі жіночі образи. У художників вони частіше набувають демонічних або сексуалізованих форм, натомість художниці більше концентруються на побуті жінок, їх творчості і праці. Таким чином естетична саморефлексія жіночності має більше реалістичних і об'єктивних конотацій, ніж маскулінна рефлексія в означений період європейського мистецтва.

Література

1. Жаборюк А. Український живопис останньої третини XIX – початку XX століття. Київ; Одеса: Либідь, 1990. 312 с.
2. Рябов О. Русская философия женственности (XI-XX вв.). Иваново: Юнона, 1999. С. 45.
3. Сарабьянов Д. Стиль модерн. Москва: Искусство, 1989. 204 с.

ЗМІСТ

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Бабич В. А. УГРУПУВАННЯ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «FIGURE SKATING»	3
Базалій І. В. ПРЕДМЕТНА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ВИГАДКИ В АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗКАХ	5
Белік Л. С. СУТНІСТЬ «ЕМОЦІЇ» У ЛІНГВІСТИЦІ	6
Вальчук В. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТИЛІСТИЧНО ЗАБАРВЛЕНИХ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ	7
Гребельная А. С. АНГЛИЦИЗМИ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОМ ПОЛЕ «МОДА»	9
Грищенко Д. В. НОМІНАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛЕКСЕМИ «RESTAURANT» СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	10
Засько О. М. НОМІНАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ОСНОВНОГО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ВАРІАНТУ «CAREER» СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	11
Киричун Л. П. КОМПОЗИЦИЯ КАК СПОСОБ ТЕРМИНООБРАЗОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)	12
Ковганко Е. А., Сьч М. А. ПЕРЕВОД ТЕКСТА КАК ОСНОВА МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ.....	13
Компанець І. С. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ «MAGIC» У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ ЛЕКСИКОНІ.....	15
Кондрашук А. В. ЯЗЫК И КУЛЬТУРА В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ	16
Левовиц А. В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ДИТИНСТВО» КЛЮЧОВИМИ ЛЕКСЕМАМИ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	17

Макаревич И. Л. ТИПЫ АББРЕВИАТУР В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ	19
Михновец М. А. ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ФИЛЬМОВ.....	20
Онуфриюк А. О. СТИЛИСТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ОНИМОВ В РОМАНАХ ДЖОАН РОУЛИНГ О ГАРРИ ПОТТЕРЕ	21
Орлова А. В. ИГРА СЛОВ И СПОСОБЫ ЕЕ ПЕРЕДАЧИ НА РУССКИЙ ЯЗЫК	22
Панчук Є. С. ЗАПОЗИЧЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ ФОНДІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	23
Парфенюк Е. Р. СТРУКТУРА СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ (НА ПРИМЕРЕ БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКА)	24
Петран К. С. НЕОБХОДИМОСТЬ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКОВ.....	25
Петрашевич М. В. ТРАНСПЛАНТАЦИЯ КАК СПОСОБ ЗАИМСТВОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЦИЗМОВ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ)	26
Самойленко О. А. ДО ПИТАННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	27
Попова А. А. ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С КОМПОНЕНТАМИ-ЗООНИМАМИ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕКА В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ	28
Тищенко Ю. А. ОБРАЗ КРАПИВЫ В ДЕТСКОМ ФОЛЬКЛОРЕ БРИТАНСКИХ ОСТРОВОВ.....	30
Тищенко Ю. В. МОВНА КАРТИНА СВІТУ У КОНТЕКСТІ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	31
Шевченко М. І. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ ФРАНЦУЗЬКИХ КІНОФІЛЬМІВ	33
Щукіна М. В. ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНЕ ГНІЗДО ОДИНИЦІ «CANCER» У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	34
Яковенко М. Є. ПЕРЕКЛАД ТЕКСТІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	35

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Антончик Е. В. ЖАНРОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЖЕНСКОГО ДЕТЕКТИВА В ТВОРЧЕСТВЕ АГАТЫ КРИСТИ	37
Бакун М. О. ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ БАЛАДИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (НА ПРИКЛАДІ БАЛАД ПРО РОБІНА ГУДА)	39
Калинська А. М. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ТВОРІ ДЖ. ЧОСЕРА «КЕНТЕРБУРІЙСЬКІ ОПОВІДАННЯ» (НА ПРИКЛАДІ ОБРАЗУ ТКАЛІ ІЗ БАТА) .	40
Ковальчук П. В. ОСОБЕННОСТИ ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕССА В США НА РУБЕЖЕ XIX И XX ВВ.	41
Малецкая Е. Н., Повх И. В. СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОГО ПОЭТИЧЕСКОГО ФОЛЬКЛОРА ВЕЛИКОБРИТАНИИ.....	42
Потапович А. В. ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ РАССКАЗА Р.Э. ГОВАРДА «АЛАЯ ЦИТАДЕЛЬ».....	44
Степаненко Г. В. ЗБІРКА Р. ДАЛА «БІЛЬШЕ РОЗПОВІДЕЙ ПРО НЕСПОДІВАНЕ» ЯК ХУДОЖНЯ ЄДНІСТЬ.....	45
Филюттич Д. А. ПРОБЛЕМА ЭТИЧНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ВЫСШЕЙ МЕРЫ НАКАЗАНИЯ В РОМАНЕ ДЖ. ГРИШЕМА «КАМЕРА»	47
Вартуик Ya. A. A FEMALE DETECTIVE CHARACTER IN THE «LADY MOLLY OF SCOTLAND YARD» COLLECTION OF STORIES BY E. ORZI	48

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Андреюк П. А. ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ	49
Конотоп О. С. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОФОНОГРАМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	50
Полулях Я. Ю. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО ЗАСОБАМИ СЕРВІСУ GOOGLE CLASSROOM.....	51
Стасилович Є. С. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ	52

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Верхуша Я. І. РОЛЬ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОПОДКАСТІВ У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ АУДІОВАННЮ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....	54
Дымар Е. Н. ПЕРЕВЕРНУТЫЙ УРОК КАК НОВАЯ МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ.....	55
Ісаченко Ю. Ю. МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НУШ.....	57
Лісовська Ю. О. ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	59
Медвідь І. О. ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ.....	60
Моїсеєнко А. В. КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	62
Нестеренко К. О. ІКТ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ 9 КЛАСУ	63
Панчук В. Ю. ДОСВІД НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ УЧНІВ 5 КЛАСУ.....	64
Стеченко К. М. ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИМОВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 6 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	65
Роздерій І. І. КОМУНІКАТИВНІ СИТУАЦІЇ У НАВЧАННІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ 7 КЛАСУ	66
Тимошенко Д. Д. KINDS OF MOTIVATION IN LEARNING ENGLISH.....	67
Шеремет Г. В. ПЕРЕХОД ОТ ОБРАЗОВАНИЯ 1.0 К ОБРАЗОВАНИЮ 3.0 НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА.....	68
Янголь Т. М. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 7 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	69

**ПОЛІКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ
НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ**

Гащенко А. В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ
НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ-УЧНЯ..... 71

Гуляй В. Я.

ДІАГНОСТУВАННЯ БУЛІНГУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 72

Лашук В. П.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ..... 74

Михайленко О. В.

РОЛЬ САМООСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ 75

Міщенко А. О.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО
ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА 77

Павленко Д. І.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОРОВОЇ НАОЧНОСТІ
ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ..... 78

Сай К. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПОВОЇ ФОРМИ РОБОТИ
НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 80

Сердюк Т. І.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ В
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНО СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 81

Солохненко В. О.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ОСВІТНІХ ОСЕРЕДКАХ
НА УКРАЇНО-БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ XVI - ПЕРШОЇ ПОЛ. XVII СТ. 83

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА
ТА МЕТОДИКИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ**

Блохіна В. В.

ГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВИДІЛЕННЯ ВАЖЛИВИХ МОМЕНТІВ
У ЛАВРЕНТІЇВСЬКОМУ ЛІТОПИСІ..... 85

Бойко Т. В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ
КОНЦЕПТУ «ДОБРО» В ІДІОЛЕКТІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО 87

Вакула М. Ю.

МОТИВАЦІЙНО-ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФІТОНІМІВ
(НА МАТЕРІАЛІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ ТА РОМАНСЬКИХ МОВ)..... 89

<i>Вострецова К. О.</i>	ОБРАЗ РУСЬКОГО КНЯЗЯ В ПОВІСТІ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ.....	91
<i>Гончар У. В.</i>	СИМБІОЗ ЯЗИЧНИЦЬКИХ ТА ХРИСТІЯНСЬКИХ ВІРУВАНЬ У РІЗДВ'ЯНО-НОВОРІЧНИХ ЗВИЧАЯХ ТА ОБРЯДАХ СЕЛИЩА СЕДНІВ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ.....	93
<i>Іванюк В. А.</i>	УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	94
<i>Кашук А. Ю.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ (НА ПРИКЛАДІ МАЛОЇ ПРОЗИ Є. ГУЦАЛА).....	95
<i>Комзол Б. С.</i>	АНТРОПОНІМИ У НАЗВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ГОРОДНЯНЩИНИ.....	96
<i>Кондратенко О. С.</i>	ПЕРЕДУМОВИ НАПИСАННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА ЗА КОЗАЦЬКИМИ ЛІТОПИСАМИ (ЛІТОПИС САМІЙЛА ВЕЛИЧКА, ЛІТОПИС САМОВИДЦЯ, ЛІТОПИС ГРАБ'ЯНКИ).....	97
<i>Копиш К. С.</i>	ЕСТЕТИКО-ПОЕТИКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРУ «ПРИБЛУДА» С. ВАСИЛЬЧЕНКА.....	99
<i>Кузьменко С. С.</i>	ТЕХНОЛОГІЯ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	100
<i>Лисенко А. О.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ІНТИМНОЇ ПОЕЗІЇ «ВІРНА» М. ШАШКЕВИЧА.....	101
<i>Марченко О. В.</i>	ЗМІНИ В ЗОБРАЖЕННІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ЯК ОЗНАКА НОВІТНЬОГО ПРОЗОПИСЬМА (НА ПРИКЛАДІ НОВЕЛ В. ВИННИЧЕНКА).....	103
<i>Самборин В. Л.</i>	ФРЕЙМОВО-СЛОТОВА МОДЕЛЬ У ВИВЧЕННІ ОБРАЗУ.....	104
<i>Скиба А. О.</i>	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	105
 СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ		
<i>Лантейкіна Д. А.</i>	ЭФФЕКТЫ МАНИПУЛЯТИВНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ СМИ НА СОЗНАНИЕ ЧИТАТЕЛЯ.....	106
<i>Силіна Д. І.</i>	ПРОЗОРИСТЬ МЕДІА: ПЕРЕВІРКА ЧЕРНІГІВСЬКИХ ЗМІ.....	107
<i>Попова А. Ю.</i>	ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ДОМИНИРОВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	109

<i>Шацкая А. И.</i>	КАТЕГОРИЯ ПРОТИВОПОЛОЖНОСТИ В ЛИНГВИСТИКЕ	111
<i>Ярмолюк С. В.</i>	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЛЕНГА В КРИКЕТЕ	112

**ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ
ТА ЛІНГВОЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР**

<i>Гужва В. С.</i>	РОЛЬ ОТЦІВ-ПІЛГРИМІВ У СТАНОВЛЕННІ АМЕРИКАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	113
<i>Карпуд А. Ю.</i>	ВІДЕОГРА ЯК ФОРМА СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ	115
<i>Липоризька А. В.</i>	СОЦІОКУЛЬТУРНА ЕРУДИЦІЯ СТУДЕНТІВ- ФІЛОЛОГІВ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	116
<i>Литвяк М. С.</i>	РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ ДРЕВНІХ КУЛЬТУР У СУЧАСНОМУ ФЕСТИВАЛЬНОМУ РУСІ РЕКОНСТРУКТОРІВ УКРАЇНИ	117
<i>Май М. О.</i>	СУЧАСНИЙ ІТАЛІЙСЬКИЙ ЖАРТ: ЕТНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ	119
<i>Мельниченко Є. А.</i>	В'ЯЗНІ СВОБОДИ? (РЕФЛЕКСІЯ НАВЗДОГІН Ж.-П. САРТРУ І СІМОНІ ДЕ БОВУАР)	120
<i>Митрофанова Я. А.</i>	СПЕЦИФІКА НІМЕЦЬКОГО ГУМОРУ	121
<i>Новак А. А.</i>	ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УРБАНІСТИЧНИХ ЛОКАЦІЙ.....	122
<i>Полив'яна А. С.</i>	ВАРІАТИВНІСТЬ МИСЛЕННЯ І МЕНТАЛЬНИХ СТРУКТУР В ЛЮДСЬКІЙ КУЛЬТУРІ.....	123
<i>Примера Д. Р.</i>	ПРИНЦИП «Я» ТА ІДЕЯ ЗАЛУЧЕНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ТА МИСТЕЦТВІ	124
<i>Проценко А. О.</i>	МОДЕЛЬ ВІКТОРІАНСЬКОГО МИСЛЕННЯ.....	125
<i>Рижова О. В.</i>	МОДУСИ ЖІНОЧНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЖИВОПИСІ ДР. П. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.	127

ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР: ОСВІТНІЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

**Всеукраїнська
науково-практична конференція
молодих науковців та студентів
(30 березня 2021 р., м. Чернігів)**

Технічний редактор *О. Клімова*

Комп'ютерна верстка
та макетування *О. Клімова*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 19.03.21. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк арк. 15,81. Обл.-вид. 10,01.
Наклад 100 прим. Зам. №944.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
nuchk.tipograf@gmail.com